

Regeringens proposition

1983/84: 145

om turist- och rekreationspolitiken m. m.;

beslutad den 8 mars 1984.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokoll för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

SVANTE LUNDKVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen anges målen för turist- och rekreationspolitiken. Genom att öka utlandsturismen och bereda fler svenskar möjlighet till turism och rekreation i eget land kan turistnäringens kapacitet utnyttjas bättre. Vissa förändringar föreslås av reglerna för det arbetsmarknadspolitiska stödet och turismen. En särskild strukturplan bör upprättas för turismen. Behovet av forskning och utbildning inom turistnäringen påtalas.

En redovisning av de hinder som begränsar många människors möjlighet att använda fritiden för turism och rekreation lämnas. Vissa förslag till åtgärder redovisas.

Sveriges turistråd föreslås bli centralt organ för turist- och rekreationsfrågorna. Rekreatjonsberedningen föreslås bli nedlagd. Dess arbetsuppgifter liksom vissa av de uppgifter naturvårdsverket har på området föreslås bli överförda till Turistrådet. Den nya organisationen föreslås träda i kraft den 1 juli 1984.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-08

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsråden Lundkvist och Gustafsson

Proposition om turist- och rekreationspolitiken m. m.

Statsråden Lundkvist och Gustafsson anmäler sina förslag. Anförandena redovisas i underprotokollen för jordbruks- resp. bostadsdepartementet.

Statsrådet Lundkvist hemställer att regeringen i en proposition förelägger riksdagen vad han och statsrådet Gustafsson har anfört för de åtgärder och de ändamål som de hemställt om.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som bilagorna 1–2.

Bilaga 1

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-08**Föredragande:** statsrådet Lundkvist**Anmälan till proposition om turist- och rekreationspolitiken m. m.**

1 Inledning

På grundval av proposition 1975:46 om planering och samordning av samhällets insatser för rekreation och turism och proposition 1975:47 om inrättande och finansiering av Sveriges turistråd har riksdagen (CU 1975/76:2, rskr 1975/76:46 och NU 1975:34, rskr 1975:244) angett riktlinjer för statens insatser för turism och rekreation.

De riktlinjer som riksdagen angav år 1975 innebär att allmänna medel för turism och rekreation skall användas på ett sådant sätt att en bred allmänhet kan utnyttja de anläggningar och områden som byggts ut med allmänt stöd. Vidare angavs att den framtida utbyggnaden för turism och rekreation borde ske genom samordnade åtgärder i 25 s. k. primära rekreationsområden. Riksdagen beslutade likaså att inrätta en särskild beredning för planering och samordning av de statliga insatserna för turism och rekreation (rekreationsberedningen). För att planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja marknadsföringen av turism i Sverige inrättades Sveriges turistråd.

Genom beslut den 28 juni 1979 uppdrog regeringen åt rekreationsberedningen att initiera samt ge råd och vägledning för arbetet med utvecklingsprogram i de 25 primära rekreationsområdena. I uppdraget ingick också att till regeringen redovisa resultatet av detta arbete samt att redogöra för de bedömningar och förslag utifrån ett riksperspektiv som arbetet kunde ge anledning till. Beredningen har i betänkandet (SOU 1983:43) Områden för Turism och Rekreation redovisat resultatet av detta arbete.

Genom beslut den 28 juni 1979 tillkallade regeringen en särskild utredare för att utreda den statliga rekreations- och turistpolitiken (Dir. 1979:81). Utredningen, som antog namnet TUREK, har överlämnat delbetänkandet (SOU 1981:28) Turism och friluftsliv – det centrala myndighetsansvaret. Vidare har utredningen överlämnat rapporten (Ds Jo 1982:4) Turistbranschens näringsvillkor. Turisttransporter.

Genom regeringsbeslut den 22 juli 1982 gavs TUREK en parlamentarisk sammansättning och nya direktiv (Dir. 1982:51). TUREK fick sin slutliga sammansättning genom regeringsbeslut den 17 februari 1983. I tilläggsdirektiv (Dir. 1983:18) angavs att TUREK i huvudsak skulle inrikta arbetet på den s. k. hinderproblematiken och därvid kartlägga hur människor i dag använder sin fritid, vilka hinder som föreligger samt föreslå olika åtgärder för att undanröja dem. Härtill skulle TUREK belysa rekreations- och turistsektorns samhällsekonomiska betydelse. TUREK har överlämnat betänkandet (SOU 1983:45) Turism och friluftsliv 2 – om förutsättningar och hinder.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet (SOU 1983:43) Områden för Turism och Rekreation som *bilaga 1.1*, dels en sammanfattning av betänkandet (SOU 1983:45) Turism och friluftsliv 2 – om förutsättningar och hinder som *bilaga 1.2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena över de båda betänkandena som *bilaga 1.3* samt dels förslag till Lag om beslutanderätt för Sveriges turistråd som *bilaga 1.4*.

Även anslagsfrågor för budgetåret 1984/85 kommer att behandlas.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Mål för turism- och rekreationspolitiken

Vi har i vårt land unika naturliga förutsättningar i form av omväxlande natur, god miljö och stora kulturvärden att tillgodose olika rekreations- och turismintressen. Det är en viktig utgångspunkt för turism- och rekreationspolitiken att dessa tillgångar tas tillvara och nyttjas för att förbättra våra möjligheter som turistland.

Inriktningen bör vara att genom såväl ökad utlandsturism som förbättrade möjligheter för svenskar till turism och rekreation i det egna landet öka utnyttjandet av de befintliga anläggningarna.

Turismen är av stor betydelse i strävan att förbättra bytesbalansen. Det är därför väsentligt att antalet turister i Sverige kan ökas. En intensifierad marknadsföring är ett viktigt medel för att uppnå detta.

Det är också viktigt att fler svenskar bereds möjlighet att utnyttja sin fritid för rekreation och turism i det egna landet i sådana former, som var och en önskar. Bäst åstadkoms det genom olika generella politiska åtgärder.

Härigenom bör den svenska turistnäringens resurser kunna utnyttjas bättre.

Turistnäringens anläggningar, både hotell och enklare anläggningar, är otillräckligt utnyttjade. Anläggningarna representerar ett stort kapital och bidrar ofta till ortens möjligheter att åstadkomma sysselsättning och utveckla ekonomin. Genom ökad beläggning och förlängd säsong kan lön-

samheten för befintliga anläggningar ökas avsevärt. Därmed bör det även bli ekonomiskt möjligt för fler att utnyttja dem. Jag vill särskilt understryka att åtgärder som möjliggör en väl fungerande turistnäring också får positiva rekreationspolitiska effekter.

De turist- och rekreationspolitiska målen bör vara dels att genom marknadsföringsåtgärder och utveckling av turistnäringen åstadkomma förbättringar i svensk bytesbalans, regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga effekter m. m. samt dels genom generella åtgärder inom olika områden förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation på fritiden.

En viktig utgångspunkt för turist- och rekreationspolitiken är som jag tidigare har framhållit att ge alla möjlighet att använda sin fritid för sådana former av rekreation och turism som var och en önskar. Detta är så mycket mer angeläget som vårt land har unika naturliga förutsättningar i form av omväxlande natur och god miljö att tillgodose olika rekreations- och friluftsentressen. Exempelvis har genom olika reformer arbetstiden förkortats och semestern förlängts. En väsentlig del av tillgängligt reformutrymme har använts för att öka människors fritid.

2.2 Utvecklingstendenser och utvecklingsmöjligheter för turistnäringen

Ett centralt mål för den ekonomiska politiken är att uppnå jämvikt i våra samlade betalningar till utlandet. Den devalvering regeringen genomförde i oktober 1982 var ett viktigt steg i riktning mot att skapa en sådan jämvikt. Devalveringen skapade förutsättningar för en snabb förbättring av den svenska exporten samtidigt som importen begränsades. Trots förbättring av handelsbalansnettot uppvisar bytesbalansen också för år 1983 ett underskott.

Också turismens utveckling har stor betydelse för bytesbalansen. Sålunda uppgick utflödet av resevaluta år 1983 till ca 12 miljarder kr. medan inflödet var 8 miljarder kr. Inflödet av resevaluta har dock ökat. Jämfört med år 1975 då utflödet av valutan var ca 3 gånger så stort som inflödet är det i dag ca en och en halv gång så stort.

Under den senaste sexårsperioden har turismen mätt i antalet gästnätter per år ökat från ca 25 miljoner till ca 29 miljoner, dvs. med drygt 3% per år. Turismen från utlandet har under samma tidsperiod i absoluta tal ökat med 2 miljoner gästnätter till 7 miljoner år 1983 vilket motsvarar en årlig ökning med 6%. Enbart under år 1983 ökade utlandsturismen i Sverige med drygt 1 miljon gästnätter.

Svensk turism svarar för endast 1,5% av den europeiska marknaden mätt i andelar av de samlade turistinkomsterna år 1981. De övriga nordiska länderna och t. ex. Portugal har vardera turistinkomster i ungefär samma storleksordning som Sverige. De stora turistländerna är Italien, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Spanien, Österrike och Storbritannien som

tillsammans svarar för ca 75 % av marknaden. Internationell turism har expanderat starkt – ca 6 % årligen sedan mitten av 1960-talet och fram till år 1981. Sedan år 1982 har den dock stagnerat och utvecklingen går enligt OECD mot kortare semesterresor i det egna landet eller i dess närhet. Inom ramen för det samarbete som äger rum i OECD verkar Sverige aktivt för en liberalisering av handelshinder på turismområdet. Nya regler som avses bidra till att underlätta internationell turism utarbetas f. n. inom OECD.

Den andel av befolkningen som gjort någon semesterresa uppgick enligt rekreationsberedningen vid slutet av 1960-talet till ca 50 %. Vid mitten av 1970-talet var motsvarande andel 2/3 och den har därefter varit oförändrad. Däremot har vissa förändringar inom resmönstret ägt rum. Sedan mitten av 1970-talet har semesterresandet inom landet ökat medan utlandsresandet successivt har avtagit. När det gäller inkvarteringsformerna kan en tydlig förskjutning iakttas mot billigare boendeformer, främst stugbyar och camping. Valet av resmål inom landet är förhållandevis stabilt. De stora besöksmålen kan förväntas ha stor attraktionskraft även i framtiden.

Hushållens konsumtion av varor och tjänster för fritidsändamål inkl. resor har ökat starkt under den senaste tjuugoårsperioden. Räknat i fasta priser var den årliga tillväxten 4 % mellan åren 1963 och 1981. För bostäder inkl. el och uppvärmning var motsvarande tillväxt 3 % och för matvaror 1.5 %. Den sammanlagda privata konsumtionen av resor, fritidsartiklar, nöjen, rekreation och korttidsboende uppgick år 1981 enligt TUREK till ca 60 miljarder kr.

Turismomsättningen – dvs. omsättningen från boende, transporter, mat, aktiviteter och shopping samt följd effekter i form av omsättningsökning inom handel och näringsliv – har av Sveriges turistråd för år 1982 uppskattats till ca 35 miljarder kr. Sedan början av 1970-talet har omsättningen ökat med ca 7 miljarder kr. i fast penningvärde eller med nära 30 %.

Andelen sysselsatta inom turistnäringen är enligt Turistrådet ca 5 % av samtliga förvärvsarbetande och är numera större än i flera enskilda industribranscher. Turistnäringen sysselsätter t.ex. dubbelt så många som massa- och pappersindustrin. I vissa regioner har turistnäringen karaktär av basnäring.

I dag får drygt 200 000 personer genom hel- och deltidsarbete sin utkomst av turismen. Omräknat till heltidssysselsättning motsvarar detta 105 000 arbetstillfällen. Sedan år 1970 har antalet helårsarbeten med direkt sysselsättning inom turism ökat från 90 000 till 105 000. Indirekt sysselsättning i till turism relaterade verksamheter inom handel- och näringsliv, offentlig sektor etc. skapar enligt Turistrådet ytterligare 70 000 helårsarbeten.

Turistnäringen har som jag nu redovisat stor betydelse för den svenska ekonomin. Det finns enligt min mening stora möjligheter att genom målmedvetna insatser öka såväl Sveriges andelar av utlandsmarknaden som

svenskarnas förutsättningar att turista i det egna landet. Devalveringen i oktober 1982 har underlättat denna utveckling.

Den svenska turistnäringen har f. n. överkapacitet på beläggningssidan. Det innebär att expansion av turism och rekreation kan ske utan att omfattande investeringar behöver göras. De statliga insatserna måste inriktas mot att stödja företagens egna ansträngningar att öka svenskars och utlänningars efterfrågan på turism och rekreation i Sverige. Det är företagens förmåga och vilja till förnyelse och utveckling som utgör själva grunden för konkurrenskraften inom turismsektorn. Det statliga ansvaret för turistpolitiken bör i första hand vara att förbättra möjligheterna för marknadsföringsinsatser inom turistnäringen. Sveriges turistråds huvudroll som central marknadsföringsorganisation stryks härvid under. De organisatoriska konsekvenserna av detta behandlar jag i avsnitt 2.6. Ett viktigt stöd från statens sida ligger dessutom i de åtgärder som vidtas i syfte att bevara basresurserna för turism och rekreation genom naturvård, natur- och miljöskydd. En vidareutveckling av bokningssystemet BOKSER även för utlandsmarknaden skulle ytterligare förbättra Sveriges ställning som turistland. Också en satsning på breda s. k. paketresearrangemang som tillvaratar utbudet av turistattraktioner och naturresurserna skulle kunna bidra till ökade marknadsandelar.

De resurser som en organisation som Turistrådet kan komma att disponera över kommer alltid – oavsett resurstillskott – att utgöra en liten del av de resurser som finns tillgängliga inom turistnäringen. Turistrådets resurser måste därför användas effektivt. Jag återkommer till detta i avsnittet om turist- och rekreationsfrågornas organisation. På liknande sätt gynnas enligt min uppfattning vissa eftersatta grupper i turistsammanhang bäst av de generella åtgärder av ekonomisk eller annan karaktär som vidtas inom olika samhällsområden. Även denna fråga kommer jag att behandla senare.

2.3 Statliga insatser för turistnäringens utveckling

2.3.1 Sysselsättnings- och regionalpolitiska insatser

Statliga ekonomiska insatser inom ramen för arbetsmarknads- och regionalpolitiken kommer också turist- och rekreationssektorn till del. För utbyggnad och komplettering av turistanläggningar samt för utbyggnad av infrastruktur- och aktivitetsanläggningar har dessa insatser sammantaget med det bidrag som utgått från anläggningsstödet till rekreationsanläggningar – exkl. lokaliseringsstöd i form av lån – uppgått till i genomsnitt ca 115 milj. kr. årligen under den senaste femårsperioden. Under den senaste tioårsperioden har insatser genom beredskapsarbeten och lokaliseringsstöd för turist- och rekreationssektorn ökat. År 1975 uppgick insatserna till endast något tiotal miljoner kronor medan motsvarande siffra år 1983 var ca 150 milj. kr. Arbetsmarknadspolitiska insatser som kommit turist- och

rekreationssektorn till del i form av beredskapsarbeten svarar för drygt två tredjedelar av detta belopp. De arbetsmarknads- och regionalpolitiska insatserna har naturligen riktats främst till ekonomiskt och sysselsättningsmässigt svaga regioner. Stöd till turistanläggningar har därför i huvudsak lämnats inom det regionalpolitiska stödområdet men också till vissa områden i södra Sverige. Härutöver har särskilda insatser gjorts i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Värmlands län i form av tidigarelagda investeringar eller till länen särskilt riktade medel med en friare användning än vad som gäller i samband med ordinarie medelstildelning.

Rekreatonsberedningen har konstaterat att det i vissa områden föreligger risk för överetablering av turistanläggningar. Studier utförda inom både TUREK och rekreatonsberedningen visar att turistnäringens lönsamhet inte är tillfredsställande. För att höja lönsamheten krävs att befintliga områden och anläggningar utnyttjas bättre. Intensifierad marknadsföring, produktutveckling och förbättrade transporter kan medverka här till. Samtidigt måste försiktighet iakttas med investeringar som utökar den befintliga bäddkapaciteten. Om sådana investeringar likväl görs måste de grundas på marknadsmässiga bedömningar av behov och lönsamhetsförutsättningar.

Rekreatonsberedningen redovisar olika förändringar av reglerna för lokaliseringstödet för att förbättra turistnäringens villkor. Sålunda föreslår beredningen att kravet på särskilda skäl för lokaliseringstödet till turistföretag i stödområde C skall tas bort för vissa av beredningen särskilt prioriterade primära rekreatonsområden. Förslaget berör Gotland, Mora och Orsa kommuner inom Siljansområdet samt Sunne kommun i Fryksdalen. Beredningen föreslår vidare att turistnäringen skall kunna erhålla stöd till sysselsättningsfrämjande investeringar i form av lokaliseringstödet också utanför stödområdena. Eftersom en särskild parlamentarisk kommitté f. n. ser över det regionalpolitiska stödet är jag inte beredd att nu ta ställning till de förslag till förändringar som rekreatonsberedningen föreslagit. Stödet bör också i fortsättningen utgå i enlighet med de principer som i dag gäller. Jag vill i detta sammanhang också understryka att lönsamheten inom turistnäringen bäst förbättras genom generella ekonomiska åtgärder. Det är angeläget att näringen inte blir beroende av olika statliga stödformer.

Jag förutsätter att det stöd som enligt nuvarande principer lämnas till verksamheter med direkt anknytning till turistverksamhet som t. ex. investeringar i olika typer av infrastruktur, aktivitetsanläggningar, marknadsföring m. m. anpassas till turismens utvecklingsmöjligheter. Sådant stöd bör lämnas endast om investeringen medverkar till att förlänga säsongen för befintlig turistverksamhet, eller om den ökar utnyttjandet av befintlig bäddkapacitet.

Enligt bestämmelserna för beredskapsarbete som avser affärsmässig rörelse skall möjlighet till stöd enligt förordningen (1982:677) om regional-

politiskt stöd alltid provas i första hand. Sådana arbeten får inte utföras som beredskapsarbete om stödet bedöms kunna innebära konkurrensfördelar gentemot företag av liknande slag som uppbär lokaliseringsstöd.

Arbeten på hotell och anläggningar inom turistnäringen får utföras som beredskapsarbete endast om synnerliga skäl föreligger. Förslag till turistinvesteringar som överstiger 3 milj. kr. skall överlämnas till regeringen för avgörande. Rekreatjonsberedningen föreslår att bestämmelsen om synnerliga skäl upphävs.

Enligt min mening är det angeläget att sådana satsningar som är av betydelse för utvecklingen av turistnäringen och rekreatjonsområden skall kunna genomföras som beredskapsarbeten. Jag avser att senare föreslå regeringen att bestämmelsen om synnerliga skäl upphävs, och att prövningen av objekt inom turistsektorn vars totalkostnad understiger 10 milj. kr. skall delegeras till arbetsmarknadsstyrelsen. Jag kan däremot inte biträda beredningens förslag att beredskapsmedel skall kunna lämnas utan hinder av reglerna för lokaliseringsstöd. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

Jag vill emellertid understryka nödvändigheten av att satsningarna prövas utifrån såväl arbetsmarknads- som rekreatjons- och turismsynpunkter. Det är viktigt att investeringarna görs så att de kan skapa stadigvarande sysselsättning. Länsarbetsnämnderna bör därför vid behandling av dessa investeringar höra det regionala turistorganet.

Rekreatjonsberedningen har också föreslagit att projekteringsbidrag återinförs inom de av beredningen prioriterade områdena. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet finner jag inte skäl att tillstyrka förslaget.

Jag vill också erinra om att arbetsmarknadsverket vid valet av beredskapsarbeten har att särskilt beakta möjligheten att främja service- och tjänstearbeten inom turistsektorn. Jag kommer senare att föreslå särskilda insatser för viss försöksverksamhet och information om det statliga stöd som lämnas för att öka tjänste- och serviceinsatserna inom turist- och rekreatjonssektorn. Arbetsmarknadsinsatserna kan avse anställning som guide, värd och turledare, eller anställning vid resebyrå och lokala transportföretag liksom anställning i samband med lokala informationsaktiviteter. Dessa möjligheter inom arbetsmarknadspolitikens område har hittills inte utnyttjats i någon större utsträckning inom turistsektorn.

Jag vill även erinra om att de tillämpningsregler som gäller för ungdomslagen inkluderar arbeten inom turistsektorn. Reglerna för beredskapsarbeten och rekryteringsstöd kan givetvis också utnyttjas inom tjänste- och servicesektorn.

Även i dessa frågor har jag samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

2.3.2 Strukturplan och branschstudie för turism

Statliga insatser bör enligt rekreatjonsberedningen styras till de primära rekreatjonsområdena som har högst besöksfrekvens. Syftet är enligt beredningen att öka tillgängligheten och utnyttjandet av befintliga resurser samt att minska köproblemet. De områden beredningen prioriterar är Öland, Gotland, norra Bohuslän, Fryksdalen, Siljan, Dalafjällen, Härjedalsfjällen och Åre.

Flertalet remissinstanser är kritiska till den föreslagna prioriteringen. Remissinstanserna i alla norrlandslän utom Jämtlands län avstyrker förslaget. Län som har både prioriterade och oprioriterade primära rekreatjonsområden tillstyrker att något eller några områden prioriteras men framhåller samtidigt att insatser också bör göras i de områden som inte prioriteras.

För egen del vill jag framhålla att det grundläggande syftet med att peka ut de primära rekreatjonsområdena var att skapa dels handlingsfrihet i fråga om markanvändning, dels skydd mot olika former av oönskad exploatering. Riksdagen gjorde vid sitt ställningstagande till de primära områdena ingen rangordning av områdena. Alla bedömdes lika väsentliga från rekreatjonssynpunkt. Det finns inte några skäl för att nu frångå detta beslut.

Med beslutet om de primära rekreatjonsområdena avsågs inte att dessa områden i hela sin ytvidd skulle ligga till grund för prioritering av statligt stöd till specifika turistanläggningar. I flertalet primära rekreatjonsområden finns ett eller flera resmål som är lämpliga för turistisk utveckling medan stora omgivande områden utgör en kompletterande natur- och kulturresurs. Inte heller i detta avseende finns det anledning att frångå 1975 års riksdagsbeslut. Flera av landets mest besökta resmål ligger utanför de primära rekreatjonsområdena. Den nödvändiga prioriteringen av insatser i olika turistanläggningar måste grundas på lokala och regionala bedömningar. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att sådana prioriteringar verkligen görs. Turistnäringen är inte betjänt av satsningar som inte kan bedömas bli bestående. Därför måste prioriteringar av insatserna göras, även om det kan medföra besvärliga lokala avvägningar.

Det utvecklingsarbete som genomförts av huvudmännen i de primära rekreatjonsområdena och som sammanställts och bedömts av beredningen utgör ett värdefullt underlag för fortsatta ställningstaganden i turist- och rekreatjonspolitiska frågor. Detta underlag tillsammans med övrigt befintligt utredningsarbete bör kunna utgöra en god grund för sammanställandet av en samordnad strukturplan för turism och rekreation. Planen skall syfta till att samordna de närings- och regionalpolitiska åtgärderna med åtgärder inom turist- och rekreatjonspolitiken. Förutsättningar för olika resmål, tillgången på anläggningar, kommunikationer till och från anläggningar, natur- och miljöförutsättningar, utflyktsmål m. m. bör redovisas. Jag vill särskilt understryka vikten av att erforderliga marknadsföringsåtgärder

redovisas för de olika resmål och områden som tas med i planen. I dessa frågor har jag samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet och chefen för industridepartementet.

Jag avser att föreslå regeringen att ge Sveriges turistråd i uppdrag att i samarbete med berörda myndigheter, i första hand statens industriverk, arbetsmarknadsstyrelsen och naturvårdsverket, utarbeta en strukturplan för utvecklingen av turism och rekreation.

Studier som redovisats av TUREK och rekreationsberedningen visar att boendeanläggningar inom turistnäringen generellt sett inte har tillfredsställande lönsamhet. Turistföretagens ekonomiska problem karaktäriseras av låg kapitalomsättning, svag soliditet och höga låneräntor till följd av stor skuldsättning. Den svaga soliditeten förklaras av att branschen i stor utsträckning består av enmans- och familjeföretag samt att turistföretagen har gjort stora investeringar i anläggningstillgångar. Rekreationsberedningen har i en särskild rapport lämnat förslag till åtgärder för att stimulera turistnäringen. F. n. pågår beredningen av betänkandet (SOU 1983:59) Kreativ finansiering som behandlar frågor av vikt även för turistnäringen. Jag är därför inte nu beredd att ta ställning till beredningens förslag. Jag har emellertid för avsikt att senare föreslå regeringen att ge statens industriverk i uppdrag att i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och Sveriges turistråd genomföra en särskild branschstudie rörande turistnäringens problem. Branschstudien bör inarbetas i den strukturplan som jag tidigare förordat. Studien bör ta upp hur de samhälleliga insatserna kan samordnas för att på bästa sätt stödja turistnäringen och i övrigt föreslå åtgärder i syfte att komma tillrätta med näringens problem. Även i denna fråga har jag samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet och chefen för industridepartementet.

Frågor om gränserna för de primära rekreationsområdena har varit föremål för diskussioner i rekreationsberedningens programarbete där planeringskommittéerna framfört sina synpunkter och länsstyrelserna yttrat sig över dessa. Förslag till justeringar av gränser har i detta sammanhang förts fram angående skilda områden.

Enligt redovisade förslag bör således Vistadalen och Nikkaluokta tillföras *Abisko-Kebnekaiseområdet*. *Norrbottens skärgård* bör utökas med kustområdet inom Älvsbyns och Bodens kommuner. *Tärna-Graddis fjällvärld* bör kompletteras med Arjeplog och en del av Silvervägen. Programmen för *Härjedalsfjällen* tar upp vissa gränsjusteringar som innebär att vissa delar bör föras till Åreområdet samt att området även bör omfatta Tännäs, Messlingen, Lofsdalen och Särvsjön. *Siljansområdet* bör enligt Älvdalens kommun kompletteras med området upp t. o. m. Älvdalens samhälle. *Fryksdalenområdet* bör utvidgas till att omfatta även norra delen av Torsby kommun. *Malingsbo-Klotens* gränser bör göras gemensamma med i programarbetet deltagande kommuners gränser. *Mälardalenområdet* bör enligt framställning från berörda kommuner och länsstyrelser omfatta hela Mä-

laren och intilliggande markområden. *Norra Bohuslän* bör enligt programansvarigas och länsstyrelsens mening utökas till att omfatta även Lysekils-, Munkedals- och Uddevalla kommuner. *Östskåne* bör enligt rekreationsberedningen utökas till att omfatta även sådana attraktiva besöksmål som Ystad, Kåseberga och Glimmingehus.

Vidare har länsstyrelserna i Hallands resp. Stockholms län föreslagit att hela *Hallandskusten* resp. *Stockholms skärgård* bör utpekas som primära rekreationsområden.

Från turist- och rekreationspolitiska utgångspunkter har jag inga erinringar mot dessa förslag. Avgränsningar av områdena har emellertid också samband med frågor om hushållningen med mark- och vattenresurser. F. n. pågår arbete med förslag till naturresurslag som senare kommer att presenteras riksdagen. Gränsdragningsfrågorna måste därför också bedömas utifrån andra utgångspunkter. Jag är därför inte nu beredd att ta ställning till förslagen till justeringar av gränserna för de primära rekreationsområdena.

2.3.3 Turisttransporter

Goda kommunikationer är viktiga för turismens utveckling. Antalet turistresor har ökat snabbt under senare år. Bilen har hittills varit det dominerande färdmedlet vid semesterresor. Intresset har dock alltmer förskjutits mot kollektiva färdmedel bl. a. till följd av stigande drivmedelspriser. Samtidigt har realinkomsten utvecklats svagt för flertalet människor. Till detta kommer att kollektivtrafiken utvecklats med lågpris på tåg och flyg, genom ökad service och genom lansering av olika semesterpaket.

TUREK har mot denna bakgrund i rapporten (Ds Jo 1982:4) Turistbranschens näringsvillkor. Turisttransporter redovisat problem och förutsättningar för turistresorna. TUREK konstaterar att den lokala och regionala kollektivtrafiken inom turistområdena i många fall är mindre väl anpassad till turisttrafikens behov. Det föreligger vidare enligt TUREK en bristfällig samordning vad gäller taxor, tidtabeller, information och rabattsystem mellan fjärrtrafik och transfertrafik. Många turistanläggningar är vidare belägna utanför tätorterna, vilket försvårar utbyggnaden av kollektiva transporter för turister.

TUREK konstaterar också att planeringen av turist- och rekreationsområden måste inbegripa överväganden om hur en kollektiv trafikförsörjning skall kunna ombesörjas. TUREK påpekar vidare att landstingen och kommunerna såsom huvudmän för länstrafikbolagen numera har ansvaret för all lokal och regional kollektivtrafik i länen. Därmed ökar enligt TUREK förutsättningarna att ta till vara samordningsvinster.

Trafikfrågor har också tagits upp inom rekreationsberedningen. I en särskild studie framhåller beredningen att turisttransporterna måste ses som en integrerad del av kollektivtrafiken. En ökning av transportkapaciteten är ofta förenad med kommersiella risker varför beredningen föreslår

att ett producentinriktat transportstöd bör utformas. Jag har erfarit att den regionalpolitiska utredningen (I 1982:05) har i uppdrag att bl. a. pröva frågan om ett persontransportstöd. Mot denna bakgrund och med hänsyn till det utvecklingsarbete som pågår på trafikområdet är jag inte beredd tillstyrka att ett producentinriktat transportstöd införs.

Jag har vidare erfarit att kollektivtrafikberedningen (K 1979:07), i samverkan med trafikföretag och turistorganisationer, bedriver försöksverksamhet rörande samordning av turisttransporter och övrig kollektivtrafik. Försöksverksamhet sker i Kalmar och Jämtlands län. Här prövas en långtgående samordning av trafik, taxor, information och marknadsföring. Vidare prövas organisations- och samverkansformer mellan läns huvudmännen för turisttransporter.

Genom förbättringar av kollektivtrafiken kan de hinder i form av bristande tillgänglighet för icke bilburna som i dag gör det svårare för många att nyttja rekreationsanläggningar av skilda slag mildras. Förbättring av kollektivtrafiken blir också ett medel att förkorta arbetsdagen. I den totala arbetstiden utgör nämligen arbetsresorna för många människor ett påtagligt inslag. Kollektivtrafiken är emellertid en kommunal angelägenhet i vilken kommunerna fattar beslut.

Med tanke på handikappade vill jag erinra om den stora betydelsen av den pågående successiva anpassningen av kollektiva färdmedel och terminaler av olika slag. För dem som inte kan anlita de allmänna kommunikationerna eller förflytta sig på egen hand spelar den kommunala färdtjänsten en stor roll. Riksfärdtjänsten är ett viktigt komplement till denna. Den permanentas den 1 juli 1984.

Jag har efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet övervägt frågan om turisttransporter. Transportfrågorna bör redovisas i den av mig tidigare nämnda strukturplanen. Där bör också behovet av kompletteringar anges.

SAS och LIN har under senare år infört ett lågprissystem samt ökat antalet turer. Bolagen har också under semestertider infört speciella rabatter som särskilt riktar sig till familjeresandet.

SJ har nyligen genomfört en omorganisation som bör skapa goda förutsättningar att möta de krav som ställs på persontrafiken. Under hand har jag erfarit att SJ f. n. gör en genomgripande översyn av sitt rabattsystem. Syftet är att få till stånd ett ökat tågresande och samtidigt få ett jämnare kapacitetsutnyttjande. TUREK:s förslag om ett vidareutvecklat rabattsystem kommer att prövas i detta sammanhang. För egen del vill jag framhålla att servicefrågor samt hantering av bagage och utrustning för friluftsliv i samband med rekreationsresor på kollektiva färdmedel bör uppmärksammas särskilt.

Jag förutsätter härvid att även det förslag som länsstyrelsen på Gotland och Gotlands kommun lämnat i en gemensam skrivelse till jordbruksdepartementet om en mer attraktiv färjeförbindelse till Gotland prövas. En

sådan förbindelse skulle kunna förlänga Gotlands turistsäsong. Utgångspunkten bör här vara att finna trafiklösningar som samtidigt kan minska statsbidragsbehovet i trafiken.

2.4 Vissa frågor rörande turism och rekreation

2.4.1 TUREK:s redovisning

TUREK presenterar i sitt betänkande uppgifter om hur människor använder sin fritid, vilka hinder som finns för att utnyttja fritiden och vad som kan göras för att undanröja dessa hinder. Likaså redovisas vissa uppgifter om samhällets utgifter på rekreationsområdet.

De årliga offentliga utgifterna inom fritidsområdet är enligt TUREK ca 8 miljarder kr., varav kommunerna svarar för huvuddelen. Utnyttjandet av de offentliga tjänsterna är emellertid ojämnt fördelat. Det är framför allt män med hög utbildning och höga inkomster som utnyttjar dessa tjänster.

Det råder stor skillnad vad gäller tillgång på vardagsfritid mellan olika kön och grupper. Kvinnor har genomsnittligt betydligt mindre disponibel fritid än män. I fråga om barnfamiljerna konstaterar TUREK att såväl deras ekonomiska som tidsmässiga resurser för turism och rekreation är oacceptabelt små jämfört med andra grupper. TUREK framhåller bl. a. att de icke-materiella hindrens betydelse hittills har undervärderats. Detta gäller främst för det bostadsnära friluftslivet. Men även när det gäller semesterresor har de som har tid att planera, de som känner till vart man vänder sig osv., lättare att hitta prisvärda alternativ.

Handikappade besöker enligt TUREK sällan allmänna friluftsanläggningar vilket främst beror på att anläggningarna kan vara svåra att nå och att de inte är handikappanpassade. Det är från allmänna utgångspunkter önskvärt att dessa grupperns möjligheter att delta i olika aktiviteter inom turist- och rekreationsområdet uppmärksammas.

Trots ökningen av resandet under de senaste decennierna är det fortfarande många människor som varken gör semesterresor eller har tillgång till sommarstuga. En femtedel av befolkningen reser sällan eller aldrig. Denna andel är större bland låginkomsttagare.

TUREK konstaterar sammanfattningsvis att även om de materiella villkoren, reformerna vad gäller arbetslivet och transporterna i viss utsträckning har förbättrat förutsättningarna att utnyttja fritiden, är ojämlikheten vad gäller användningen av fritiden fortfarande stor.

2.4.2 Vissa insatser för att motverka hinder

Enligt TUREK:s redovisning är det framför allt för barnfamiljer, för vissa grupper av handikappade samt för låglönegrupperna som hinder av olika slag påtagligt begränsar möjligheterna att använda i första hand semesterledighet till rekreation, avkoppling och miljöombyte. Denna uppfattning får också stöd av remissinstanserna.

Utredningen pekar på det förhållandet att människors ekonomiska och andra möjligheter att utnyttja sin fritid på ett meningsfullt sätt varierar kraftigt. Det är därför viktigt att de hinder som i dag begränsar många människors möjligheter att utnyttja sin fritid på det sätt de önskar kan undanröjas.

Jag vill understryka att det inte i första hand är genom fritidspolitiska åtgärder som situationen kan förbättras, utan genom generella politiska åtgärder på bl. a. arbetsmarknads-, familje-, bostads-, social- och kulturpolitikens områden. Jag vill vidare framhålla att många av de problem TUREK redovisar är sådana, som kommunerna i första hand har att lösa.

I detta sammanhang vill jag dock ta upp ett par frågor på det rekreationspolitiska området, som är av betydelse.

Det är i dag ofta betydligt lättare för konsumenten att få information om och boka en utlandssemester än en semesterresa inom Sverige. Vidare saknas i betydande utsträckning semesterpaket, som inrymmer resor, mat, logi, utflykter och aktiviteter. Det finns enligt min mening anledning att öka insatserna på dessa områden. Det borde t. ex. vara möjligt att i olika delar av landet utifrån lokala förutsättningar utveckla sådana semesterpaket. Vid utformningen av semesterpaket bör vårt lands unika natur- och kulturvärden vara av betydelse. Det är också angeläget att semesterpaketen utformas med hänsyn till handikappades och andra eftersatta gruppers situation. Semesterpaket bör också underlätta marknadsföringen i utlandet av Sverige som turistland. Det ankommer på Turistrådet att söka stimulera lokala och regionala turistorgan till att ta fram sådana semesterpaket samt att medverka vid marknadsföringen.

Jag avser att senare föreslå regeringen att ge Sveriges turistråd möjlighet att bilda BOKSER Turistservice AB. Företaget skall vidareutveckla och ansvara för ett bokningssystem för turistservice. Därigenom får vi tillgång till ett informationssystem som gör det lättare för människor att dels få en överblick över utbudet av rekreationsmöjligheter i Sverige, dels boka ett helt resepaket där såväl transport och uppehålle som olika aktiviteter ingår.

En ökad semesterspridning skulle vara positiv för sysselsättningen i turistbranschen. Fler anläggningar skulle kunna ha öppet under perioder som i dag har dålig beläggning. En ökad semesterspridning skulle också leda till en jämnare belastning på kommunikationerna. Också priserna skulle påverkas positivt om säsongerna kunde förlängas. LO har i utredningen Semester-Fritid inför 80-talet föreslagit en ökad semesterspridning som ett medel att förlänga turistsäsongen.

Jag vill framhålla att jag i likhet med remissinstanserna ser semesterspridningen som en mycket viktig rekreationspolitisk fråga som inte minst skulle kunna förbättra förutsättningarna för ekonomiskt svaga grupper att ta del av rekreationsutbudet. Semesterspridningen är emellertid i första hand en fråga som rör arbetsmarknadens parter.

F. n. fördelas skolelevernas vinterlov över fyra veckor. För utnyttjande av turistanläggningar är det en fördel med ökad spridning av vinterloven. Detta är en fråga som det ankommer på landets kommuner att fatta beslut om.

2.5 Närrekreation m. m.

Ansvar för att utveckla åtgärder på närrekreationens område ligger i första hand på kommunerna. Landets kommuner satsar årligen ca 5 miljarder kr. på anläggningar för idrott och friluftsliv. Därigenom skapas ett brett fritidsutbud. Av TUREK:s redovisning framgår emellertid att stora grupper inte utnyttjar fritidsutbudet. Av en undersökning i stockholmsområdet framgår att medan 30 % av befolkningen utnyttjar 75 % av tillgänglig tid vid anläggningarna använder 40 % mindre än 5 % av den tillgängliga tiden. Barnfamiljer, handikappade och kvinnor har sämre möjligheter att utnyttja anläggningarna än andra. Det bör vara en viktig uppgift för kommunerna att öka förutsättningarna för de underrepresenterade grupperna att utnyttja anläggningarna. Förbättrad information kan vara ett inslag i denna strävan.

Allemansrätten är den kanske viktigaste förutsättningen för att alla skall kunna nyttja och få glädje av vår natur. Denna urgamla svenska sedvanerätt måste därför värnas. Även genom användande av naturvårdslagens olika bestämmelser kan markområden säkerställas för bl. a. rekreations- och friluftsliv. Genom andra åtgärder på miljöpolitikens område, som syftar till att motverka föroreningar av olika slag, förbättras också förutsättningarna för rekreation och friluftsliv.

Såväl för när- som fjärrekreationen är det viktigt att markområden säkerställs. I detta sammanhang vill jag erinra om att regeringen tidigare denna dag i en proposition med förslag till ändringar i förköpslagen bl. a. föreslagit att fast egendom som behövs för att tillgodose ett väsentligt behov av mark eller anläggning för idrott eller friluftsliv skall omfattas av den kommunala förköpsrätten.

Större tätorters eller tätortsregioners markbehov för rekreation berör oftast flera kommuner, ibland också flera län. De administrativa samarbetsformerna för detta varierar. I några regioner har särskilda stiftelser inrättats, i andra sker ett formaliserat samarbete mellan berörda kommuner. Samarbetsformerna i dessa frågor avgörs av kommunerna i regionen.

Chefen för bostadsdepartementet kommer senare denna dag att redovisa förslag om vissa ytterligare åtgärder för att bättre tillvarata de samhällsinvesteringar som gjorts i lägenheter som f. n. står tomma. Bland åtgärder som bör kunna vidtas är utveckling av områden för koloniträdgårdar och odlingslotter.

Jag vill i detta sammanhang understryka det stora värde som koloniträd-

gårdsverksamheten har för många människor. Jag kommer därför även fortsättningsvis att beakta Svenska förbundets för koloniträdgårdar behov av rådgivningsresurser.

Rekreatjonsberedningen anser att det är angeläget att förbättra koloniträdgårdssinnehavarnas besittningsskydd enligt jordabalken. Det bör enligt beredningen bli möjligt att använda bostadsarrende i stället för lägenhetsarrende av mark för koloniträdgårdar. De ekonomiska villkoren för koloniträdgårdssinnehavarna skulle också enligt beredningen förbättras om det blir möjligt att belåna bl. a. kolonistugor. Jag har erfarit att frågorna om koloniträdgårdssinnehavarnas besittningsskydd resp. möjligheterna att belåna kolonistugor f. n. bereds inom justitiedepartementet.

2.6 Forskning och utbildning

Forskning om turism, rekreation och friluftsliv bedrivs vid vissa högskolor och universitetsinstitutioner. Forskning bedrivs t. ex. vid högskolorna i Falun/Borlänge, Kalmar och Östersund. Forskningsinsatserna styrs i stor utsträckning av externt finansierade uppdrag.

TUREK anser att de forskningsinsatser som görs i dag beträffande turism, rekreation och friluftsliv är orimligt små både i förhållande till sektorns betydelse för människors välbefinnande och till dess betydelse för samhällsekonomin.

Tyngdpunkten i de senaste årens forsknings- och utvecklingsarbete har legat på övergripande analyser av turismens betydelse för ekonomi och sysselsättning. Detta arbete bör kompletteras med forskning rörande förutsättningarna för den enskilde att utnyttja sin fritid för rekreation och turism. Därvid bör behovet av olika generella turist- och rekreationspolitiska styrmedel studeras. Ytterligare forskning kring den internationella utvecklingen och kring turismens samhällsekonomiska betydelse är angelägen. Inom OECD har bl. a. turismens sysselsättningseffekter uppmärksamats. Sverige har förklarat sig berett till att aktivt bidra till undersökningar om hur man genom åtgärder på turismområdet skall kunna öka sysselsättningen.

Forskningen bör även fortsättningsvis bedrivas vid berörda högskolor och universitet. Ett utökad samarbete med övriga nordiska länder på forskningsområdet är angeläget.

Jag vill även beröra behovet av åtgärder för att höja kunskapsnivån inom turistföretagen. Rekreatjonsberedningen har lämnat förslag om detta. Beredningen har föreslagit att Sveriges turistråd intensifierar arbetet med att fortlöpande dokumentera utbildningsbehoven i näringen samt med att stimulera olika utbildningsinstitutioner att ta upp angelägna utbildningar på sina program. Jag delar beredningens åsikt och vill i likhet med TUREK särskilt framhålla att vidareutbildning inom områdena administrativ ledning, finansiering, marknadsföring och redovisning kommer de verk-

samma inom näringen till del. I detta arbete bör enligt min mening även näringslivets egna organisationer medverka. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att ge Sveriges turistråd i uppdrag att sammanställa forsknings- och utbildningsbehovet inom turistnäringen.

Jag har erfarit att skolöverstyrelsen i samråd med berörda organ f. n. kartlägger de utbildningar som i dag finns för turism. Även behovet av ny utbildning inventeras. Vidare utreds utbildningen på högskolenivå f. n. av universitets- och högskoleämbetet.

2.7 Den statliga organisationen för turism och rekreation

Jordbruksdepartementet har sedan år 1982 ett samlat ansvar för turist- och rekreationsfrågorna i regeringskansliet. Sveriges turistråd, rekreationsberedningen och statens naturvårdsverk är de viktigaste centrala instanserna på området. Bland övriga centrala organ med verksamhet som anknyter till turism, rekreation och friluftsliv märks sjöfartsverket, riksantikvarieämbetet, fiskeristyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens planverk, industriverket samt sjösäkerhetsrådet och fjällsäkerhetsrådet.

Sveriges turistråd bildades år 1976. Turistrådet är organiserat som en stiftelse med staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet som stiftare. Turistrådet skall som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja marknadsföring av turism i Sverige. I rådets styrelse finns företrädare för de tre stiftarna samt för olika intresseorganisationer och turistnäringen.

Statens naturvårdsverk har sedan slutet av 1960-talet ansvaret för administrationen av det statliga stödet till uppförandet av rekreationsanläggningar av riksintresse samt försöks- och utvecklingsarbete inom området friluftsliv och rekreation. Vidare fördelar verket bidrag till föreningsägda anläggningar och bidrag till organisationer. Härutöver ansvarar verket för skötsel av vandringsleder i fjällen under statligt huvudmannaskap. Kostnaderna för dessa uppgifter bestrids från anslaget Stöd till friluftslivet m. m. Från samma anslag bestrids också kostnaderna för rekreationsberedningen samt fjäll- och sjösäkerhetsråden. Dessa råd har som främsta arbetsuppgift att informera om säkerhetsfrågor inom resp. sakområde.

Rekreationsberedningen bildades den 1 januari 1976 med huvuduppgiften att samordna statligt stöd i skilda former. Beredningen samråder med och ger råd och information till berörda myndigheter och organisationer för att därigenom medverka till att planeringen av de primära rekreationsområdena och övriga områden av större betydelse för turism och rekreation sker i enlighet med de av riksdagen beslutade riktlinjerna.

Vissa avgränsningssvårigheter och därmed risk för dubbelarbete finns mellan de nämnda instanserna. För Turistrådet och rekreationsberedningen gäller detta i fråga om bl. a. planerings- och utvecklingsfrågor. Mellan rekreationsberedningen och naturvårdsverket finns också avgränsnings-

svårigheter, främst när det gäller frågor angående de primära rekreationsområdena.

Rekreationsberedningen har nu slutfört sitt arbete med utvecklingsprogram för de primära rekreationsområdena. Det finns därför skäl att överväga om den nuvarande organisationen skall bibehållas eller om en ökad samordning kan effektivisera behandlingen av rekreations- och turistfrågor.

Risken för dubbelarbete och avgränsningssvårigheter är med den nuvarande organisationen påtaglig. Enligt min mening finns det skäl att ytterligare samordna arbetet med rekreations- och turistfrågorna. Jag förordar att Turistrådet ges ett övergripande ansvar för turist- och rekreationsfrågorna. En sådan organisatorisk samordning kommer enligt min mening att svara bättre mot de mål som jag tidigare har angivit för turist- och rekreationspolitiken.

Jag förordar därför att rekreationsberedningens arbetsuppgifter och vissa av de arbetsuppgifter på rekreationsområdet som i dag handläggs av naturvårdsverket överförs till Sveriges turistråd.

De frågor som bör överflyttas från naturvårdsverket till Turistrådet är bidragsfrågor av skilda slag samt utvecklingsarbete i fråga om anläggningar för friluftsliv. Naturvårdsverket bör dock också i fortsättningen ha ansvaret för de övriga frågor på detta område som i dag åvilar verket. Jag återkommer i anslutning till min redovisning av anslagsfrågor till detta.

Naturvårdsverket finansierar i dag sjösäkerhetsrådets informations- och utbildningsinsatser liksom dess sekretariatsfunktion. Jag förordar att ansvaret för den verksamhet som sjösäkerhetsrådet nu bedriver läggs på naturvårdsverket. Jag förordar vidare att fjällsäkerhetsrådets verksamhet förs över till naturvårdsverket. En sådan lösning ger enligt min mening möjligheter till samordnings- och effektivitetsvinster. Det ankommer på regeringen att meddela de närmare föreskrifter som behövs rörande administrationen av dessa frågor. Jag kommer senare att föreslå regeringen att naturvårdsverket får i uppdrag att se över organisationen av säkerhetsfrågorna och lägga fram förslag om lämplig organisation.

Sveriges turistråds organisation och arbetsuppgifter

Turistrådets nuvarande styrelse har 19 ledamöter. Ett ökat beredningsansvar har successivt delegerats till rådets arbetsutskott. Enligt min mening bör antalet ledamöter i styrelsen minskas och dess sammansättning ses över i samband med att arbetsuppgifterna vid rådet förändras och utökas. Det bör ankomma på regeringen att utse ledamöter samt att efter hörande av övriga stiftare i stiftelseurkunden fastställa Turistrådets organisation. Den nya organisationen bör gälla från den 1 juli 1984.

I det följande redovisar jag för sammanhangets skull översiktligt de arbetsuppgifter som Turistrådet bör ha efter den av mig föreslagna omorganisationen samt även vissa organisatoriska överväganden.

Turistrådet bör arbeta för att realisera de mål för turist- och rekreationspolitiken, som jag tidigare har redovisat. Den dominerande arbetsuppgiften blir också i fortsättningen att marknadsföra Sverige som turistland såväl inom landet som internationellt. Marknadsföringsinsatserna bör ges en sådan inriktning att de blir ett stöd också för turistnäringens och övrigt näringslivs strävan att marknadsföra Sverige internationellt. Jag vill samtidigt understryka att en ökad turism i Sverige av svenskar också har stor betydelse för landets turistinkomster. Det är därför viktigt att marknadsföringsinsatserna också inriktas mot den inhemska marknaden. Turistrådets styrelse bör därför även fortsättningsvis tillförsäkras kompetens i marknadsföringsfrågor. Till rådets styrelse bör knytas en referensgrupp med bred kompetens i bl. a. turistnäringensfrågor och företrädare för producentintressen.

Det arbete rådet i dag utför i fråga om planering och utveckling vidgas genom att arbetsuppgifter överförs från naturvårdsverket och rekreationsberedningen.

Till den avdelning inom rådet som bör arbeta med dessa frågor hänskjuts också frågor om bl. a. bidragsärenden, yttranden över arbetsmarknads- och lokaliseringsärenden, forsknings- och utbildningsfrågor samt rekreationsfrågor. Avdelningen bör också följa utvecklingen av de primära områdena och fortlöpande ansvara för utarbetandet av den tidigare nämnda strukturplanen. En permanent delegation underställd rådets styrelse ges beslutanderätt i dessa frågor. Genom att Turistrådet ges vissa myndighetsfunktioner krävs en särskild lag för att regeringen skall kunna överlämna beslutanderätten dit. Jag föreslår att en sådan lag inrättas.

Jag vill starkt betona att inordnandet av rekreationsberedningens uppgifter i Turistrådet inte får innebära att frågorna fortsättningsvis tillmåts mindre vikt.

Rådet bör fortlöpande ha kontakt med folkrörelser, centrala och regionala myndigheter samt med kommuner och näringsliv. Rådet bör vidare samarbeta med berörda universitet och högskolor och följa forskning och utbildning och redovisa de behov som enligt rådet finns på dessa områden. Rådet bör svara för att beläggningsstatistik upprättas och att analyser genomförs rörande utländska och svenska marknader, fritidsvanor och fritidens användning.

I frågor som rör marknadsföringen av Sverige utomlands förutsätter jag att rådet även fortsättningsvis samarbetar med Sveriges exportråd.

De förslag till organisationsförändringar som jag tidigare förordat innebär att Turistrådet ges förbättrade möjligheter att marknadsföra Sverige som turistland såväl nationellt som internationellt.

Genom den av mig föreslagna organisationen får turism- och rekreationsfrågorna den samlade organisatoriska lösning som enligt min uppfattning är nödvändig.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till lag om beslutanderätt för Sveriges turistråd. Med hänsyn till att lagförslaget inte kan medföra något problem vid rättstillämpningen anser jag det inte motiverat att höra lagrådet.

4 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att

1. antaga förslaget till lag om beslutanderätt för Sveriges turistråd,

dels att

2. godkänna vad jag har förordat i fråga om principer för statligt stöd till turistnäringen,
3. godkänna vad jag har förordat i fråga om Sveriges turistråds framtida arbetsuppgifter inom ramen för turist- och rekreationspolitiken,
4. godkänna att fjällsäkerhetsrådet och sjösäkerhetsrådet avvecklas som egna myndigheter samt inordnas i naturvårdsverkets organisation,
5. bereda riksdagen tillfälle att ta del av vad jag i övrigt har anfört om riktlinjer för turist- och rekreationspolitiken.

5 Anslagsfrågor för budgetåret 1984/85

I prop. 1983/84:100 bil. 11 (s. 126) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1984/85 under angivna anslagsrubriker beräkna följande belopp.

I 2. Stöd till friluftslivet m. m. 15 735 000 kr.

I 3. Sveriges turistråd 49 600 000 kr.

Jag anhåller att nu få anmäla bl. a. dessa frågor.

NIONDE HUVUDTITELN

H. Miljövård

H 1. Statens naturvårdsverk

I prop. 1983/84:100 bil. 11 (s. 100) har regeringen under denna rubrik föreslagit riksdagen att 98 081 000 kr. anvisas till naturvårdsverket för budgetåret 1984/85.

I enlighet med mitt tidigare förslag om vissa säkerhetsfrågors samordning inom naturvårdsverket föreslår jag att anslaget Statens naturvårdsverk tillförs 2 695 000 kr. för budgetåret 1984/85.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens naturvårdsverk* för budgetåret 1984/85 utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:100 bil. 11 anvisa ett förslagsanslag av 2 695 000 kr.

H 5. Vård av naturreservat m. m.

I prop. 1983/84:100 bil. 11 (s. 110) har regeringen under denna rubrik föreslagit riksdagen att 26 900 000 kr. anvisas till vård av naturreservat för budgetåret 1984/85.

Kostnaderna för viss fjällverksamhet – bl. a. underhåll och skötsel av vandringsleder som omfattas av statens huvudmannaskap – bestrids under budgetåret 1983/84 dels från anslaget Stöd till friluftslivet m. m., dels från förevarande anslag. Den del av kostnaden som under budgetåret 1983/84 bestrids från anslaget Stöd till friluftslivet m. m. föreslår jag överföras till förevarande anslag. Anslaget bör därför för budgetåret 1984/85 tillföras ytterligare 3 640 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vård av naturreservat m. m.* för budgetåret 1984/85 utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:100 bil. 11 anvisa ett reservationsanslag av 3 640 000 kr.

I. Idrott, rekreation och turism

I 1. Stöd till idrotten

I prop. 1983/84:100 bil. 11 (s. 126) har regeringen under denna rubrik föreslagit riksdagen att 188 290 000 kr. anvisas till Sveriges riksiddrottsförbund för budgetåret 1984/85.

Inom föreningsrörelsen finns ett stort och värdefullt engagemang i egna anläggningar för idrotts- och friluftsverksamhet. Naturvårdsverket lämnar i dag bidrag från anslaget Stöd till friluftslivet m. m. till mindre friluftsanläggningar som ägs av förening eller därmed jämförbar sammanslutning som inte är organiserad inom Sveriges riksiddrottsförbund. Den anvisade bidragsramen för budgetåret 1983/84 uppgår till 300 000 kr. Administrativt av motsvarande bidrag till föreningar inom idrottsrörelsen, under förevarande anslag, sköts av Riksiddrottsförbundet.

Jag har inhämtat att de anläggningsbidrag naturvårdsverket fördelar under anslaget Stöd till friluftslivet m. m. i allt väsentligt kommer Friluftslivsfrämjandet och föreningar anslutna till Riksföreningen ridningens främjande (Ridfrämjandet) till del. Bidrag till den löpande verksamheten hos

dessa båda organisationer utgår däremot från förevarande anslag. Jag anser att dessa organisationer själva skall bestämma hur bidragen till mindre lokala anläggningar inom resp. organisation skall användas. Naturvårdsverkets bidragsprövning kan därmed upphöra. Min medelsberäkning under förevarande anslag bör därför justeras. Jag räknar därvid med att Friluftsrådets anslag ökas med 175 000 kr. och Ridfrämjandets med 125 000 kr. vilka belopp skall användas för anläggningsstöd inom organisationerna. De berörda organisationerna bör årligen i samband med inlämnande av anslagsframställningen redovisa hur anslagna medel till mindre anläggningar fördelats.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till idrotten* för budgetåret 1984/85 utöver vad som föreslagits i prop. 1983/84:100 bil. 11 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

I 2. Stöd till turism och rekreation

1982/83 Utgift	¹ 276 185 204	Reservation	¹ 17 864 983
1983/84 Anslag	¹ 65 335 000		
1984/85 Förslag	71 700 000		

¹ Anslagen Stöd till friluftslivet m. m. och Sveriges turistråd.

² Inkl. 9 750 000 kr. disponerat av finansfullmakten.

Sveriges turistråd är en stiftelse inrättad av staten. Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet med uppgift att som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja marknadsföring av turism i Sverige.

Marknadsföringsinsatserna skall ges en sådan inriktning att såväl möjligheterna till ett växande valutainflöde från utländska turister i Sverige som ökad turism i Sverige av svenskar tas till vara.

Turistrådets huvudkontor ligger i Stockholm. Sveriges turistråd har dessutom kontor i Köpenhamn, Oslo, Helsingfors, London, Haag, Hamburg, Paris, Zürich och New York. Kontoret i New York drivs i viss samverkan med Turistrådets motsvarighet i Danmark, Finland, Island och Norge.

Från anslaget Stöd till friluftslivet m. m. lämnas bidrag till rekreations- och friluftsanläggningar enligt de riktlinjer som fastställts av riksdagen (prop. 1979/80:100 bil. 13, KrU 30, rskr 377) samt vissa på dessa riktlinjer grundade normer vilka beslutats av regeringen. Anslaget disponeras för bidrag till olika friluftslivs- och rekreationsåtgärder, anläggningar, organisationer m. m. samt för utvecklingsarbete rörande rekreations- och friluftslivsfrågor.

Föredragandens överväganden

Jag förordar att 71 700 000 kr. ställs till Sveriges turistråds förfogande under budgetåret 1984/85. Anslagsberäkningen innebär att verksamheten vid Sveriges turistråd får ett med 13 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag för nästa budgetår. Vidare bör 9 100 000 kr. överföras från anslaget Stöd till friluftslivet m. m., vilket därmed upphör. Det samlade anslaget för verksamheten vid rådet bör i fortsättningen benämnas Stöd till turism och rekreation. Turistrådet bör föreslå regeringen lämplig fördelning av anslaget i dess helhet. Återstoden av anslaget Stöd till friluftslivet m. m. tillförs andra anslag. Reservationer vid ingången av budgetåret 1984/85 under anslaget Stöd till friluftslivet m. m. bör tillföras förevarande anslag utom vad avser beslutade men ej ianspråkta medel för sjösäkerhets- och fjällsäkerhetsrådets verksamhet samt kostnader för underhåll och skötsel av vandringsleder under statligt huvudmannaskap och bidrag till vissa mindre friluftsanläggningar. Sådana reservationer bör tillföras anslagen Statens naturvårdsverk, Vård av naturreservat m. m. resp. Stöd till idrotten.

Bidrag till turist- och rekreationsanläggningar av riksintresse administreras av naturvårdsverket. Denna bidragsverksamhet är i dag delvis inriktad på försöksverksamhet – t. ex. genom bidrag till genomförandeutredningar och stöd till försöksanläggningar. Bidragen bör i fortsättningen framför allt ges denna inriktning. Turistrådet bör fortsättningsvis administrera detta bidrag.

Naturvårdsverket får vidare lämna bidrag enligt kungörelsen (1969:323) om statsbidrag till hamn, brygga eller farled för fritidsbåtar. Bidraget till dessa ändamål har under senare år inte utgått i någon nämnvärd omfattning. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att upphäva kungörelsen.

Vissa uppgifter som i dag åvilar olika myndigheter kommer således för budgetåret 1984/85 att finansieras från ifrågavarande anslag. I det föregående har jag framhållit behovet av en effektiv marknadsföring av svensk turism såväl på utlandsmarknaderna som inom vårt lands gränser. Jag anser att den anslagsuppräknig som jag föreslagit ger utrymme för dels förstärkta marknadsföringsinsatser på redan etablerade utlandsmarknader, dels på den svenska marknaden. Vidare har jag beräknat utökade medel för produktutveckling. Särskilda åtgärder behövs vidare för att erhålla lättöverskådliga s. k. paketlösningar för semester- och rekreationsresor i Sverige.

Som jag tidigare har framhållit är ett viktigt mål att öka den internationella efterfrågan på svenska turisttjänster. Regeringen har genom beslut den 9 februari 1984 ställt 2,5 milj. kr. till Turistrådets förfogande för förstärkta utlandssatsningar i Europa och USA samt även i Japan. Turismen har en mycket stor betydelse för Sveriges tjänsteintäkter. En successivt utökad export av turism i Sverige är enligt min mening både angelägen och

möjlig. Tjänsteexportutredningen (H 1982:08) har i promemorian (Ds UD 1983:6) Turism-Tjänsteexport med hemmaleverans lämnat förslag till åtgärder på detta område. Det ankommer på Sveriges turistråd att vidta de åtgärder för ökad turismexport som rådet finner angelägna. Jag förutsätter att ett sådant arbete bedrivs tillsammans med bl. a. Sveriges exportråd.

Det är vidare angeläget att Turistrådet stödjer och stimulerar projekt eller försöksverksamhet av betydelse för utvecklingen av turist- och rekreationsmål. Sådana stimulansåtgärder bör beakta de överväganden rörande utvecklandet av en strukturplan som jag tidigare redogjort för. Jag har också beräknat medel för försöksverksamhet inom tjänste- och servicesektorn.

Den av mig föreslagna omorganisationen innebär att rekreationsberedningen avvecklas och att medel motsvarande fyra tjänster förs över till Turistrådet. Vidare överförs medel motsvarande tre tjänster som inrättats vid naturvårdsverket för uppgifter rörande utvecklingsarbete.

Vid min anslagsberäkning har jag förutsatt att anslaget till Turistrådet skall inkludera kostnaderna för den nya organisationen med avseende på personal, lokaler etc.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till turism och rekreation* för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 71 700 000 kr.

Bilaga 2

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-08**Föredragande:** statsrådet Gustafsson**Anmälan till proposition om turist- och rekreationspolitiken m. m.**

1 Inledning

Chefen för jordbruksdepartementet har tidigare i dag redovisat att fritidsaktiviteter i närheten av bostaden har stor betydelse för människors möjlighet till meningsfull rekreation. Bl. a. mot bakgrund av förslag som har lämnats av fritidsboendekommittén i betänkandet (SOU 1982:23) Fritidsboende vill jag ta upp vissa frågor som rör områden för odlingslotter, koloniträdgårdar och annat enkelt fritidsboende i närheten av tätorterna. För många människor är tillgången till sådana områden, som komplement till permanentbostaden, av stor betydelse för en aktiv fritid. Det är en i huvudsak kommunal uppgift att skapa förutsättningar och anvisa mark för områden av detta slag. Jag har dock som jag kommer att redovisa i det följande funnit skäl att föreslå vissa statliga insatser för att underlätta tillkomsten av områden för odlingslotter och koloniträdgårdar i anslutning till bostadsbebyggelse. Från bostadssociala utgångspunkter ser jag det som särskilt angeläget att stimulera tillkomsten av sådana områden för att förbättra bostadsmiljön i bostadsområden där det finns svårigheter att få avsättning för lägenheterna.

2 Utredningsförslag m. m.

För att bryta utvecklingen mot dyrare och allt mer avlägset belägna fritidshus har fritidsboendekommittén föreslagit en satsning på enkla fritidshus som komplement till permanentbostaden (s. k. stadsnära fritidshus). Kommittén ställer upp kraven att sådana fritidsbostäder skall vara billiga och lätt tillgängliga och att marken skall utnyttjas effektivt. Fritidsbostäderna skall inte vara lämpliga att bo i stadigvarande. För att undvika permanentbosättning kan det enligt kommittén vara lämpligt att kommunen äger marken och arrenderar ut den, t. ex. till en bostadsrättsför-

ening eller en intresseförening som i sin tur upplåter bostadsrätt resp. arrende till sina medlemmar. Vidare bör fritidsbostäderna ligga i anslutning till attraktiva friluftsområden och kunna nås på ett enkelt sätt. Kommittén jämför den stadsnära fritidsbebyggelsen med koloniträdgårdsområden när det gäller bl. a. konsekvenser för annan markanvändning och menar att det bör vara möjligt att finna lämpliga områden för sådan fritidsbebyggelse.

I syfte att underlätta tillkomsten av stadsnära fritidsbebyggelse på kommunägd mark föreslår kommittén att statligt stöd till kommunala markförvärv skall kunna utgå under en femårsperiod. Tanken är bl. a. att få fram goda förebilder för boendeformen.

Kommitténs förslag får i huvudsak stöd av remissinstanserna. Många remissinstanser pekar på koloniträdgårdsområdena som en lämplig förebild. De negativt inställda remissinstanserna och även många av de i grunden positiva remissinstanserna pekar på svårigheter som kan uppstå, t. ex. när det gäller att hindra att bebyggelsen används som permanentbostäder, att finna lämplig mark och att lösa konflikter med annan markanvändning.

Turist- och rekreationsutredningen (TUREK) har i sitt betänkande (SOU 1983:45) Turism och friluftsliv 2, med hänvisning till de motiv som fritidsboendekommittén anför, också betonat önskvärdheten av ett ökat antal koloniträdgårdar och odlingslotter.

Riksdagen (JoU 1982/83:3, rskr 26) har som sin mening gett regeringen till känna att koloniträdgårdsverksamheten från såväl samhällets som den enskildes synpunkt är förenad med sådana fördelar att det är angeläget att man från statens och kommunernas sida vidtar åtgärder för att ytterligare utveckla denna verksamhet. Regeringen har med anledning av uttalandet gett rekreationsberedningen i uppdrag att lämna förslag till åtgärder som innebär att koloniträdgårdsrörelsen ytterligare kan utvecklas. Beredningen har som ett led i arbetet med uppdraget lämnat en rapport med förslag till åtgärder för att utveckla odlingslotter och koloniträdgårdar (rapport nr 15 från rekreationsberedningen). I rapporten redovisas bl. a. kommunala erfarenheter av de senaste årens koloniträdgårdsprojekt och exempel på utvecklingsarbeten som pågår. Beredningen framhåller i rapporten att kommunernas insatser är avgörande för en positiv utveckling av koloniträdgårdsverksamheten. Staten bör dock bidra med visst ekonomiskt stöd och andra åtgärder.

3 Föredragandens överväganden

Fritidsbebyggelsens standard har under de senaste årtiondena ökat påtagligt. Bebyggelsen har också i ökad utsträckning lokaliserats på längre avstånd från tätorterna. Kostnaderna för resorna till och från fritidsbostäderna har stigit kraftigt som en följd av både längre resvägar och höjda

bränslepriser. Utvecklingen har medfört att en stor del av fritidshusen har blivit ekonomiskt svåröverkomlig för stora grupper av befolkningen.

Mot bakgrund av bl. a. denna utveckling delar jag den positiva syn på odlingslotter, koloniträdgårdar och stadsnära fritidsboende som har kommit till uttryck i de redovisade utredningarna och i riksdagens uttalande. Många människor som inte har någon egen trädgård efterfrågar en odlingslott, en koloniträdgård eller en enkel stuga som komplement till permanentbostaden. Sådana alternativ får en allt större betydelse som rekreationsmöjlighet för människor med begränsade ekonomiska resurser. Genom att tillskapa områden för odlingslotter och koloniträdgårdar m. m. kan också trivseln förbättras i bostadsområden som p. g. a. sociala, miljömässiga eller andra förhållanden har ett stort antal outhyrda lägenheter.

Enligt min mening är det angeläget att odlingslotter, koloniträdgårdar och stadsnära fritidsbebyggelse kommer till stånd i ökad omfattning. I första hand är det en kommunal uppgift att skapa förutsättningar och anvisa lämpliga markområden härför.

Vid remissbehandlingen av fritidsboendekommitténs betänkande har remissinstanserna pekat på vissa svårigheter i samband med en satsning på koloniträdgårdar och annan stadsnära fritidsbebyggelse. Man har bl. a. tagit upp risken för permanentbosättning. Enligt min mening finns goda möjligheter att anpassa bebyggelsen och upplåtelseformerna m. m. på ett sätt som gör permanentbosättning mindre trolig. Mark som ägs av kommunen kan arrenderas ut till en förening eller till husägarna och avtal kan träffas om högsta tillåtna bostadsyta och andra villkor som gäller boendet. Tillåten bostadsyta kan normalt också regleras i en detaljplan för området. Vatten och avlopp kan vidare utformas för sommarbruk och inte dras in i husen.

Farhågor har också framförts för att en satsning på stadsnära fritidsbebyggelse skulle konkurrera med t. ex. andra väsentliga rekreationsintressen och med strävandena att hushålla med jordbruksmark. Jag vill framhålla att lokaliseringen och utformningen av områdena självfallet måste ske med stor hänsyn till andra markanvändningsintressen såsom naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård. Bebyggelsen och därmed sammanhängande anordningar bör givetvis inte tillåtas ta i anspråk värdefulla områden för naturvård och friluftsliv i tätorternas närhet eller inkräkta på andra viktiga rekreationsintressen. När det gäller hushållningen med jordbruksmark är det min bedömning att odlingslotter eller koloniträdgårdar, där huvuddelen av marken används för odling, bör kunna förläggas till jordbruksmark utan hinder av gällande riktlinjer för hushållning med jordbruksmark om det i övrigt bedöms lämpligt.

Flera remissinstanser har också hävdats att koloniträdgårdar och stadsnära, enkel fritidsbebyggelse kan vara svåröförenlig med de särskilda geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen på så sätt att den skulle kunna komma i strid med viktiga naturvårds- och friluftslivsintressen inom

vissa kustområden och insjöområden. Enligt min mening är dessa farhågor överdrivna om man iakttar vad jag nyss har angett i fråga om planering, utformning, upplåtelseformer etc.

Fritidsboendekommittén har föreslagit att kommunerna under en femårsperiod skall få bidrag för att skaffa mark för stadsnära fritidsbebyggelse. Enligt vad jag har erfarit är emellertid markfrågan knappast något problem. Kommunerna äger ofta betydande arealer i tätorternas närhet. Även många bostadsföretag torde disponera lämpliga områden. Något statligt stöd för markförvärv bedömer jag därför inte behövs. Bl. a. av en enkät om koloniträdgårdsområden som statens planverk har utfört framgår däremot att kommunerna har svårigheter att finansiera nödvändiga investeringar i anläggningar för vatten och avlopp, vägar etc. Kostnaderna kan vara så betungande att de kan omintetgöra planerade projekt.

Nuvarande möjligheter att få statliga bidrag till sådana investeringar är mycket begränsade. I vissa fall kan bidrag enligt förordningen (1975:129) om bidrag av statsmedel till förbättring av boendemiljöer lämnas till odlingslotter som ett led i förbättringen av bostadsmiljön i ett område. Möjligheterna att lämna bidrag till odlingslotter har dock många begränsningar. Bl. a. beviljas bidragen endast till åtgärder i husens närmaste omgivning. Det totala bidraget kan uppgå till högst 4 500 kr. per lägenhet. Anspråken på boendemiljöbidrag är mycket större än tillgången. Möjligheterna att lämna boendemiljöbidrag kan därför inte på något avgörande sätt påverka tillkomsten av nya områden med odlingslotter.

Enligt min mening är det inte motiverat att staten generellt går in och ekonomiskt stöder tillkomsten av områden med odlingslotter, koloniträdgårdar och stadsnära fritidsbebyggelse. Stöd av detta slag måste vara en fråga för i första hand kommunerna att ta ställning till. Samtidigt är det uppenbart att odlingslotter, koloniträdgårdar etc. kan utgöra ett värdefullt komplement till bostäderna i vissa bostadsområden. Jag tänker då främst på de flerbostadshusområden som p. g. a. sociala, miljömässiga och andra förhållanden har ett stort antal outhyrda lägenheter. I sådana områden kan odlingslotter och koloniträdgårdar m. m. vara en utmärkt möjlighet att öka trivseln, skapa social gemenskap och allmänt öka attraktiviteten hos bostäderna. Det gäller inte bara odlingslotter och koloniträdgårdar som ligger intill bostadsområdet utan också om anläggningen ligger på lite längre avstånd därifrån. Inom ramen för det anslag som regeringen disponerar för att stödja bostadsföretag med stor andel outhyrda lägenheter har också ansökningar kommit in om stöd för att finansiera odlingslotter och koloniträdgårdar för de boende i sådana områden.

Det särskilda statliga stödet till åtgärder i områden med stor andel outhyrda lägenheter har, som jag redovisade i årets budgetproposition (prop. 1983/84:100, bil. 13), hittills i första hand lämnats till åtgärder som leder till en verklig minskning av antalet outhyrda lägenheter genom att bostäderna byggs om till andra ändamål. Enligt min mening är det av

hänsyn till det stora behovet av insatser på detta område väsentligt att dessa medel också fortsättningsvis kan disponeras på detta sätt. Det finns därför inte utrymme att inom de fastställda ramarna i någon större utsträckning lämna bidrag till andra åtgärder.

Enligt min mening behöver det skapas en möjlighet för staten att lämna bidrag till bostadsföretag för anordnande av odlingslotter, koloniträdgårdar och stadsnära fritidsbebyggelse som är avsedda i första hand för boende i sådana flerbostadshusområden som jag nyss nämnde. Detta kan ske genom en ökad ram på anslaget för åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m. En sådan ramvidgning gör det möjligt att försöksvis stödja tillkomsten av odlingslotter och koloniträdgårdar m. m. för att därigenom förstärka och förbättra de sociala kontakterna mellan de boende utan att möjligheterna att finansiera andra angelägna åtgärder reduceras.

Det statliga bidraget bör i normalfallet uppgå till 40% av utgifterna för markarbeten i form av vägar och ledningar m. m. samt för vissa gemensamhetsanläggningar såsom sophus, förråd, toaletter, behövliga föreningslokaler m. m. En förutsättning för statligt bidrag bör vara att kommunen bidrar med minst lika stort belopp.

Jag föreslår sålunda att ramen för bidrag till områden med stor andel outhyrda lägenheter ökas med 10 milj. kr. i förhållande till vad jag har föreslagit i årets budgetproposition.

Jag bedömer att utbetalningarna under budgetåret 1984/85 inte kommer att öka på grund av ramvidgningen.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att medge att ramen för beslut om bidrag till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter för budgetåret 1984/85 vidgas med 10 000 000 kr. till 75 000 000 kr.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1983: 43) Områden för Turism och rekreation

Bakgrund

Regeringens uppdrag till rekreationsberedningen har bestått i att *dels* redovisa resultatet av arbetet med utvecklingsprogram för samtliga 25 primära rekreationsområden och *dels* utifrån ett riksperspektiv göra bedömningar och lägga fram förslag som föranleds av programmen.

Betänkandet inriktas på semester- och veckoslutsturism i de primära rekreationsområdena, med huvudändamålen avkoppling och rekreation genom upplevelser av natur- och kulturmiljöer, friluftsliv, deltagande i arrangemang och aktiviteter, besök hos släkt och vänner m. m.

Det finns en klar tendens till ökat resande inom landet. Valet av resmål är i stort sett stabilt liksom resornas spridning över året. En tydlig förskjutning till förmån för billigare boendeformer har emellertid kunnat iakttagas, främst mot camping. Svenscars resande till utlandet de senaste åren tycks ha varit relativt oförändrat.

Enligt aktuella undersökningar gör 15 procent av befolkningen sällan eller aldrig någon semesterresa eller resa till sommarstuga. Utvecklingen under de senaste åren talar för att dessa förhållanden i huvudsak kommer att bestå under den närmaste framtiden om inga speciella insatser görs.

Det kan konstateras att möjligheterna till semesterresor inte begränsas av brist på boendeanläggningar, eftersom de som nu finns generellt sett har ett lågt utnyttjande. Lokala variationer förekommer dock med betydligt bättre beläggning och även vissa köproblemer under högsäsong. Ett omfattande behov finns emellertid av upprustning, förnyelse och anpassning av befintliga anläggningar om den nuvarande kapaciteten ska bestå. I vissa särskilt välbesökta områden finns också behov av ny boendekapacitet av enkelt slag, främst camping, vandrarhem och stugor.

Programarbetet

Utvecklingsprogrammen för de primära rekreationsområdena har olika karaktär alltifrån framtidsvisioner till konkreta handlingsprogram. De ger dock i allmänhet en god bild av turismens utveckling, fortsatta utvecklingsmöjligheter och konsekvenser i olika avseenden. Programmens förslag kan i stora drag beskrivas i följande punkter:

- Utveckling av boendeanläggningar

- Strävan efter att koncentrera insatserna till orter med särskilt gynnsamma förutsättningar
- Strävan att förlänga säsongerna
- Profilering av aktiviteter och arrangemang efter områdenas särskilda förutsättningar
- Förbättring av kommunikationerna
- Ökad information och marknadsföring.

I flera av dessa avseenden har frågor om ekonomi och finansiering getts stort utrymme.

Ett genomgående drag i programmen är att man vill utveckla aktiviteter och arrangemang för att förlänga säsongen.

Centrala frågor i samband med boendeanläggningar är utbyggnad och strävan att bättre utnyttja de kapaciteter som redan nu finns. Inriktningen på enkla och billiga boendeformer som campingplatser och enkla uthyrningsstugor är påtaglig.

Kommunikationernas betydelse för utvecklingen markeras av att vägfrågor, behov av järnvägar och flygplatser samt interna kollektiva transporter inom områdena behandlas ingående i flertalet program.

I det fortsatta arbetet behöver enligt programmen göras ytterligare överväganden om huvudmän som kan svara för genomförandet av olika åtgärder, hur prioriteringar skall göras av olika åtaganden från kommunernas sida och hur ett fortsatt samarbete skall organiseras mellan kommunerna och berörda intressenter. Vid sidan av investeringar i boende- och aktivitetsanläggningar framhålls behovet av informations- och marknadsföringsåtgärder, insatser för produktutveckling samt investeringar i grundläggande samhällsservice bl. a. på VA-området.

Det framgår av utvecklingsprogrammen att möjligheterna till sysselsättning är ett viktigt motiv för kommunalt engagemang i turismens utveckling.

Nästan alla områden önskar eller kräver statligt ekonomiskt stöd för att genomföra sina program. Både behov av nya stödformer och ändringar i befintliga – främst lokaliseringstödet – aktualiseras.

Beredningens överväganden

Beredningen anser att ett huvudansvar för turismens utveckling liksom hittills bör vila på kommuner och landsting, turistnäringen och folkrörelserna. En aktivare medverkan från statens sida är dock önskvärd.

Beredningen anser att tillgängligheten till turistorter och turistområden bör ökas genom utbud av enkla boendeanläggningar, förbättrade allmänna kommunikationer samt en fortsatt utveckling av produkter och försäljning med sikte på breda befolkningsgrupper. Vidare bör markresurser säkerställas dels genom skydd av de värdefullaste områdenas grundläggande mark- och miljövärden och dels genom strategiska överväganden inom ramen för kommunal fysisk och ekonomisk planering i turistorterna med intilliggande områden. Turistnäringen bör enligt beredningens mening mera aktivt delta i den fortsatta utvecklingen och konsolideras genom åtgärder som ökar

utnyttjandet av befintliga resurser samt undanröjer köproblemen och olägenheter inom de i dag attraktivaste områdena.

Statliga insatser för att stödja utvecklingen i de primära rekreationsområdena bör under de närmaste åren inriktas efter ovannämnda linjer. De enskilda utvecklingsprogrammen och den behandling dessa nu får kommer därvid att utgöra ett viktigt underlag.

Från många områden ställs anspråk på statlig ekonomisk medverkan som en förutsättning för att föreslagna åtgärder skall kunna förverkligas. Beredningen har konstaterat att statens ekonomiska medverkan redan nu är betydande men anser att vissa förändringar i inriktningen av de statliga resurserna behövs. Därvid bör en bedömning av områdenas betydelse som rekreationsområden för breda befolkningsgrupper och turismen som näring vara vägledande. Beredningen anser därför att insatser i de områden som har de största besökstalen ger det bredaste utbytet för den svenska allmänheten. Beredningen finner det därför motiverat att särskilda åtgärder vidtas i åtta områden där 70 procent av det totala antalet gästnätter i primära rekreationsområden tillbringades år 1982. Dessa områden är Norra Bohuslän, Öland, Gotland, Åre, Härjedalsfjällen, Dalafjällen, Siljansbygden och Fryksdalen.

Regeringen bör vidare uppdraga åt vissa myndigheter och organ att inom sin verksamhet särskilt uppmärksamma de prioriterade områdenas behov av stödinsatser under de närmaste åren. Viktiga insatser torde således kunna göras av turistrådet, arbetsmarknadsstyrelsen, industriverket, naturvårdsverket, domänverket, planverket, luftfartsverket, vägverket, statens järnvägar, trafiksäkerhetsverket, transportrådet, kulturrådet, riksantikvarieämbetet, turisthögskolorna samt av berörda länsstyrelser.

De statliga insatserna bör både på central och regional nivå samordnas effektivare än hittills. Länsstyrelserna har redan ett övergripande samordningsansvar för statliga insatser inom de olika länen. De regionala insatserna från olika håll bör kunna samordnas genom relativt informellt arbete. En aktiv och insiktsfull medverkan krävs även av centrala statliga organ. Beredningen och länsstyrelserna bör på central resp. regional nivå verka för samordning av de statliga insatserna i de prioriterade områdena. Efter tre år bör en redovisning lämnas till regeringen av uppnådda resultat. En överblick bör därvid lämnas av utvecklingen beträffande turism och rekreation också i övriga primära rekreationsområden, i storstädernas närområden och vid Hallandskusten.

Den föreslagna prioriteringen av åtgärder från statens sida till åtta primära rekreationsområden får självfallet inte innebära att utveckling av initiativ och projekt i andra rekreationsområden motverkas eller hämmas. Regionalpolitiskt motiverade projekt inom turist- och rekreationssektorn i Norrbotten och Västerbotten kommer till exempel att prövas på samma sätt som i dag. Prioriteringen är ett uttryck för bedömningen att det i riksperspektiv nu är särskilt angeläget att samlade ansträngningar görs från statens sida för konsolidering och utveckling av vissa från rekreationspolitisk synpunkt särskilt betydelsefulla primära rekreationsområden. Dessa bör också få gynnsamma villkor för regionalpolitiskt och sysselsättningspolitiskt stöd.

Med hänsyn till att turism och rekreation skapar omfattande sysselsättning och att viktiga rekreationsområden sammanfaller med områden där särskilda

statliga insatser är motiverade för att öka sysselsättningen, är det i nuvarande statsfinansiella och sysselsättningspolitiska läge naturligt att arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska medel i första hand nyttjas för att nå även rekreationspolitiska mål. Beredningen föreslår därför bl. a. en anpassning av reglerna för lokaliseringsstöd och stödet till beredskapsarbeten till rekreationssektorns särskilda förutsättningar. Beredningen har därmed inte frångått sin grunduppfattning att ett särskilt rekreationspolitiskt stöd skulle fylla en viktig funktion, men anser att inrättandet av en sådan stödform får diskuteras i framtiden.

Följande förslag framläggs beträffande lokaliseringsstödet:

- Kravet på särskilda skäl för att lokaliseringsstöd skall kunna utgå till turistföretag inom primära rekreationsområden i stödområde C tas bort för de rekreationspolitiskt prioriterade områdena
- Investeringsbidrag med högst 30 procent och lån bör utgå till turistföretag inom de prioriterade områdena utanför stödområdet
- Fullt bidrag bör utgå även vid säsongssysselsättning
- Stöd bör även kunna utgå till upprustning och ombyggnad av äldre anläggningar
- Informationen bör förbättras om nödvändigheten av och möjligheterna till stöd för produktutvecklings- och marknadsföringsinsatser.

I fråga om stöd till beredskapsarbeten föreslår beredningen följande:

- Beredskapsmedlen bör – utan hinder av reglerna för lokaliseringsstöd – kunna nyttjas för att stödja de olika slag av investeringar som framför allt kommunerna är huvudmän för, t ex vägar, vandrings- och cykelleder, vatten- och avloppsanläggningar, parkerings- och rastplaster, sopmajor, stugbyar, campingplatser och vandrarhem, gästhamnar, badplatser, sanitära anläggningar etc.
- Stöd till beredskapsarbeten inom turistsektorn skall därför regelmässigt kunna utgå enligt anläggningsstödet mera generösa bidragsnormer
- Länsarbetsnämnderna bör i samråd med länsstyrelserna få handlägga detta stöd
- Informationen bör utvidgas om gällande bidragsmöjligheter för tjänste- och serviceuppgifter inom turismen.
- Projekteringsbidraget återinförs för turistinvesteringar inom de av beredningen prioriterade områdena
- Vissa särskilt angelägna beredskapsarbeten i de prioriterade områdena skall kunna prioriteras framför andra objekt
- Den bestämmelse bör upphävas som anger att stöd till beredskapsarbeten inom turistsektorn i vissa områden får utgå endast om särskilda skäl föreligger
- Likaså bör den bestämmelse upphävas som anger att regeringen skall pröva fler ärenden inom turistsektorn än inom andra sektorer.

Beredningen tillstyrker vidare att det skattefria beloppet för uthyrning av fritidshus höjs från nuvarande 4 000 till 8 000 kronor samt föreslår att de regler ses över som gäller beskattningen av personer som av arbetsgivare eller facklig organisation förmånligt hyrt fritidshus, andelslägenhet eller motsvarande.

De tilläggsuppdrag beträffande turisttransporter, turismens utvecklings-

möjligheter samt koloniträdgårdsverksamheten som beredningen nyligen erhållit kommer att redovisas separat. Beträffande närreklamationsfrågorna bedömer beredningen, som följt arbetet i TUREK, att dessa där behandlas på ett tillfredsställande sätt.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1983: 45) Turism och friluftsliv 2

Fritidspolitikerna har blivit ett viktigt instrument i välfärdspolitikerna. Turist- och rekreationspolitiska utredningen, TUREK, har på regeringens uppdrag analyserat hur människor idag använder sin fritid, vilka hinder som finns och vad som kan göras för att undanröja dessa hinder.

Kapitel 1
Utredningens
bakgrund och
syfte

I direktiven (Dir. 1983:18) framhålls att TUREK i huvudsak skall inrikta arbetet på den s.k. hinderproblematiken. Härtill skall TUREK belysa rekreations- och turistsektorns samhällsekonomiska betydelse.

Den ansträngda ekonomiska situationen gör det naturligt för TUREK att koncentrera intresset till aktiviteter som inte fordrar stora resurser för att kunna utövas. I praktiken har huvudvikten lagts vid friluftsbaserade aktiviteter utförda nära bostadsorten (närrekreation) eller i samband med turistresa (fjärrekreation).

En stor och över tiden växande andel av de ekonomiska resurserna används för fritidsaktiviteter. Över en femtedel av de svenska hushållens konsumtion kan sättas i samband med inköp av varor och tjänster inom fritidssektorn och över 10 procent av landets samlade produktionskapacitet är hänförlig till hushållens fritidsaktiviteter. Sektorn svarar för nära 10 procent av den totala sysselsättningen.

Kapitel 2
Fritidssektorn
i samhällseko-
nomin

Fritid representerar en stor och snabbt växande samhällssektor i vårt land, liksom i alla utvecklade industrinationer.

Sedan mitten av 1960-talet har den internationella marknaden för turism expanderat med i genomsnitt sex procent per år, dvs. något snabbare än världsmarknaden för industriprodukter. Flera faktorer talar för en fortsatt expansion av internationell turism.

Trots att Sverige är ett av de länder som har störst antal semesterresor är de svenska hushållens konsumtionsbenägenhet för internationell turism inte speciellt hög. Flera samband talar för att de svenska hushållens efterfrågan på internationell turism kan öka i ett långsiktigt perspektiv.

Hushållens fritidsaktiviteter bestäms väsentligen av tre överordnade budgetvillkor eller restriktioner: konsumtionsbudgeten, tillgången på fritid och transportkapacitet. Reskostnad i form av tid och utgifter är ofta en dominerande kostnad för olika fritidsaktiviteter.

Det finns en relativ likformighet i hushållens prioritering av fritidsaktiviteter. Huvuddelen av hushållen fördelar drygt 20 procent av hushållsbudgeten för inköp av varor och tjänster för fritidsaktiviteter. I absoluta tal är dock konsumtionsförutsättningarna olika.

Sveriges resurser för fritidsaktiviteter har ett lågt kapacitetsutnyttjande. Inom flertalet områden är det lägre än 50 procent.

Olika regioners villkor för turism bestäms till stor del av naturgivna eller skapade resurser i form av kulturella miljöer och infrastruktur. Att förändra Sveriges villkor i ett internationellt perspektiv kan bara genomföras på lång sikt.

I ett internationellt ekonomiskt perspektiv är Sveriges komparativa fördelar för turism små. Små komparativa fördelar för turism och samtidigt hög produktivitet inom ekonomin som helhet medför att Sveriges negativa turistnetto till stor del är strukturellt betingat. För att varaktigt vända turistnettot erfordras en kraftig ökning av marknadsandelen utomlands.

I landsomfattande fritidsvaneundersökningar liksom i olika geografiskt avgränsade undersökningar har man sökt kartlägga människors fritidsönskemål.

Kapitel 3
Fritidens
villkor

- * De flesta människor, ca 80 procent, är nöjda med sin fritid.
- * Fritidens relativa betydelse för den allmänna tillfredsställelsen med livet är stor.
- * Ca 80 procent vill helt eller delvis ta ut en eventuell välståndsökning i form av ökad fritid.

Staten har svarat för stora insatser när det gäller införskaffande och säkerställande av mark för naturvård och friluftsliv. Kommunerna har avsatt ökande resurser till markinköp och anläggningar av skilda slag. Kommunernas kostnader för fritidsverksamheten (exkl. kultur) uppgick år 1961 till ca 100 miljoner kronor. År 1981 var motsvarande kostnader ca 4,5 miljarder kronor.

Trots dessa stora satsningar kan man konstatera att jämlikhet inte har uppnåtts. Utnyttjandet hos den

vuxna befolkningen är starkt snedfördelat - en liten grupp svarar för huvuddelen av allt utnyttjande. Hög utbildning, höga inkomster, könstillhörighet och ålder (särskilt yngre män) samvarierar med ett högt utnyttjande.

Ett framträdande drag i hinderanalysen är förekomsten av psykologiska eller sociala hinder. Att inte kunna "ta sig för", "ta sig tid", att inte "ha någon att göra sällskap med", att inte "veta vart man vänder sig" osv. är väl så hindrande som att inte ha råd och möjlighet att hyra en stuga eller ett hotellrum. Detta betyder inte att de materiella faktorerna är ointressanta utan snarare att de icke-materiella hindrens betydelse hittills har undervärderats.

Barnfamiljernas ekonomiska och tidsmässiga resurser för turism och friluftsliv är jämfört med andra grupper oacceptabelt små. Härtill kommer klara belägg för en påtaglig brist på jämställdhet till kvinnornas nackdel.

Bland de handikappade är en majoritet nöjda med sin fritid. De som tillhör gruppen hindrade handikappade är äldre, har allvarliga rörelsehinder, oftare tungt kroppsarbete, lägre utbildning och mindre resurser i form av bil, båt, fritidshus och föreningsanknytning.

Låginkomsttagare åker i mindre utsträckning på semester än de som har högre inkomster. Samma sak gäller innehav av fritidshus och fritidsbåt.

I syfte att undanröja hinder är det viktigt att beakta frågor som rör säkerställande av mark för friluftsliv, kollektiva transporter och resekostnader samt möjligheterna att med information nå de grupper som bäst behöver den.

De mål som anges i 1975 års rekreationspolitiska beslut har inte uppfyllts i alla delar. Särskilt missgynnade grupper är barnfamiljer (särskilt kvinnorna), handikappade och låglönegrupper.

Kapitel 4 Hinder för fritidens användning

Betr. utgångspunkterna, avsnitt 5.1:

Kapitel 5

Överväganden

Friluftslivet skapar förutsättningar för en aktiv och meningsfull fritid och kräver förhållandevis små resurser av samhälle och utövare. Någon form av friluftsliv kan utövas av alla och friluftslivet bör därför stimuleras av samhället. Samhället måste på alla nivåer i sin allmänna planeringsverksamhet skapa handlingsberedskap för att möta en ökande fritidskonsumtion i skilda former.

Jämlikhetsaspekterna måste mer målmedvetet vägas in i samhällets åtaganden inom turism och friluftsliv.

Beträffande satsningar på fritidsaktiviteter av skilda slag bör insatserna i ökad utsträckning inriktas mot aktiviteter med lågt anläggningsberoende och låga kostnader per aktivitetstillfälle.

Vad gäller utbudets omfattning totalt sett har aktiviteter i samband med turism och friluftsliv en påtaglig bredd.

Överdrivet kommersiella inslag i fritidsutbudet bör mötas i skolundervisningen samt genom konsumentupplysning via bl.a. tester, bytesdagar samt genom samägande eller samutnyttjande.

Åtgärder för vissa grupper, avsnitt 5.2:

Barnfamiljer, handikappade och låglönegrupper är de grupper som behöver uppmärksammas särskilt när det gäller att skapa likvärdiga förutsättningar för fritidens användning.

Med anledning av den allmänna debatten om sex timmars arbetsdag anser vi att en minskning av den dagliga arbetstiden skulle ge stora positiva familje- och fritidspolitiska effekter.

I syfte att öka jämställdheten mellan kvinnor och män även under fritiden, behövs bl.a. praktisk försöksverksamhet. En viktig insats är att stödja fritidsaktiviteter för flickor.

Organisationer som särskilt arbetar med att aktivera barn och ungdom inom skilda friluftslivsaktiviteter bör tilldelas särskilda projektmedel för sådan verksamhet.

Det friluftsansknutna föreningsväsendet bör i högre utsträckning än idag engageras i skolans inre arbete.

Om det skulle bli fråga om ett extra barnbidrag bör det utbetalas i juni månad, vilket skulle underlätta för många barnfamiljer att planera och förverkliga sina semesterönskemål.

Kommuner och andra samhällsorgan som driver stugbyar eller disponerar uthyrningsstugor m.m. bör pröva olika vägar att underlätta för barnfamiljer att hyra en stuga under semestern.

De kollektiva trafikföretagen bör vidareutveckla sina rabattsystem i syfte att främja barnfamiljernas rese-möjligheter.

Anläggningar för turism och friluftsliv bör i större utsträckning än idag göras tillgängliga för handikappade såsom rörelsehindrade, synskadade och allergiker.

Handikappvänliga promenadstigar bör regelmässigt planeras och anläggas nära bostadsområdena.

I syfte att göra det enkelt och billigt för konsumenten att turista bör turistnäringen och transportföretagen vidareutveckla redan påbörjade åtaganden mot en mer flexibel prissättning, kombinerad med ett ökat utnyttjande av kortsystem.

Statligt stöd bör kunna utgå till organisationer för projekt som syftar till att informera om alternativ och stimulera människor som annars aldrig kommer iväg på semester till att göra det.

Möjligheterna till semesterspridning bör tillvaratas i högre utsträckning än vad som f.n. sker.

Större vikt bör läggas vid naturinriktade inslag redan i förskolan för att ge barn elementär kunskap om och känsla för naturen och vårt beroende av den.

En särskild experimentinriktad studie bör göras i syfte att utveckla metoder som kan bidra till bättre information och motivation hos de grupper som är särskilt viktiga att nå.

Betr. organisationernas resp. samhällets ansvar för anläggningar och aktiviteter är vår principiella inställning att en ökad föreningsmedverkan vad gäller olika verksamheter är angelägen.

Åtgärder rörande konsument- resp. producentinriktat stöd vad gäller semesterresor, avsnitt 5.3:

Det är i dagens ekonomiska läge svårt att tänka sig omfattande dyra system för semestersubventioner. Ett system med riktat konsumentstöd innehåller i ett längre perspektiv fördelar och man bör fortsätta undersöka sådana system.

En målmedveten satsning på en långtgående samordning av trafik och taxor kan ge konsumenten fördelar samt på sikt ge transportproducenterna ökat underlag.

En fortsatt utformning av en flexibel prissättning kan vara ett sätt att få en bättre täckning av fasta kostnader och därmed vara företagsekonomiskt motiverad.

Turistbranschen och näringslivets organisationer bör möjliggöra en riktad utbildning av turistföretagare i företagsledning, ekonomi och administration.

I syfte att skapa positiva effekter för såväl konsumenter som producenter föreslås som försöksverksamhet en aktiv samhällelig förmedlingsverksamhet av stugor och bäddar, där de mest behövande och minst resursstarka särskilt uppmärksammas.

Åtgärder med anknytning till samhällets långsiktiga planeringsverksamhet, avsnitt 5.4:

Kommunerna bör i sin planering beakta olika gruppers behov av friluftsliv både vid byggandet av nya områden och vid förnyelse av äldre områden.

I den fysiska planeringen bör avsättas mark- och vattenområden för bl.a. motion, strövande i skog och mark, enklare fritidshus, koloniträdgårdar och odlingslotter.

För att få socialt väl fungerande bostadsområden med rekreationsmöjligheter i tätorternas närhet bör friluftslivets markbehov jämföras med andra viktiga samhällssektorer.

Den kollektiva transportförsörjningen bör ingå som ett element redan när områden för turism och friluftsliv planeras.

Betr. forskningen inom sektorn turism och friluftsliv framhålls betydelsen av forskning kring villkoren för de grupper som är hindrade när det gäller fritidens användning.

Diskussion av resurser och organisation, avsnitt 5.5:

Sektorn turism och friluftsliv har förhållandevis få direkta styrmedel.

Det är angeläget att utveckla en ökad sektorsamverkan mellan sektorn turism och friluftsliv och andra närstående sektorer. En beredning för turism och friluftsliv inom regeringskansliet bör inom ramen för sådan sektorsamverkan svara för erforderliga prioriteringar, främst i samband med budgetarbetet.

Det måste också skapas en klarare organisation på den statliga myndighetsnivån.

Finansiering av utredningens förslag, avsnitt 5.6:

Utredningens förslag bedöms i huvudsak kunna finansieras inom ramen för ordinarie budgetramar. Det förutsätter dock att en ökad sektorsamverkan kommer till stånd. Mot bakgrund av sektorns stora betydelse i välfärdspolitiken, sysselsättningspolitiken och samhällsekonomin är det dock angeläget att, då samhällsekonomin medger det, nya resurser ställs till turism- och friluftslivssektorns förfogande.

Sammanställning av remissyttrandena över betänkandena (SOU 1983:43) Områden för turism och rekreation avgivet av rekreationsberedningen och (SOU 1983:45) Turism och friluftsliv 2 – om förutsättningar och hinder avgivet av turist- och rekreationspolitiska utredningen (TUREK). Betänkandena har remitterats tillsammans.

Innehåll

- 1 Remissinstanserna
- 2 Allmänna synpunkter
- 3 Hinder för meningsfull fritid
 - 3.1 Allmänt
 - 3.2 Eftersatta grupper
 - 3.3 Frågor som rör enkelt fritidsboende
- 4 Närrekreation
 - 4.1 Allmänt
 - 4.2 Mark- och planpolitik
- 5 Forskning, utbildning
- 6 Turistnäringens utvecklingsmöjligheter
 - 6.1 Allmänt
 - 6.2 Regional- och sysselsättningspolitik. Stödformer
 - 6.3 Primära rekreatiomsområden
 - 6.4 Turisttransporter
 - 6.5 Finansiering m. m.
- 7 Organisation
 - 7.1 Central nivå
 - 7.2 Regional nivå
- 8 Övrigt

1 Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandena avgetts av socialstyrelsen, statistiska centralbyrån, universitets- och högskoleämbetet, skolöverstyrelsen, statens naturvårdsverk, konsumentverket, arbetsmarknadsstyrelsen, statens planverk, statens industriverk, samtliga länsstyrelser (efter hörande av de kommuner och landsting länsstyrelsen funnit lämpligt), Sveriges riksbank, statens handikappråd, statens vägverk, luftfartsverket, transportrådet, statskontoret, riksantikvarieämbetet, statens kulturråd, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, fiskeristyrelsen, domänverket, högskolan i Falun/Borlänge, högskolan i Östersund, forskningsrådsnämnden,

statens ungdomsråd, Sveriges turistråd, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska turistföreningen, Sveriges riksidrottsförbund, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Handikappförbundens centralkommitté, De handikappades riksförbund, Friluftsförbundet, Sjösportens samarbetsdelegation, Sveriges fritidsfiskares riksförbund, Svenska förbundet för koloniträdgårdar, Kooperativa förbundet och RESO, Pensionärernas riksförbund, Folkparkernas centralorganisation, Folkets husföreningarnas riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, SAS/LIN, Sveriges campingvärdars riksförbund, Sveriges hotell- och restaurangförbund, Svenska liftanläggningars organisation, Blekinge turistråd, Dalslands turistråd, Gotlands turistförening, Kommungruppen för fritid i Gävleborgs län, Jämtfjäll, Kalmar läns turistnämnd, Norrbottens turistråd, Stockholm information service, Södermanlands läns landsting, Uppsala läns landsting, Värmlands turistråd, Västerbottens läns turistnämnd, Västergötlands turistråd, landstinget i Västernorrlands län och Östergötlands läns turistnämnd.

Därutöver har skrivelser inkommit från Fritidsland Bergslagen, Friluftsförbundet, Åredalens lokalavdelning, Projekt Norden, Mullsjö kommun, Romeleås- och sjölandskapskommittén, Synskadades Riksförbund, Malmfältsutredningen, Riksförbundet mot Astma-Allergi, Västerbottens läns TCO-distrikt, Kommunförbundets länsavdelning i Jönköpings län, Göteborgs stadskansli, Kommunstyrelsen, glesbygdsdelegationen, Svenska korpidrottsförbundet, DaNo-kommunerna (Dalsland-Nordmarken) och HSB:s riksförbund.

2 Allmänna synpunkter

Många remissinstanser anser beträffande TUREK att inventering och beskrivning av hinder är bra men efterlyser mer konkreta förslag till lösningar. Flera framhåller vikten av att främja närrekreation.

Statens naturvårdsverk: Liksom kommittén kan verket vittna om att det fortfarande råder mycket ojämlika förhållanden vad gäller människors möjligheter att ta del av det som står till buds i fråga om friluftsliv och fysisk rekreation. Det är med besvikelse verket konstaterar att förslag i utredningen som skulle kunna förändra bilden är få. Det saknas också en djupare analys av förhållandena. Övervägandena innehåller visserligen en rad allmänpolitiska reformförslag som är väl värda att föra fram även för fritidssektorns del. Men i stället för konkreta förslag till åtgärder för friluftslivet presenterar kommittén mest allmänna målformuleringar vars konsekvenser och praktiska hantering inte närmare belysts och därför är svåra att ta ställning till. Till detta bidrar också många förslag som är riktade till intressenter och avser förhållanden som staten inte har något direkt inflytande över.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Utredningen behandlar bl a frågan om hur samhället kan undanröja hinder för grupper inom samhället att utnyttja fritiden. De förslag som framförs är av förhållandevis allmän karaktär. Länsstyrelsen vill förordna ytterligare studier när det gäller att underlätta för svaga inkomstgrupper att ta del av utbudet. Frågan om ett riktat konsumentstöd och formerna härför har diskuterats i tidigare sammanhang. På senare tid har intressanta förslag om speciella resecheckar framförts. Även denna fråga bör omfattas av de fortsatta studierna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Betänkandet behandlar väsentliga frågor inom rekreationspolitiken. Den välfärdsorienterade grundsynen som TUREK anser bör läggas till grund för en socialt inriktad rekreationspolitik har länsstyrelsens stöd. Sammanställningar över fritidens villkor och det ojämlika nyttjandet av semesteranläggningar m m (30% av befolkningen utnyttjar 75% av tillgängliga aktivitetstillfällen) visar tydligt att de resurssvaga grupper som nämns i 1975-års rekreationspolitiska beslut fortfarande har betydande svårigheter att få en meningsfull användning av sin fritid.

Landsorganisationen i Sverige (LO): Sammanfattningsvis anser LO att utredningen gjort värdefulla redovisningar och analyser med en klar fördelningspolitisk inriktning. Även de förslag som presenteras ligger väl i linje med de LO i andra sammanhang krävt. Trots det anser vi att regeringens förslag i detta avseende bör stramas upp än mer, inte minst när det gäller stödet till det billiga, enkla närfridutnyttjandet, när det gäller arbetslivets betydelse för fritidens utnyttjande och när det gäller åtgärder för att komma över de socio-kulturella hindren.

Kooperativa förbundet/RESO: Vi delar i stort TUREK:s övergripande bedömningar avseende förekommande hinder för en tillfredsställande fritidskonsumtion för olika befolkningsgrupper. Samhälleliga insatser är nödvändiga på en rad områden för att stimulera konsumtionen och medverka till ett jämlikare utnyttjande av resurser.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): De åtgärder som utredningen föreslår syftar till att möjliggöra för alla att få en meningsfull och aktiv rekreation och fritid, med speciell inriktning på vissa grupper såsom barnfamiljer, handikappade och låglönegrupper. LRF har i tidigare yttrande över TUREKs och Fritidsboendeutredningens (FRIBO) betänkande framhållit det viktiga i att de resurser som tillskapas för turism, rekreation och friluftsliv blir så utformade att de kan utnyttjas av en bred allmänhet. LRF delar därför utredningens principiella inställning till dessa frågor. Däremot kan en hel del av utredningens åtgärdsförslag ställas under diskussion.

Flera länsstyrelsers synpunkter återspeglas i vad som länsstyrelsen i *Västerbottens län anför:* Alltför många väsentliga frågor har utelämnats. Fördjupad analys och överväganden kring lösningar på kommunikations- och transportområdet, liksom turismens internationella framtid är av särskild betydelse för Norrbottens län.

Den välfärdsorienterade grundsynen i TUREK:s betänkande bör utgöra basen för en socialt inriktad rekreativpolitik.

En samlad statlig turist- och rekreativpolitik måste tillvarata *hela landets* rekreativtillgångar. Målet bör vara att skapa *variation och mångsidighet* i rekreativutbudet.

Statens ungdomsråd: Fritiden har kommersialiserats kraftigt under de senaste åren. Detta har inte minst drabbat barn och ungdomar. Deras tillvaro präglas starkt av konsumtion, prylar och massmedieprodukter. Företagens marknadsföring förstärker också konsumtionsdrömmarna. För många ungdomar blir aldrig drömmarna verklighet eftersom de själva eller deras föräldrar saknar ekonomiska möjligheter. I tider av ekonomisk stagnation blir den kommersiella köppressen ännu starkare.

Många gånger beror den kommersiella dominansen på att det saknas bra och billiga alternativ där barn och ungdomar bor. Många söker sig därför till tätorternas kärnor. Där dominerar utbudet av kommersiella anläggningar.

Det är mot denna bakgrund som rådet ser det angeläget att samhället satsar mer än i dag på att stödja lokala initiativ för att motverka det kommersiella utbudet. Rådet har på regeringens uppdrag utrett ungdomars val av fritidsaktiviteter samt barns och ungdomars uppväxtvillkor. En arbetsgrupp har under åren 1977–81 arbetat på uppdrag av rådet med denna utredning som har titeln "Ej till salu".

När det gäller Rekreativberedningen framhåller flertalet instanser att det programarbete som bedrivits i de 25 primära rekreativområdena är en bra grund för fortsatt arbete. De flesta instanserna är positiva till beredningens förslag, utom när det gäller förslaget till prioritering av åtta primära rekreativområden, där flertalet är kritiska. Flera instanser framhåller att lokaliseringpolitiska medel inte skall användas utanför de regionalpolitiska stödområdena.

Socialstyrelsen: I den konflikt som kan uppstå mellan en privat exploatering av attraktiva områden inom de primära rekreativområdena och allmänhetens behov av rekreativresurser som är tillgängliga för alla anser socialstyrelsen att allmänintresset bör väga tyngre. En begränsning av privat fritidsbebyggelse inom dessa områden förefaller därför motiverad.

Statens naturvårdsverk: Naturvårdsverket anser att en fördjupad analys av de primära rekreativområdena och deras naturgivna förutsättningar behövs innan en prioritering kan göras. Verket anser vidare att i stället för att skapa en ny stödform för rekreativ kan samma mål uppnås genom att tillföra verkets anläggningsstöd ökade medel.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsstyrelsen kan inte stödja att det framlagda förslaget läggs till grund för en samlad rekreativpolitisk bedömning. Förslaget bör enligt länsstyrelsens mening omarbetas så att tyngden läggs på närturism och närrekreativ. Statliga prioriteringar bör i

första hand inriktas mot att söka utveckla attraktiva alternativ inom rimliga resavstånd från landets tätbefolkade delar. De närbelägna områdena har goda resurser i frågan om boendeanläggningar och gynnsamma förutsättningar för utveckling av lockande arrangemang och aktiviteter.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Rekreatjonsberedningens överväganden och förslag har gjorts utifrån ett riksperspektiv och gäller de primära rekreatjonsområdena. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget anser länsstyrelsen förslagen välmotiverade och ansluter sig till huvuddelen av dessa.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Betänkandet från rekreatjonsberedningen är bl a resultat av flera års arbete i de kommuner och länsorgan som berörs av de 25 primära rekreatjonsområdena. Länsstyrelsen har för sin del aktivt deltagit i arbetet med samtliga utvecklingsprogram som berör länet. De statliga medel (12 mkr) som avsatts och fördelats till kommunernas programarbete har kompletterats med ungefär lika mycket kommunala och regionala resurser. Sammanställningen av programarbetet är ambitiöst gjord och ger en god bild av förutsättningar och utvecklingsproblem inom samtliga primära rekreatjonsområden. Behovet av ytterligare statliga stödinsatser vid förverkligandet är kraftigt poängterat i de flesta utvecklingsprogrammen. Kommunerna har, trots beredningens riktlinjer om att "nya statliga medel inte var att vänta", själva visat sig beredda att påta sig ett stort ansvar i genomförandet.

Beredningen betraktar finansiellt stöd till fortsatt utbyggnad inom de primära rekreatjonsområdena i huvudsak som en samhällelig kostnad. Länsstyrelsen delar ej denna grundsyn utan menar att sådana satsningar inom turism och rekreatjon som bygger på en genomtänkt rekreatjonspolitik även har betydande positiva effekter vad gäller sysselsättning och därmed regionalpolitisk utveckling i berörda regioner. Inom flera politikområden erhålls sådana positiva värden att de på sikt mycket väl motsvarar de ekonomiska uppoffringar som staten gör genom planering och investeringar m m inom denna samhällssektor.

*Svenska kommunförbundet:*⁴ Genom utvecklingsarbetet i de primära rekreatjonsområdena, beredningens rapport och TUREK:s redovisning av hinderproblematiken finns tillräckligt underlag för ett beslut av statsmakterna både om rekreatjonspolitikens konkreta innehåll och om hur statens insatser på området skall organiseras.

Landstingsförbundet: Under de senaste tio åren har som framhållits åtskilliga utredningar genomförts kring frågor om turism och rekreatjon. Med tanke på de begränsade möjligheter som i dag finns till ökade ekonomiska insatser från staten på dessa områden vill förbundet ifrågasätta behovet av fortsatt utredningsarbete bl a i rekreatjonsberedningens regi.

Begränsade statliga resurser bör i stället inriktas på att stimulera till bättre utnyttjande och utveckling av befintlig kapacitet och i första hand ske via konkreta insatser inom områdena marknadsföring och produktutveckling.

4 Riksdagen 1983/84. I saml. Nr 145

3 Hinder för meningsfull fritid

3.1 Allmänt

Statens naturvårdsverk: Kommittén vill prioritera aktiviteter med "lågt anläggningsberoende". Man hänvisar till naturvårdsverkets undersökning av tätortsbornas friluftsvanor där ca 80% sade sig föredra ekonomiska satsningar på friluftsliv framför mer traditionella idrottsanläggningar. Verket anser detta vara en riktig princip men vill framhålla att anläggningar ibland är viktiga att ändå få till stånd. För vissa former av handikapp utgör de tex den enda möjligheten att få fysisk rekreation. För många tonårsflickor är ridanläggningar en viktig tillgång på fritiden. Där den yttre miljön inte inbjuder till fysisk aktivitet kan en inomhusanläggning vara en lösning. Undantagen från principen kan alltså vara många. Verket vill också peka på att den nämnda undersökningen är tio år gammal och resultaten bör ses mot bakgrund av sextiotalets snabba utbyggnad av större idrottsanläggningar och att den speciellt gäller större tätorter.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Det hade varit värdefullt om en analys/undersökning hade gjorts vid ett par av de stora turistområdena i landet med avseende på vem/vilka som utnyttjar anläggningarna. Därigenom kunde man ha fått belyst vem/vilka som i första hand har nytta av samhällets stöd. Man kunde tex därigenom bedöma i vilken utsträckning de prioriterade befolkningsgrupperna gynnas av rekreatjonsberedningens prioritering av insatser i fjällområden som Åre eller badområden som norra Bohuslän.

En strikt prioritering av stöd till dessa grupper skulle sannolikt tala för att stöd även bör kunna utgå till exempelvis skidbackar i Småland. Många fler kronobergska skolungdomar skulle kunna ägna sig åt utförsåkning på skidor under vintersportlovet om exempelvis backarna Oxberget och Hannaslöv kunde erhålla statligt stöd till liftar och snökanoner. Ett stöd till uppförande av vandrarhem och andra prisbilliga övernattningsställen i "Glasriket" tillsammans med rejäla rabatter på tågbiljetter och med tågen samordnad busstrafik skulle sannolikt medföra att många billösa stockholmare, göteborgare och malmöbor skulle ta sig en tur till "Glasriket".

Detta är ett par exempel på åtgärder som med små insatser från statens sida verksamt skulle öka de prioriterade gruppernas möjlighet till semesterresor och en aktiv fritid.

Sveriges turistråd: — — — ställer sig Turistrådet avvisande till tanken att subventionera semester för olika grupper. Erfarenheterna härav är att detta stöd inte når de avsedda målgrupperna och i övrigt skapar svårigheter vid försäljning och marknadsföring.

Svenska kommunförbundet: Styrelsen vill starkt ifrågasätta om de föreslagna åtgärderna i nämnvärd grad kommer att bredda resmöjligheterna. De grupper som enligt TUREK har svårt att utnyttja fritiden är bl a barnfa-

miljer och kvinnorna. För barnfamiljerna är det främst ekonomiska hinder och för kvinnorna bristen på jämställdhet. Dessa hinder löses inte genom stöd till anläggningar, utan genom familjepolitiska åtgärder och genom opinionsbildning för en attitydförändring.

Landstingsförbundet: TUREK:s bedömning är vidare att icke materiella (psykologiska och sociala) hinder hittills har underskattats. Enligt förbundsstyrelsen bör därför samhällets organ för marknadsföring, Sveriges turistråd samt regionala och lokala turistorgan, utforma sina insatser så att eftersatta grupper bättre kan nås. I detta arbete bör det engagemang och intresse för nya lösningar som finns inom olika intresseorganisationer, t ex fackföreningsrörelsen, Kooperationen m fl tas till vara och utvecklas.

Friluftsfrämjandet: Friluftsfrämjandet har en målsättning, organisation, kunskaper och verksamhet för att kunna åta sig ett ökat ansvar för människors friluftsliv. Gränssättande är framför allt de ekonomiska resurserna. Ställs sådana till förfogande är Friluftsfrämjandet berett åta sig ökade uppgifter även inom skolans och barnomsorgens områden.

Ingen grupp i samhället behöver ställas utanför de aktiviteter som Friluftsfrämjandet anordnar. Alla bör kunna komma i åtnjutande av en verksamhet med speciellt stark inriktning mot att skapa naturkänsla och förståelse för sammanhangen i naturen och vårt beroende av den.

Friluftsfrämjandet är alltså en organisation som redan arbetar enligt de intentioner som utredningen redovisar men som är beredd till ökade insatser enligt mottot: Friluftsliv år alla – året runt.

Folkets husföreningarnas riksorganisation: Folketshusföreningarna borde tillsammans med andra folkrorelsers lokala organisationer bättre kunna utnyttjas som ett fördelningspolitiskt instrument och även kunna medverka till att en del hinder undanröjdes. De flesta invånarna i de ovannämnda områdena har anknytning till folketshusföreningen eller till någon av dess medlemsorganisationer. De kan således nås med direktinformation från folketshusföreningen. Genom de skilda föreningsaktiviteterna inom området känner man varandra rätt väl. På så vis kan man lättare ta gemensamma initiativ och lättare känna motivation för gemensamma aktiviteter. Genom den delaktighet som upplevs inom folketshusföreningen och genom det självbestämmande den utövar, stimuleras också motivationen för deltagande. Mot denna bakgrund anser FHR att de enskilda folketshusföreningarna ses som en resurs när det gäller att utveckla en aktiv rekreationspolitik.

Glesbygdsdelegationen: Delegationen anser att folkrorelserna är en viktig resurs när det gäller att utveckla alternativ till den storskaliga turismen. Folkrorelserna har en genuin kunskap om behoven av rekreation och kan genom sina administrativa och organisatoriska erfarenheter aktivt medverka till en utveckling av alternativa turisminsatser. En intressant utvecklingsmöjlighet har bl. a. aktualiserats av Folkets Hus föreningarnas riksorganisation. Där ser man stora utvecklingsmöjligheter i ett samarbete mel-

lan föreningar i tätorter och i glesbygdsområden. De kunskaper som föreningarna i tätorterna har av skilda rekreationsbehov skulle systematiskt kunna utvecklas till en serie arrangemang som bl. a. lokala Folkets Hus föreningar i glesbygdsområden skulle stå som värd för.

Ett ökat engagemang genom folkrörelserna skulle således kunna utveckla nya alternativ till den turism som nu finns etablerad. Delegationen anser att systematiska försök i detta avseende bör genomföras med stöd av rekreationsberedningen.

3.2 Eftersatta grupper

Skolöverstyrelsen: SÖ anser att integrering av barn med funktionshinder i det reguljära utbudet av friluftaktiviteter bör eftersträvas. En ökad möjlighet till detta blir effekten om man ger kunskaper om handikappade barns möjligheter och begränsningar till de organisationer och personer som arbetar med att aktivera barn och ungdom inom skilda friluftaktiviteter. Kunskaper och erfarenheter om hur man anpassar aktiviteter till de handikappades möjligheter måste spridas.

Konsumentverket: Konsumentverket tillstyrker utredningens förslag att friluftsanläggningar som har "handikappvänlig" terräng och som har anslutning till kollektiva transportmedel i större utsträckning än i dag görs tillgängliga för rörelsehindrade.

Statens planverk: I syfte att nå det rekreationspolitiska målet att skapa rekreationsresurser för alla kan det i vissa fall vara lämpligt att staten, tex genom stöd till pilotprojekt stimulerar utveckling av idéer vars genomförande normalt betraktas som kommunala angelägenheter. Det kan tex gälla anläggningar för att förbättra handikappades möjligheter till rekreation.

Statens handikappråd: På de fyra områden som utredningen föreslår förbättringar sker åtgärder redan i dag. Vi vill liksom utredningen understryka att den utvecklingen måste fortsätta och vidgas för att skapa grundförutsättningar för handikappades fritidsaktiviteter. Några faktorer som fortfarande försvårar handikappades möjligheter till friluftsliv är otillgängliga allmänna färdmedel, både i tätortstrafik och glesbygdstrafik. Många handikappade har behov av kollektiva färdmedel som är anpassade. Led-sagarverksamheten för synskadade måste byggas ut i många kommuner. Det finns dock många handikappgrupper som behöver praktisk hjälp av annat slag, till exempel hjälp vid förflyttning, toalettbesök och måltider. Under sommaren mister många människor med funktionsnedsättningar den personliga service de har annars, därför att hemtjänstpersonalen har semester. Främst rörelsehindrade har svårt att delta i friluftaktiviteter på vintern. Därför är det extra viktigt att sommaraktiviteterna blir tillgängliga. Det är inte acceptabelt att vistelse på långvård är det enda semesteralternativet för en del människor med funktionsnedsättningar.

Länsstyrelsen i Hallands län: I utredningen redovisas en metod för central förmedling av bäddar och stugor. Redan nu finns olika regionala och lokala organ som förmedlar nämnda tjänster. Det kan för den skull ifrågasättas om en central organisation löser dessa uppgifter bättre.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Om den föreslagna aktiva samhälleliga förmedlingsverksamheten skall genomföras i Skaraborgs län bör verksamheten förläggas till Västergötlands Turistråd.

Länsstyrelsen i Värmlands län: Med hänvisning till Värmlands goda turistförutsättningar och den bredvillighet som många folkrörelser visat att medverka i olika försöksverksamheter bör enligt länsstyrelsens mening den experimentinriktade studie som TUREK föreslår "i syfte att utveckla metoder som kan bidra till bättre information och motivation hos de grupper som är särskilt viktiga att nå" kunna genomföras i Värmland. Sådana experimentinriktade studier bör med fördel kunna kombineras med försöksverksamhet med en aktiv samhällelig förmedlingsverksamhet av stugor och bäddar där de mest behövande och minst resursstarka grupperna särskilt uppmärksammas.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Länsstyrelsen är däremot mycket tveksam till den modell till samhällelig förmedlingsverksamhet som TUREK föreslår. Direkta kontakter mellan organisationer och turistföretag bör vara ett mycket effektivare och smidigare sätt att uppnå samma resultat.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Ett konkret förslag som TUREK redovisar som exempel på samhällsstöd med social inriktning är tanken med samhällsförmedlade uthyrningsbäddar. Länsstyrelsen anser att förslaget bör prövas. Förslaget har förutsättningar att få en dubbelriktad effekt, dvs. bättre beläggning och säsongsutjämning vid turistanläggningarna ifråga och nedsatt bäddpris för de resurssvaga grupper som förmedlingen vänder sig till. Förslaget innebär också att en del psykologiska och sociala hinder för vissa grupper kan överbryggas.

Transportrådet: Under 1980-talet kommer kollektiva färdmedel att bli tillgängliga för många handikappade i större omfattning än hittills genom att tekniska förbättringar av fordonen utförs till följd av de föreskrifter som TPR meddelat. TPR vill här framhålla att det är viktigt att se hela transportkedjan i ett sammanhang. En anpassning av inte bara färdmedel utan även terminaler bör därför så snart möjligt komma till stånd. TPR har därför 1983-09-07 hemställt till regeringen om bemyndigande om att i samråd med statens planverk, byggnadsstyrelsen, vägverket, luftfartsverket, sjöfartsverket, statens handikappråd, företrädare för landsting och kommuner samt med företrädare för handikappade utarbeta föreskrifter för terminalers handikappanpassning samt bestämma vid vilken tidpunkt anpassningen skall vara slutförd.

Sveriges turistråd: Enligt Turistrådets bedömning finns i dag kapacitet inom boende- och transportsektorn och i fråga om aktiviteter som väl bör

kunna tillgodose behovet av semester för alla svenskar. Såväl pris- och innehållsmässigt finns förutsättningar att få fram ett utbud som bör kunna tillfredsställa de flesta önskemål. Detta till trots kan konstateras att många människor i dag av ekonomiska och andra skäl inte anser sig kunna semestra.

Det är angeläget att vidtaga åtgärder för att förbättra förutsättningarna för dessa grupper. Det bör enligt Turistrådet ske med insatser av två olika slag:

Ett åtgärdsprogram berör dessa gruppers situation i ett vidare perspektiv. Det gäller i stort den ekonomiska situationen, möjligheterna att disponera tid för friluftsliv och semester samt information och stimulans till ett aktivt friluftsliv. Dessa åtgärder förutsätter generella politiska åtgärder och ligger utanför ramen för Turistrådets verksamhet.

Ett andra åtgärdsprogram bör enligt Turistrådet inriktas på att utnyttja de redan i dag goda förutsättningarna att utveckla ett bra semesterutbud och på så sätt underlätta för de aktuella grupperna. Ett led i det programmet är att ytterligare förbättra kunskapen om de semesterönskemål som dessa grupper har. En sådan analys bör göras regelbundet för att upprätthålla kunskapen om behov hos grupper vars preferenser man inte kan få del av genom att följa traditionell efterfrågeutveckling.

Under en treårsperiod bör med denna kunskap som bas satsas på produktutveckling. Med de kombinationer som i dag är möjliga inom boende, transporter och aktiviteter finns goda förutsättningar att få fram intressanta erbjudanden såväl i fråga om innehåll som pris. Arbetet kan med fördel drivas lokalt-regionalt i nära samverkan mellan näring och olika intresseorganisationer. Turistrådet kan åta sig att stimulera och stödja denna typ av projekt, förutsatt att erforderliga resurser ställs till förfogande. Till projekten bör knytas speciella informationsinsatser för att nå de berörda grupperna. Sannolikt kan massmedia, olika organisationers medlemsskrifter mfl stimuleras till extraordinära insatser för att presentera sådana nya semesteralternativ. Skulle det visa sig att organiserad upphandling kan underlätta introduktionen av detta semesterutbud är Turistrådet berett att påta sig en sådan roll.

Handikappförbundens centralkommitté (HCK): Det är inte funktionsnedsättningen i sig som är hinder utan bristerna i samhällsmiljön och service. Därmed har utredningen missat flera viktiga aspekter.

— — —

Det datasystem för information som utvecklas av Sveriges turistråd kan rätt utformat förbättra handikappades möjligheter att planera semestern. Turistrådet bör dessutom få i uppdrag att informera om billiga semesteralternativ i TV.

— — —

En uppsökande verksamhet och samhällelig förmedlingsverksamhet bör tillämpas också för handikappade.

De handikappades riksförbund (DHR): DHR anför att det är angeläget att förbättra tillgängligheten i befintliga områden och anläggningar och planera noga så att de kan utnyttjas av alla att friluftsanläggningar planeras enligt paragraf 42 a i byggnadsstadgan att det utgår ett utbyggt ekonomiskt samhällsstöd till DHR:s hotell- och rekreationsanläggningar att det finns ett uttalat behov av rekreationsmöjligheter i bostadsområdenas närhet.

Sveriges campingvärdars riksförbund: Enligt vår mening så drabbas inte bara den handikappade av begränsningar utan hela familjen får begränsa sin semester och rekreation med hänsyn till den handikappade. Detta bör med tämligen enkla metoder vara möjligt att bygga bort.

Uppsala läns landsting: Landstinget ser positivt på förslaget att prioritera barnfamiljer vid uthyrning av stugbyar och fritidshus. Prioriteringen borde dock främst sättas in i marknadsföringsskedet så att barnfamiljerna fick bättre underlag för sin semesterplanering och därigenom bokade tidigare.

Synskadades Riksförbund: Om synskadade ska kunna delta i friluftaktiviteter måste ansvariga för fritidsverksamheten ta ansvar också för synskadade. Med en större personaltäthet på fritidsanläggningarna skulle t. ex. handikappade kunna få den hjälp som behövs för att kunna delta.

— — —
Kollektivtrafiken måste förutom rabattsystem också satsa på att ha en turtäthet och målpunkter som gör den så likvärdig med privatbilen som möjligt.

Riksförbundet mot Astma-Allergi: Vi ser den bristande tillgängligheten som det absolut största hindret. Så länge det inte finns möjlighet att kunna använda buss, taxi, flyg, tåg eller båt utan att riskera att utsättas för allergiframkallande eller reaktionsutlösande ämnen, så länge är inte heller de allmänna kommunikationsmedlen tillgängliga för astmatiker-allergiker.

— — —
Vi vill också framhålla att särskild uppmärksamhet borde riktas till föräldrar till handikappade barn. I diskussioner om bristande jämlikhet vad gäller möjlighet att utnyttja fritiden, måste föräldraproblematiken ingå. Föräldrar till handikappade barn har väsentligt sämre möjligheter till fritid än andra föräldrar.

3.3 Frågor som rör enkelt fritidsboende

Länsstyrelsen i Kronobergs län: För de familjer som äger eller hyr fritidshus har huset stor betydelse som baspunkt för friluftsliv. Byggandet av fritidshus har emellertid minskat drastiskt under senare år. Detta har säkert flera orsaker. Den sjunkande tillväxttakten i samhällsekonomin är en sådan. Länsstyrelsen har i sin lägesrapport om den fysiska riksplane-

ringen den 20 december 1982 pekat på en annan faktor, den ökande kostnaden som är förenad med ett förvärv av fritidshus. Samhällets ökade krav på va-teknisk standard i kombination med ökande byggnadsstandard (värmeisolering m. m.) och ökande byggnadskostnader gör att det i dag är omöjligt för stora befolkningsgrupper att skaffa sig fritidshus. För dessa grupper är det särskilt beklagligt att skilda normer m. m. gör det svårt att etablera sig på tomplatsen med ett enkelt och billigt hus enbart för sommarbruk för att sedan successivt, till stor del med eget arbete, förbättra sin standard. Med hänsyn till att fritidshusen för många har stor social/rekreativ betydelse skulle det vara av stort värde om enklare hustyper kunde utvecklas som vore billigare vid etableringstillfället och som lämpade sig för successivt självbyggeri.

Härjedalens kommun anför i bilaga till yttrande från *länsstyrelsen i Jämtlands län*: För att minska det ekonomiska hindret vill vi förorda utbetalning av ett extra bostadstillägg/bostadsbidrag i syfte att nå de grupper i samhället som har de sämsta förutsättningarna till en semesterupplevelse utanför hemorten.

Genom detta förslag undviker vi att skapa segregerade anläggningar. Vi skapar också härigenom en bättre beläggning av våra befintliga turistanläggningar.

Högskolan i Falun/Borlänge: När det gäller uppgifterna om fritidshusens nyttjande som bygger på SEVA-undersökningen och som nämns på sid 34 och lite mer utförligt i TUREK:s rapport sid 63-64 finns det anledning att ställa sig tveksam till uppgiften att fritidshusen används i så ringa omfattning som mellan 35-40 dygn per år. Larssons och Rönnströms undersökningar har indikerat betydligt högre nyttjande. Dessa undersökte då bara hur hushållets huvudmän utnyttjade fritidshuset. Den undersökning som undertecknad (Bohlin) själv har gjort visade att då man beräknade nyttjandet på hur alla hushållsmedlemmar använde fritidshuset närmade sig nyttjandet 80-90 dagar/år. Nyligen gjorda undersökningar i Norge visar på liknande användningsförhållanden. Det förhållandet att en stor del av fritidsbebyggelsen ligger på kort håll från permanentbostaden medför att fritidshusen med de nyttjandetal som här antytts i stor utsträckning är använda i samband med veckoslutsledighet. Är dessa högre siffror för utnyttjandet mer tillförlitliga, vilket bl a har att göra med hur man i SEVA definierat nyttjande, är utrymmet för att hyra ut fritidshus betydligt överskattat. För ensäsongsområdena återstår kanske ingenting att hyra ut och för tvåsäsongsområdena en betydligt mindre del än vad som framgår av betänkandet. Detta får i så fall följder för det förslag man lagt om ett större skattefritt belopp vid uthyrning.

Svenska kommunförbundet: På senare tid har flera kommuner börjat hyra ut möblerade lägenheter veckovis till turister. Det är lägenheter som annars står tomma i det kommunala bostadsbeståndet. Detta är också viktigt att tänka på innan man gör omfattande utbyggnader inom turismen.

I detta sammanhang bör även påpekas att kommunala lokaler som står oanvända under vissa tider, tex under lov, också borde kunna användas för ett kollektivt fritidsboende.

— — —

I båda betänkandena föreslås ökat stöd till enkla boendeanläggningar typ semesterbyar i enkelt utförande.

Förbundsstyrelsen är mycket tveksam till dessa förslag. Flera undersökningar har visat att det sk enkla boendet blir ganska kostsamt både för konsumenten och för den som driver anläggningen — speciellt om det rör sig om en nybyggnation. Erfarenheten visar också att i en anläggning med stugor av olika standard de bäst utrustade — och dyraste — uthyrs först.

Kooperativa förbundet/RESO: Förslaget om samhällets eventuella medverkan i viss förmedlingsverksamhet bör kunna realiseras i former där turistnäringen och Sveriges turistråd samarbetar. Idén som sådan bör under alla förhållanden bli föremål för närmare prövning, inte minst mot bakgrund av de låga beläggningssiffror, som generellt sett präglar turistanläggningarna.

Intressant är förslaget om informativt arbete och uppsökande verksamhet via folkrörelser och liknande organisationer. En försöksverksamhet torde kunna starta snarast utan alltför stora ekonomiska satsningar och därmed ge vissa besked om svagheter i konsumtionsutbud, brister i motivation och ekonomiska hinder.

Svenska turistföreningen: STF:s vandrarhemskedja tar i stor utsträckning i anspråk lokaler och fastigheter som ursprungligen använts för andra ändamål. STF står därvid i hög grad för återanvändning av fastigheter och lokaler. Det ställer i stor utsträckning krav på ombyggnadsåtgärder av olika slag. STF har emellertid alltid haft problem att finansiera sådana ombyggnader och måste därför förlita sig till kommunala och statliga insatser. Samhällets stöd till turismen, bland annat i fråga om att tillskapa billiga övernattningsmöjligheter såsom förespråkas av beredningen, bör därför bli syfta till att eliminera dryga kapitalkostnader för den som står för upprustningen. Om en fastighet belastas med stora kapitalkostnader kan möjligheterna till ett lågt logipris helt omintetgöras.

Svenska Korporationsidrottsförbundet: Den stora lediga kapaciteten vid turistanläggningar borde kunna utnyttjas. Sveriges turistråd kunde exempelvis förhandla med skilda företag om ett visst antal bäddar eller stugor som företagen därmed garanteras få uthyrda. Denna förhandling skulle omfatta såväl hög- och lågsäsong och avse olika typer av semesterorter. De tillgängliga bäddarna/stugorna ställs därefter till förfogande — förslagsvis till självkostnadspris — för organisationer som dels har grupper som behöver särskild stimulans, dels är beredda att avsätta egna resurser för uppsökande och engagerande kontaktverksamhet bland medlemmarna.

4 Närrekreation

4.1 Allmänt

Socialstyrelsen: Om det samhällsekonomiska utrymmet inte skulle medge satsningar från samhällets sida både på utvecklingen av friluftsbaserade aktiviteter utförda nära bostadsorten (närrekreation) och i samband med turistresa (fjärrekreation) anser socialstyrelsen att en prioritering är nödvändig. För att ge breda grupper av befolkningen möjligheter till ett meningsfullt fritidsliv anser socialstyrelsen att tillgängliga resurser främst bör inriktas mot möjligheter till närrekreation.

Statens naturvårdsverk: Rekreatjonsberedningen har i sitt betänkande "Områden för Turism och Rekreation" (SOU 1983:43) avstått från behandling av närrekreatjonsfrågan med hänvisning till TUREK:s arbete. Verkets uppfattning är dock att även kommittén lagt tyngdpunkten vid mer utflyktsbetonat friluftsliv och fjärrekreation och att närrekreatjonen sålunda ej fått den behandling och analys som regeringen efterlyst. Naturvårdsverket, som i sitt dagliga arbete med framför allt kommunal planering, hävdar angelägenheten av att slå vakt om närrekreatjonen, avser att under 1984 ställa samman vilka åtgärder som vidtas från samhällets sida inom närrekreatjonssektorn.

Länsstyrelsen i Stockholms län: De storstadsnära rekreatjonsområdena kan med relativt små insatser ge värdefulla effekter för stora grupper. Sörmlands skärgård kan tex nås av 2 1/2 miljoner människor med mindre restid än 3 timmar vilket bla är viktigt från energisynpunkt. Inom detta upptagningsområde finns många av de i turistiskt hänseende missgynnade grupper som utredningen pekar på. Även om utvecklingsprogrammen i första hand siktar in sig på närrekreatjon så kommer en ökad tillgänglighet till dessa områden att leda till att de också blir mer intressanta för turism.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Ett sätt att ordna ett billigt fritidsboende är i form av kolonistugor som inte är alltför markkonsumerande. Dessa kan därför medges så nära tätort att de kan nås med kollektiva transporter på sätt som närmare beskrivs i beredningens rapport. De upplåtelseformer som används inom kolonistugerörelsen gör det möjligt att inom sådana områden förhindra permanent bosättning. Därmed behövs de tekniska kraven på dessa hus inte ställas så högt att kostnaderna drivs i höjden. Områden för sådana kolonistugor bör reserveras nära alla tätorter och vid sådana rekreatjonsområden nära tätort som kan nås med kollektiva transporter.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen vill i detta sammanhang ånyo understryka vikten av att staten ekonomiskt stöder projekt inom de primära rekreatjonsområdena och i synnerhet i områden i anslutning till storstadsregioner. I Malmöhus län är det mycket angeläget att förbättra rekreatjonsmöjligheterna för den omfattande befolkningen i de stora tätorterna inom slättlandskapet, där möjligheterna till närrekreatjon är mycket

små. Från denna synpunkt är det särskilt betydelsefullt att staten ger stöd till insatser inom Sydskanes sjö- och åslandskap. Allt eftersom fritiden ökar kommer detta område att få en allt mera betydelsefull roll för regionens invånare inte bara från turism-, rekreations- och friluftssynpunkt utan också från friskvårds- och folkhälsosynpunkt. Det är därför nödvändigt att staten tillsammans med bl a kommunerna aktivt medverkar med ekonomiskt stöd för att förverkliga de mest angelägna delarna i utvecklingsprogrammet. Det bör vidare understrykas att den inriktning man bestämt sig för när det gäller utnyttjandet av sjö- och åslandskapet innebär att föreslagna åtgärder är förhållandevis billiga att genomföra. Även ett begränsat statligt stöd i detta område kan således beräknas ge god effekt och samtidigt medföra ett än större intresse från berörda kommuners sida att vidareutveckla området.

Svenska kommunförbundet: Det går i dag att semestra mycket billigt i Sverige och det går att i de flesta fall kostnadsfritt bedriva närrekreation på de många kommunala anläggningar som finns. Kapacitetsutnyttjandet på anläggningarna är lågt – det finns plats! Vad som måste till är en bred informationsverksamhet i skolor, föreningar och företag.

Sveriges riksidsrottsförbund: RF vill betona vikten av att idrottsrörelsen och andra frilufsorganisationer, genom berörda regionala eller lokala organ, ges möjlighet att medverka vid planering, uppbyggnad, skötsel och underhåll av anläggningar, vilket helt är i linje med RF:s mål.

Landsorganisationen i Sverige (LO): Utredningen har i alldeles för liten utsträckning lämnat förslag på åtgärder för att underlätta utnyttjandet av fritiden nära bostaden, trots att man själv redovisar att det är här de största vinsterna skulle kunna göras ur jämlikhetssynpunkt. Detta gäller överhuvud taget stimulerandet av aktiviteter som kräver små kostnader för den enskilde. Det billiga och enkla närfriditsutnyttjandet borde, enligt LOs mening, stödjas i betydligt större utsträckning. Resurser bör omfördelas från andra områden till dessa, vilket måste bli resultatet av den förordade ökade sektorssamverkan inom området. I annat fall måste andra resurser sättas in.

Friluftsförbundet: Friluftsförbundet verkar för god friluftsmiljö. Centralt finns för denna verksamhet miljökommitté och ute i landet miljöombud. Utbildning på området sker både centralt och i vissa distrikt. Utredningens synpunkter beträffande fysisk planering och beaktande av olika gruppers behov av friluftsliv vid beslut om mark- vattenområdenas disposition delas helt. Friluftsförbundets ledare är en viktig resurs i detta avseende. Distriktsförbund och lokalavdelningar bör i större utsträckning än som nu sker utnyttjas som remissorgan. Inom friluftsförbundet finns kunskaper och synpunkter rörande de lokala behoven. Friluftsförbundet instämmer vad gäller närområdets – den närliggande skogsbackens – betydelse. Inte minst för barns och äldres friluftsliv.

Svenska förbundet för kolonitragårdar: Förbundet konstaterar att

bland de nya medlemmar som tillförs förbundet och bland alla de människor som står i kö för en kolonilott är de unga familjerna mycket talrikt representerade. De har i regel ingen eller i varje fall kort erfarenhet av odling och av hur växtmaterialet skall skötas. De efterfrågar rådgivning och information.

Förbundet måste under alla omständigheter kraftigt bygga ut sin rådgivnings- och informationsverksamhet. Kraven härpå ökar ständigt. Problemet är hur denna resursmässiga utbyggnad skall kunna finansieras.

Det synes förbundet vara en klok politik att samla rådgivnings- och informationsverksamheten till förbundet istället för att ålägga Planverket, Naturvårdsverket, Lantbruksstyrelsen och Bostadsstyrelsen dessa uppgifter som då troligen endast skulle resultera i en mycket splittrad bild.

När det gäller finansieringen av en konsulenttjänst vill förbundet peka på de möjligheter som finns att av avgiftsmedlen på handelsgödsel särskilt avsätta de pengar som behövs för att betala en konsulenttjänst. Förbundet svarar för tjänsterum och kontorsutrustning.

Genom att knyta en konsulenttjänst till förbundet får man en naturlig anknytning till förbundets hela kurs- och konferensverksamhet. Denna verksamhet är utomordentliga kanaler för att nå ut till ett stort antal berörda människor och ger rika tillfällen till att utbilda cirkelledare, handledare och piloter som sedan i sin tur för kunskaperna vidare. — — —

Ett ökat statligt anslag framstår som en mycket lönsam investering.

Förbundet föreslår att statens ökade anslag bl a får den utformningen att staten betalar en konsulenttjänst.

Hyresgästernas riksförbund: Hyresgästernas Riksförbund anser att statens och kommunernas rekreativpolitiska insatser framför allt bör satsas på att stimulera skapande verksamhet och ge möjligheter till naturkontakt i våra bostadsområden och dess närhet. Detta kan tex ske genom odlingslotter och koloniträdgårdar. På detta sätt kan våra bostadsområden förses med kvaliteter och aktiviteter som normalt förknippas med fritidsboendet. Det finns inga skäl att acceptera en dubbel bosättning för att uppnå sådana boendekvaliteter, särskilt som fritidsboendet inte står till buds för en mycket stor del av landets hyresgäster. I stället bör de befintliga bostadsområdena omformas för att ge möjlighet till en rikare fritid "hemma". Detta blir speciellt viktigt i framtiden då man kan räkna med att allt fler människor får allt längre fritid.

Utredningen anser att organisationerna och föreningslivet haft och har en mycket stor betydelse när det gäller att ta tillvara människors kreativitet och engagemang samt när det gäller att ge möjligheter till en aktiv fritid för olika intresseinriktningar. Förbundet delar helt denna uppfattning. Idag bedriver hyresgäströrelsen i samarbete med föreningslivet en omfattande fritidsverksamhet i bostadsområden. Verksamheten kan emellertid utvidgas och vid vår senaste kongress beslöts att invandrare, pensionärer och handikappade i fortsättningen skulle uppmärksammas mer i fritidsverk-

samheten. När det gäller kommunernas verksamhet i bostadsområdena är det viktigt att dessa samarbetar med föreningslivet så att de verksamheter som utbjuds kompletterar varandra i stället för att slå ut varandra.

Stockholm information service: De storstadsnära rekreationsområdena kan med förhållandevis begränsade insatser ge stora tillskott av rekreativsmöjligheter. En utveckling av dessa för närrekreation skulle säkerligen ge värdefulla effekter för många i turistiskt hänseende missgynnade grupper. För skärgårdsområdet i Stockholms län skulle en utveckling av turismen dessutom ge sysselsättningstillskott för åretruntboende skärgårdsbor.

Romeleås- och sjölandskapskommittén (RÅSK): Staten skall ta sitt ansvar för närrekreativfrågorna och satsa utvecklingspengar dels genom specialdestinerade pengar till utvecklingsprojekt, dels genom att prioritera forskningsområdet. Dessa projekt bör i första hand inriktas på storstadsområdena där Malmöregionen med sina speciella problem kräver särskilda insatser.

4.2 Mark- och planpolitik

Socialstyrelsen: För att få socialt väl fungerande bostadsområden med rekreativsmöjligheter för många i tätorternas närhet bör, som påpekats av TUREK, friluftslivets markbehov jämföras med andra viktiga samhällssektorer. Socialstyrelsen finner det även angeläget att dessa områden är lätt tillgängliga genom kollektiva färdmedel.

Statens naturvårdsverk: Naturvårdsverket delar beredningens uppfattning men vill framhålla att hänsynsregler i de olika näringarnas lagstiftning ej är tillräckligt. För att säkerställa de värden beredningen vill värna om krävs ökade resurser och ett nyttjande av naturvårdslagens olika instrument, tex ett ökat användande av 19 § (naturvårdsområde) i naturvårdslagen eller genom avsättandet av naturreservat. — — —

I primära rekreationsområden där tex vattenområdet har ett speciellt attraktionsvärde anser naturvårdsverket att man bör vara än mer restriktiv till nya avloppsutsläpp. Långtgående reningsåtgärder måste tillämpas vid eventuella utsläpp. I princip bör de bästa tekniska miljöskyddsåtgärderna användas.

Fjällregionens attraktionskraft och värde från natur- och miljösynpunkt beror bl a på tillgången till rent vatten och ren luft. För bebyggelse i dessa områden måste därför ställas speciella krav på anordningar för avlopps- och avfallshantering samt för vattenförsörjning.

Statens planverk: Planverket instämmer i beredningens bedömning att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt rekreationsområdenas grundläggande natur- och miljövärden. Härvid är det enligt planverket bl a angeläget att omsorgsfullt anpassa exploateringsåtgärder till den befintliga miljön. Inom de turistområden där jord- och skogsbrukslandskapet spelar stor roll för

områdenas rekreativsvärden är det också viktigt hur de areella näringarna påverkar miljön. Det sätt på vilket dessa näringar utövas formar kulturlandskapet. Alltför drastiska förändringar av detta landskap kan få ödesdigra konsekvenser bli för det näringsliv som byggts upp till följd av turismens utveckling.

Inom vissa värdefulla rekreativsområden är det mot denna bakgrund befogat att kommunerna kan hävda synpunkter på tex jord- och skogsbrukets bedrivande. Riktlinjer av det slaget bör kunna formuleras inom ramen för kommunens översiktliga planering. Kommunala viljeyttringar i den översiktliga planeringen bör enligt planverkets mening väga tungt vid tillståndsbeslut som en sektormyndighet fattar beträffande sådana åtgärder inom en näring som påtagligt förändrar miljön. Planverket anser att denna skyldighet för sektormyndigheterna att ta allmänna hänsyn bör dels komma till uttryck i den naturresurslag som för närvarande förbereds inom regeringskansliet, dels ytterligare utvecklas i respektive sektorlagstiftningar.

Planverket vill vidare framhålla betydelsen av de markområden i anslutning till turistorterna som utnyttjas intensivt för friluftsliv. Hur markanvändningen inom sådana områden bör regleras framgår av den kommunala planeringen. Det är dock inte alltid rimligt att begära att kommunerna själva skall kunna svara för hela finansieringen av nödvändiga markförvärv eller intrångsersättningar. Dessa områden, med ofta mycket höga markvärden, är i stor utsträckning en tillgång för andra än kommunens egna invånare. Områden för friluftsliv i anslutning till större turistorter kan således anses vara av nationellt intresse. De bör enligt planverkets mening jämföras med områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård bli när det gäller möjligheter till statligt ekonomiskt stöd för att säkerställa områdenas utnyttjande.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Det är väl dokumenterat att naturmiljön betyder mycket för människors fritid. Säkerställande av mark för naturupplevelser och friluftsliv är därför ett viktigt instrument för att skapa förutsättningar för meningsfull fritid åt breda befolkningsgrupper. Länsstyrelsen kan här inte underlåta att peka på två anslag som i rekreativpolitiska sammanhang är undervärderade, nämligen "Mark för naturvård" och "Vård av naturreservat m. m." Anslagen används för att långsiktigt säkerställa värdefulla naturmiljöer vilket både direkt och indirekt gagnar turism och friluftsliv. Anslagen är i dag så urholkade av inflation och kostnadsökningar att de långt ifrån räcker till att uppfylla intentionerna i den fysiska riksplaneringen, kommunala markdispositionsplaner m. m.

Härjedalens kommun i bilaga till yttrande från länsstyrelsen i Jämtlands län:

1. Planmonopolet är ett negativt styrmedel. Vi efterlyser en form av styrmedel, som verkar i positiv riktning. Som exempel kan nämnas etapputbyggnad, tidplaner för uppbyggnad av service samt styrning av servicens innehåll för att prioritera den lokala nyttan.

2. Vi önskar en lagstiftning, som ger oss rätt att ta ut exploateringsavgifter till investeringar, som kan vara av gemensamt intresse och som inte enbart kan belasta en exploatör eller kommun. Det kan gälla större investeringar i form av badanläggningar eller smärre investeringar av såväl enskild som allmän karaktär.
3. Vi har också fört fram önskemål om lagändring som tillåter differentierad va-taxa. Inom turistintensiva områden kan kostnaderna för va bli ganska höga på grund av långa ledningsdragningar, reningsverk dimensionerade efter toppbelastning och ojämnt flöde. Vi ska önska ett taxesystem som tillåter oss belasta fritidsfastigheter med den särskilnade, som kan redovisas samtidigt som taxan för permanentboende tillåts beräknas efter andra grunder.
4. Vi anser också att staten skall ta ansvaret för att de primära rekreationsområdena behålls riksintressanta.

Riktlinjer skall utformas som reglerar förvaltningsfrågan personellt och ekonomiskt, intressekonflikter, genom t. ex. skogsbruk, energiutbyggnader etc.

Lantbruksstyrelsen: Några av de områden som nu prioriteras för fortsatta statliga insatser berör rennäringsintresset. Den i dessa områden redan etablerade turistverksamheten innebär en påtaglig styrning av allemansrättens utnyttjande som medför påtagliga olägenheter för rennäringsintresset. En ytterligare koncentration av olika anläggningar etc – och en mer spridd fördelning av turismen under året – kommer sannolikt att medföra att vissa marker slås ut helt som renbetesmarker och att turismens influensområde sprider sig ytterligare.

Skogsstyrelsen: I betänkandet SOU 1983:43 sid 76 anser rekreationsberedningen att en komplettering av anvisningarna till 21 § skogsvårdslagen (1979:429) bör övervägas för att ökad hänsyn inom viktiga områden för rekreation och friluftsliv skall komma till stånd.

Skogsstyrelsen bedömer att dessa hänsyn kan tas inom ramen för vår nuvarande skogsvårdslag. Föreskrifterna och de allmänna råden kan kompletteras om det visar sig nödvändigt att bättre precisera de hänsyn som bör tas till rekreations- och friluftslivintressena.

Domänverket: Enligt beredningen bör också en komplettering övervägas av skogsstyrelsens anvisningar till 21 § skogsvårdslagen, så att ökad hänsyn kan krävas i viktiga områden för rekreation och friluftsliv. I skogsstyrelsens föreskrifter till 21 § SVL sägs klart och tydligt att särskild hänsyn skall tas i områden av stor betydelse för friluftsliv och rekreation, utöver den hänsyn, som skall iakttagas på annan skogsmark. Sedan följer en lång rad exempel på formerna för denna särskilda hänsyn. Domänverket ser i motsats till beredningen inget behov av någon komplettering på den punkten.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): Under rubriken "Säkerställa markresurser" framhåller beredningen att gällande lagstiftningar i huvudsak ger

tillräckliga juridiska möjligheter att skydda och bevara viktiga naturvärden. Detta oaktat föreslår beredningen att en komplettering bör övervägas av skogsstyrelsens anvisningar till 21 § skogsvårdslagen så att ökad hänsyn kan krävas i viktiga områden för rekreation och friluftsliv. På motsvarande sätt föreslås också att hänsynsreglerna utformas för jordbruksmark inom dessa områden. Motivet är uppenbart. Brist på medel för intrångsersättningar begränsar möjligheterna att genomföra naturreservat och andra förordnanden till skydd för turismen och friluftslivets intressen. Alltså skall kostnadskrävande hinder i näringsutövningen övervältras på lantbruket.

Ett aktivt jord- och skogsbruk har skapat det kulturlandskap och de naturvärden som i dag upplevs som värdefulla för turism, rekreation och friluftsliv. Enligt LRFs uppfattning är förutsättningen för att bevara dessa värden även i fortsättningen att ett aktivt lantbruk kan bedrivas i sådana områden. Det finns inga belägg för att inte ett aktivt lantbruk kan samsas med såväl turism-, rekreations- som friluftslivets intressen. Den största faran för skyddet av dessa värdefulla områden är de restriktioner, avgifter och skatter som diskuteras att påföras lantbruksnäringen. Tålighetsgränsen för dessa ingrepp är nu nådd. Om ytterligare restriktioner i näringens utövande skall införas i dessa områden måste ersättning härför utgå. Det finns annars en uppenbar risk för att områdena förslummas till förfång för turistnäringen. Ur rättssäkerhetssynpunkt måste det också vara stötande att andra kommersiella intressen – som turism, rekreation och friluftsliv i dag utgör – skall gynnas på lantbrukets bekostnad. LRF avvisar därför på det bestämdaste beredningens förslag i detta avseende.

Landsorganisationen i Sverige (LO): LO delar rekreationsberedningens bedömning av behovet av skydd för markhushållningsfrågorna och vill framhålla vikten av att det så snart landets ekonomi tillåter skapas resurser för att genomföra naturreservat och annat skydd för friluftslivets behov.

Sjösportens samarbetsdelegation: Båtlivets naturliga rörelseområde. Sveriges långa kust med sina vidsträckta skärgårdsområden, de stora insjöarna och landets alla inre farvatten blir av flera skäl mindre och mindre. För att bibehålla ett rikt differentierat båtliv är det viktigt att de sammanhängande vattenområden, som i dag finns, inte spärras av från varandra eller på annat sätt görs oåtkomliga för båtlivet.

5 Forskning och utbildning

Socialstyrelsen: Socialstyrelsen delar uppfattningen att naturorientering ska vara viktigt inslag i barnomsorgsverksamheten. I det förslag till pedagogiskt program för förskolan som styrelsen publicerar hösten 1983 läggs stor vikt vid detta ämnesområde. I programmet framhålls bla att ett positivt förhållande till naturen och naturens villkor bör grundläggas tidigt

genom att barnen får rika naturupplevelser av varierat slag och att förskolan ska bidra till att barnen känner ansvar för naturen och får grundläggande kunskaper om denna.

Statistiska centralbyrån (SCB): Den forskningsinsats som föreligger idag är orimligt låg i relation till sektorns betydelse för människors behov och välbefinnande liksom för samhällsekonomin – sektorns omfattning nationalekonomiskt sett uppgick 1981 till ca 68 miljarder kronor eller hela 13% av bruttonationalprodukten. Detta är en synpunkt som SCB anser bör beaktas när man bestämmer det framtida informationsbehovet inom denna sektor.

I avsnittet om resurser och sektorssamverkan (SOU 1983:45 s 134 ff) diskuteras olika möjligheter till bättre samverkan mellan insatser på olika sektorer. Där tas också upp frågan om hur man kan bedöma hur olika styrmedel samverkar för att nå mål som även uppsatts i andra sammanhang (tex inom familjepolitik eller fördelningspolitik). Utredningen anser att de föreslagna samordningsinsatserna bör bidra till att största möjliga måloppfyllelse nås även inom andra sektorer (än turism och friluftsliv).

För att kunna göra sådana bedömningar är den nu befintliga statistiken knappast tillräcklig. Det bör dock gå att i framtiden planera och insamla sådan statistik, även om SCB är medveten om att det finns många svårigheter med att belysa området på ett allsidigt och samtidigt ej alltför resurskrävande sätt.

Universitets- och högskoleämbetet: Utbildningsområdet måste anpassa sin utbildning så att den svarar mot nutida och framtida krav. På turismområdet ligger detta ansvar såväl hos skolöverstyrelsen som universitets- och högskoleämbetet. UHÅ har tillsatt en arbetsgrupp, REST-gruppen, med uppgift att föreslå en högskoleutbildning för hotell- och restaurangbranschen samt företa en översyn av högskoleutbildningen för turistnäringen. Arbetsgruppen kommer att framlägga ett förslag om en grundläggande högre utbildning för hotell, restaurang och turism. Utbildningen syftar till att ge ledningskompetens för befattningar inom området. Arbetsgruppen, som avslutar sitt arbete under våren 1984, avser även att föreslå en yrkesteknisk högskoleutbildning.

Högskolan i Falun/Borlänge: I ett längre perspektiv är det angeläget att forskningen inom sektorn turism och rekreation ges en bättre organisation än i dag. Det är både viktigt att kontinuiteten i verksamheten tillgodoses, vilket de stora universiteten inte tillgodoser i dag, och det är viktigt att den utredningsverksamhet som pågår vid högskolorna inte upphöjs till forskning. För att undvika den kortsiktiga och kanske även opportunistiska prägel som utmärker utredningsverksamheten krävs att en forskningsverksamhet ges resurser både i form av pengar och personal som är skickade att leda och bedriva kunskapsutveckling.

Högskolan i Östersund: – – – Högskolan är i högsta grad med och påverkar utbildningen för blivande företagare och andra som kommer att

vara verksamma i turistnäringen. Behovet av sådan utbildning har blivit allt mer markerat och utbildningen i ekonomi och planering bör fördjupas. Det ställer då större krav på utbildningens innehåll och högskolan stöder utredningens åsikt att forskningsinsatserna måste ökas inom hela fältet. Både näringsliv och samhällsorgan kommer att möta nya frågor vad gäller turism och rekreation i framtiden. Det samordningsprogram som förordas i betänkandet skulle ge möjligheter till bredare ansatser och samtidigt utrymme för grundforskning, något som idag är mycket eftersatt. — — —

Kunskaperna om de generella förutsättningarna för turism i Sverige och speciella förhållanden i olika geografiska områden och branscher har ökat betydligt under senare år. Linjen för Turism och Rekreation vid högskolan i Östersund har arbetat med dessa frågor sedan 1978. I det arbetet ingår utveckling av kunskap och metoder för att göra bedömningar av marknadsförhållanden, produkter, planeringsbehov, ekonomiska förutsättningar och konsekvenser etc i turistföretag och turistområden. På motsvarande sätt har man arbetat vid övriga turistutbildningar. Det behövs nu en vilja att systematiskt utnyttja de samlade kunskaperna, att ställa dem till förfogande bl a för utrednings- och planeringsändamål. Behovet av utvecklade samverkansformer känns här särskilt akut.

Forskningsrådsnämnden: Under avsnitt 5.4.2 "Data och forskning" framhålls en bristområdesproblematik som är väl känd från en rad andra icke traditionellt forskningstunga områden. Problemet avspeglar sig bl a, som utredningen framhåller, däri att "sektorn har svårt att attrahera forskare med hög kompetens samt att sambandet mellan forskning och utbildning inom sektorn är dåligt". Här finns en rad erfarenheter att dra från andra områden om statsmakterna skulle välja att prioritera sådan forskning. FRN är beredd att lämna synpunkter i detta avseende om området skulle ges sådan prioritet.

6 Turistnäringens utveckling

6.1 Allmänt

Högskolan i Falun/Borlänge: I Rekreatjonsberedningens betänkande talas om turismens betydande spridningseffekter. Detta synes något förvånande. De undersökningar som gäller internationella förhållanden och de undersökningar som genomförts vid vår högskola, det gäller Falun/Borlänge regionen och Strängnäs kommun, pekar tvärtom på mycket eller i vart fall relativt sett små indirekta effekter av turismen. Det är sant att turismen i egenskap av en konsumtionssektor i ekonomin är länkad till många andra sektorer och därigenom har återverkningar i många led. Ser man emellertid till vilka indirekta effekter (spridningseffekter) som turismen får i ett område är det regel att läckage ur den lokala eller regionala ekonomin är så stort att det vid sidan om den direkta ekonomiska effekten inte återstår särdeles mycket att tala om.

Svenska turistföreningen: En mycket viktig faktor som utredningen delvis berör är behovet av säsongsförlängning. Detta skulle kunna ske främst genom semesterspridning, vilket STF varit och är mycket positiv till. En annan åtgärd som skulle möjliggöra säsongsförlängning är tex utländska charterturister, som genom att styras till rätt plats vid rätt tid skulle ge ett gott bidragstillskott.

Pensionärernas riksorganisation: I mån av tillmötesgående i prisfrågor skulle säkert pensionärerna kunna öka utnyttjandet av den lediga kapaciteten med flera betydelsefulla procent.

— — —

Med tanke på att vi har tåg som för det mesta går kvartsbelagda och många hotell som under lång tid står så gott som tomma å ena sidan, och 1,4 miljoner ålderspensionärer på den andra, som kan och vill resa men inte har råd, så frågar man sig om inte en liten arbetsgrupp mellan berörda parter skulle kunna realisera en hel del av vad man vill nå med de mångåriga utredningar som i detta berörts.

Romeleås- och sjölandskapskommittén (RÅSK): RÅSK pläderar för snabb samordning av produktutveckling och marknadsföring samt stöd till detta på regional nivå där utveckling bör ske och där organ bör bildas för detta ändamål. Stöd till det utvecklingsprogramarbete som nu genomförs får inte avbrytas.

6.2 Regional- och sysselsättningspolitik. Stödformer

De flesta remissinstanserna tillstyrker de förslag som går ut på att jämställa turistnäringen med andra näringar. De flesta tillstyrker också återinförandet av projekteringsstöd. Många säger nej till förslag som i praktiken utvidgar stodområdet medan andra säger ja men menar att de bör gälla i alla 25 primära rekreationsområdena. Flera länsstyrelser påpekar dessutom att beredningens förslag förutsätter vidgade medelsramar.

Socialstyrelsen: Socialstyrelsen vill att rekreationspolitiska mål skall prioriteras och att man skall söka former för att öka disponibla inkomster i ekonomiskt svaga hushåll.

Statens naturvårdsverk: Naturvårdsverket delar beredningens uppfattning att det finns behov av en stödform som är oberoende av arbetsmarknadspolitiska förhållanden. En sådan stödform finns redan i dag i form av verkets sk anläggningsstöd. Naturvårdsverket anser därför att det inte finns behov av ny stödform utöver de som redan finns.

I stället bör verkets anläggningsstöd, som funnits i 13 år, tillföras ökade medel. Anläggningsstödet har ett väl fungerande system av bidragsregler. Medelstillgången är dock alltför begränsad. Av anläggningsstödet (ca 16 milj kronor) går knappast hälften till bidrag för rekreationsanläggningar av riksintresse. För att även verkets anläggningsstöd skall bli ett verkningfullt instrument behöver den del som avser bidrag till rekreationsanlägg-

ningar ökas till ca 50 milj kronor. Med en sådan ökning av verkets anläggningsstöd uppnås en väsentlig del av det som beredningen föreslagit utan att man behöver inrätta en ny stödform.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS): Enligt nuvarande bestämmelser skall i fråga om hus eller anläggning för affärsmässig rörelse möjligheten till regionalpolitiskt stöd alltid prövas i första hand. Arbeten på hotell och anläggningar inom turistnäringen får utföras som beredskapsarbete endast om synnerliga skäl föreligger. Styrelsen har uppfattat föreskrifterna som ett principiellt ställningstagande av statsmakterna att det statliga stödet till investeringarna i princip bör ske över de regionalpolitiska stödformerna. Styrelsen ser också klara fördelar i en sådan ordning. Det kan inte vara tillfredsställande att projekt som inte bedöms kunna komma i fråga för lokaliseringstöd därefter skall kunna beviljas stöd för utförande som beredskapsarbete.

Arbetsmarknadsstyrelsen lämnar redan nu, i enlighet med arbetsmarknadskungörelsens bestämmelser, bidrag enligt naturvårdsverkets bidragsregler om arbeten av detta slag utförs som beredskapsarbete.

Förslaget att projekteringsbidrag bör återinföras i de prioriterade rekreationsområdena är styrelsen inte beredd att tillstyrka. Projekteringskostnaderna är emellertid bidragsberättigade vid utförande av ett objekt som beredskapsarbete.

Beredskapsarbetenas uppgift är att bereda sysselsättning åt arbetslösa. Styrelsen anser därför att det vore principiellt felaktigt att välja objekt utifrån någon annan utgångspunkt än deras lämplighet som sysselsättningsobjekt och avstyrker därför förslaget. Skall vissa sektorer prioriteras bör detta ske vid den mera övergripande bedömning som sker på regeringsplanet. Styrelsen vill emellertid framhålla att många objekt för såväl när- som fjärrrekreation kan vara lämpliga som beredskapsarbeten. Sådana arbeten har också under en lång följd av år i förhållandevis stor omfattning utförts som beredskapsarbeten.

Vad slutligen gäller förslaget att föra ut beslutsrätten i fråga om turistärendena till länsarbetsnämnderna vill styrelsen framhålla att en sådan decentralisering redan är genomförd i betydande utsträckning. Möjligheterna till ytterligare utflyttning av ärendebehandling och beslutsrätt bevakas fortlöpande.

Statens industriverk (SIND): Under de senaste åren har en stor del av det regionalpolitiska stödet beviljats till turistnäringen. Ser man till den regionala fördelningen så har under den senaste femårsperioden omkring 80% av såväl bidrag som lån till näringen beviljats projekt i de primära rekreationsområdena. Till de åtta områden som beredningen prioriterat har gått 67% av lokaliseringsbidraget och 72% av lokaliseringslånen.

Av de prioriterade områdena ligger tre helt eller delvis utanför nuvarande stödområde. I utredningen föreslås att de regionalpolitiska resurserna även skall kunna användas i dessa områden. Detta finner verket tveksamt

eftersom det skulle innebära att man därmed utvidgar och särskilt anpassar stöden till en speciell bransch. Verket finner det mycket tveksamt att göra avsteg från nuvarande principer som successivt skulle kunna leda till en urholkning av regionalpolitikens huvudsyfte, nämligen att främja de mest utsatta regionerna i landet. Enligt industriverkets uppfattning bör denna fråga prövas i ett brett regionalpolitiskt sammanhang och därför behandlas av den nu sittande regionalpolitiska utredningen som redan i augusti 1984 väntas presentera sina förslag. Utifrån de regionalpolitiska synpunkter som verket har att beakta är även turistområdena i t. ex. Norrbotten och Västerbotten särskilt angelägna att utveckla.

En prioritering måste ses utifrån de ekonomiska resurser som finns tillgängliga. Under budgetåret 1982/83 var turistnäringen den bransch efter verkstadsindustrin som erhölet det största lokaliseringpolitiska stödet. En eventuell begränsning av resurserna i framtiden för regionalpolitiskt stöd måste självfallet innebära att insatserna koncentreras till de ursprungliga stödområdena.

— — —

Utredningen föreslår att grunderna för beräkningen av sysselsättnings-effekten vid fastställande av stödets storlek förändras genom att antalet säsongsysselsatta och ej som för närvarande antal årsarbetskrafter bör få ligga som grund för subventionsberäkningen. Det kan konstateras att subventionen per nytt arbetstillfälle inom turistnäringen redan i dag är högre än för genomsnittet av stödföretag samt att regionalpolitiskt angelägna projekt — även turistprojekt — kan beviljas ett större stöd än vad som är riktmärket i respektive stödområde. Även om turistnäringen arbetar utifrån speciella förutsättningar så kan inte verket finna tillräckliga skäl för att ansluta sig till förslaget. Frågan har varit föremål för överväganden vid tidigare översyner av de regionalpolitiska medlen och bör naturligt tas upp och behandlas av den regionalpolitiska utredningen.

De regionalpolitiska stöden har som främsta syfte att skapa nya arbetstillfällen. Stödet har och skall enligt verkets uppfattning främst användas till nyinvesteringar inom näringen. Stöd till upprustning och ombyggnad av äldre anläggningar som utredningen föreslår bör beviljas endast om det leder till en utökad sysselsättning.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Länsstyrelsen anser att kravet på särskilda skäl bör tas bort för samtliga primära rekreationsområden inom stödområde C.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: I motsats till beredningen vill länsstyrelsen hävda att lokaliseringstödet marginella utnyttjande för marknadsföringssatsningar inte beror på bristande information om stödmöjligheterna. Istället förhåller det sig helt enkelt så att endast lån på i princip marknadsmässiga villkor kan utgå för sådana investeringar. Detta är inte attraktivt för företagen och behovet av ändrade regler är stort. Det gäller inte bara stödet till turistnäringen utan generellt. En idé som bör övervägas

är att koppla någon form av royalty-avtal till ett speciellt marknadsföringsstöd.

- Länsstyrelsen i Västerbottens län:* Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om
- att reglerna för lokaliseringsstödet ändras så att fullt bidrag kan utgå även vid säsongssysselsättning
 - att reglerna för lokaliseringsstödet ändras att även kunna utgå till upprustning och ombyggnad av äldre anläggningar
 - att informationen om olika stödmöjligheter förbättras
 - att lokaliseringsstödet utökas att gälla även produktutveckling och marknadsföring
 - att beredskapsmedlen får nyttjas för att stödja investeringar där kommunerna är huvudmän
 - att beredskapsmedlen till stödinsatser utgår enligt anläggningsstödet fördelaktigare bidragsformer (50%)
 - att länsarbetsnämnderna i samråd med länsstyrelserna får handlägga bidragsverksamheten
 - att informationen av bidragsmöjligheterna för tjänste- och serviceuppgifter inom turismen förs ut
 - att projekteringsbidraget återinförs men då för alla 25 primära rekreationsområdena
 - att bestämmelser som hindrar ovanstående förändringar upphävs.

Statskontoret: Statskontoret biträder inte förslag att använda beredskapsmedel annat än till arbetsmarknadspolitiska ändamål, där turism kan vara en sysselsättningsskapande näring. Däremot tillstyrker man att de regler tas bort som ställer turistanläggningar i ett sämre läge än andra bidragsobjekt.

Domänverket: Domänverket har inget att invända mot beredningens förslag, utom att verket delar reservantens uppfattning, att föreslaget investeringstöd på högst 30 procent till turismanläggningar utanför stödområdena är olyckligt, då högst 20 procent kan utgå till andra branscher med minst lika stor regionalpolitisk betydelse. Verket anser också liksom reservanten, att projekteringsbidrag ej bör återinföras.

Sveriges turistråd: Turistrådet tillstyrker även den anpassning av befintliga stödformer som föreslås.

Svenska kommunförbundet: Beredningens förslag beträffande det regionalpolitiska stödet innebär att stöd till turistnäringen inom de prioriterade områdena skall utgå efter mer generösa villkor än till andra näringar inom dessa områden och att turistnäringen där får gynnsammare villkor än inom andra områden.

Från rekreationspolitiska synpunkter kan en gynnsammare behandling av de prioriterade områdena vara motiverad, men styrelsen vill starkt ifrågasätta om stöd på regionalpolitiska grunder vare sig av praktiska eller principiella skäl kan utformas med sådana hänsynstaganden.

Landstingsförbundet: Beredningens förslag beträffande det regionalpolitiska stödet innebär bl a att lokaliseringsstöd skall kunna utgå till turistföretag i de ovan nämnda primära rekreationsområdena oberoende av gällande regionalpolitiska stödområdesindelning. Landstingsförbundets styrelse kan inte tillstyrka detta förslag. Nuvarande regionalpolitiskt motiverade stödområdesindelning bör ändras ifall det finns regionalpolitiska skäl för detta, dock inte för att utveckla en speciell näring. I den mån staten finner det angeläget att från andra än regionalpolitiska utgångspunkter subventionera just turistföretag i olika delar av landet bör detta ske i särskild ordning. Däremot är det enligt styrelsen önskvärt att reglerna för det regionalpolitiska stödet anpassas till de speciella villkor som gäller för turistföretag. Detsamma gäller naturligtvis i fråga om de arbetsmarknadspolitiska medlens utformning.

Landsorganisationen i Sverige (LO): Enligt LOs uppfattning är resone-manget om att en prioritering av stöd till vissa områden inte skulle gå ut över andra områdens möjligheter att få stöd ohållbart. Detta förutsätter nämligen att tillgången på stödmedel är obegränsad. Beredningen har på andra ställen i betänkandet angett att man har en klar uppfattning om att stödmedlen i nuvarande statsfinansiella läge är mycket begränsade.

Mot bakgrund av ovanstående vill LO därför avstyrka att lokaliseringspolitiska medel används utanför det regionalpolitiska stödområdet. LO tillstyrker i stället beredningens indirekta förslag om att ett särskilt rekreationspolitiskt stöd inrättas för att fylla denna funktion.

LO har en liknande uppfattning om förslaget att anpassa reglerna för beredskapsarbeten till rekreationssektorns särskilda förutsättningar. Detta förslag kan LO tillstyrka endast under förutsättning att det avser speciella anslag till turistsektorn. För övrigt anser LO att användningen av beredskapsarbeten ska avgöras utifrån arbetsmarknadsmässiga grunder. LO kan därför tillstyrka beredningens förslag om att vissa särbestämmelser för turistsektorn kan tas bort i nuvarande förordningar om beredskapsarbeten.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO): Enligt TCO:s mening är det möjligt att anpassa lokaliseringsstödet något bättre än hittills till turistnäringens speciella förhållanden. De av beredningens förslag som har detta syfte kan TCO därför tillstyrka. Däremot avstyrker TCO med bestämdhet alla tankar på att låta lokaliseringsstöd och anslag till beredskapsarbeten styras av turistpolitiska mål. Dessa stöd måste förbli sysselsättningspolitiskt motiverade och endast användas för turiständamål då det finns fullgoda sysselsättnings- och regionalpolitiska skäl för detta. Det är exempelvis att märka, att regionalpolitiskt motiverade insatser ter sig mest motiverade i ett par av de primära rekreationsområden som rekreationsberedningen inte vill prioritera.

Handikappförbundens centralkommitté (HCK): HCK anser det nödvändigt att tillgängligheten för handikappade verkligen blir beaktad. Lokaliseringsstödet och stödet till beredskapsarbeten måste därför villkoras och

utgå endast under förutsättning att tillgänglighet för handikappade tillgodoses.

Kooperativa förbundet/RESO: Betänkandet tar i sina överväganden upp lokaliseringsstöd till turistföretag samt anpassning av beredskapsarbeten till turist- och rekreationsutvecklande behov. Detta har något berörts ovan men vi understryker här att vi finner Rekreationsberedningens synpunkter väl motiverade och genomförbara.

Folkparkernas centralorganisation (FPC): Med hänsyn till den allmännyttiga resurs landets folkparker utgör, och att verksamheten bedrivs utan vinstintresse, hemställs

att folkparkerna vid utveckling av rekreationsområdena jämställs i bidrags- och övrigt hänseende med övriga allmänna anläggningar

att även de folkparker, som ligger i anslutning till ett rekreationsområde, jämställs i bidrags- och övrigt hänseende med övriga allmänna anläggningar.

Svenska liftanläggningars organisation (SLAO): SLAO anser att den växande vintersportturismen bör ges *mer utvecklingsstöd*. Den svenska efterfrågan ökar. En ökad svensk vintersportturism har mycket gynnsamma regionalpolitiska effekter. Vintersportområdena är stora avfolkningsbygder där turismen ofta är enda hoppet.

Ett ökat stöd kan ta sig många uttryck. *Ökade marknadsföringsinsatser* av bla turistrådet är gynnsamma dels på hemmamarknaden och som en motpol till den stora och växande marknadsföringen av konkurrentområden och dels på den nordiska marknaden.

— — —

Ett annat stödobjekt är den nödvändiga *infrastrukturen* med lokala vägar och gator, parkeringsplatser, vatten och avlopp, el, service m.m. Ofta hämmas utvecklingen av avsaknaden av nödvändig infrastruktur och berörda kommuner har som regel hårt ansträngd ekonomi.

SLAO stöder fortsatt *utveckling av befintliga skidområden* bland annat med hänsyn till befintlig infrastruktur. Konkurrenssituationen kräver också mer kompletta anläggningar/skidorter.

Landstinget i Västernorrlands län: Det läggs sålunda ett förslag vars innebörd är att statens insatser för turismen i stort sett skall fränkännas regionalpolitiska hänsyn. Förvaltningsutskottet finner detta helt oacceptabelt. Som särskilt stötande framstår förslagen att förmånsställa områden i söder när det gäller tillgång till det regionalpolitiska stödet. Det finns uppenbarligen anledning att erinra om stödets ändamål; att åstadkomma regional utjämning och inte att tjäna som ett praktiskt finansieringsinstrument för branschvisa särintressen.

— — —

Under hänvisning till de redovisade invändningarna i grundläggande hänseenden avstår förvaltningsutskottet från att vidare kommentera enskildheter i förslaget. Avslutningsvis må dock allmänt understrykas vikten

av att staten engagerar sig mer kraftfullt än hittills för en positiv utveckling på turismens område.

Glesbygdsdelegationen: Delegationen kan inte tillstyrka förslag om stöd utanför nuvarande stödområden.

6.3 Primära rekreationsområden

Vad gäller rekreationsberedningens förslag om prioritering av åtta primära rekreationsområden har de länsstyrelser i län som inrymmer ett prioriterat område oftast tillstyrkt medan övriga länsstyrelser avstyrkt. Bland övriga instanser avstyrker de flesta.

När det gäller gränsdragning kring de primära rekreationsområdena finns synpunkter och förslag från flera länsstyrelser.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Länsstyrelsen konstaterar att beredningen tagit fasta på att etablerade resvanor inte kommer att ändras annat än marginellt. Därmed kommer inte heller någon större spridning att ske av resandet över året och resmålen kommer i stort sett att framgent vara de samma som i dag. Semesterresorna begränsas inte heller av brist på boendeanläggningar.

Sett ur riksperspektiv är naturligtvis logiken bestickande, men länsstyrelsen ifrågasätter om detta synsätt verkligen kommer att tillvarata samhällets samlade resurser för turismen på ett så optimalt sätt som möjligt.

Beredningens slutsatser vad avser turismens utveckling i landet leder till att man väljer att prioritera områden där för närvarande de flesta turisterna redan finns. Därmed binds statens utvecklingsstöd i framtiden också till dessa områden. Det är inte troligt att samtliga åtta områden som beredningen prioriterat skulle ersättas med andra områden om prioriteringen byggts på delvis annan grund. Men vad som är allvarligt, enligt länsstyrelsens mening, är att inte tillräcklig hänsyn tas till områdenas faktiska utvecklingsmöjligheter. Vad som främst saknas är en någorlunda djupgående bedömning av varje enskilt områdes marknadsförutsättningar. Beredningen har inte visat vilja att ingående pröva om rådande situation är den mest lämpliga också för framtiden.

Länsstyrelsen i Örebro län: Ökade satsningar bör göras i sådana områden med fördelaktigt geografiskt läge och i områden med närturism, med starka inslag av naturupplevelser och friluftsliv och av kulturhistoriskt värde som representeras av Malingsbo-Klotenområdet och Tivedenområdet, som båda är primära rekreationsområden.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Rekreationsberedningens överväganden och förslag har gjorts utifrån ett riksperspektiv och gäller de primära rekreationsområdena. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget anser länsstyrelsen förslagen välmotiverade och ansluter sig till huvuddelen av dessa.

Länsstyrelsen delar beredningens uppfattning att statens stöd i första

hand bör inriktas på att konsolidera etablerade turistorter och turistområden genom stöd till aktivitetsanläggningar, service, förbättringar av äldre anläggningar och eventuellt kompletterande boendekapacitet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: De mest bärkraftiga företagen finns i de prioriterade områdena. Varför ska dessa stödjas ytterligare med statliga medel? Varför förstärka spontana koncentrationstendenser?

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Regionalpolitiska medel används för att uppnå rekreativpolitiska mål som motverkar regionalpolitiska mål. Prioriteringen bortser från hela Norrland (utom Z-län) eller ca 45% av landets yta. Turism i fjällområdet är den enda näringsgren som har expansionsförutsättningar. — — —

Vid påsk, sportlov och semester är det fritidshusbebyggelsen som härbärgerar de flesta människorna. — — —

Om man bortser från fritidshuset och bara betraktar uthyrningsbädarna har exempelvis varje lift bara 70-80 åkare, alltså en onormalt hög servicenivå. Att i ett sådant läge prioritera statliga insatser för att minska köbildningen, som i huvudsak skapas av turister i fritidshuset, synes inte lämpligt.

Högskolan i Östersund: I den prioritering av 8 områden som görs i betänkandet betonas att dessa områden har en väl utbyggd turistnäring och det framgår att utvecklingen kan betraktas som efterfrågestyrd. Turistnäringen är dessutom av stor regionalpolitisk betydelse i flertalet områden. Högskolan instämmer i slutsatserna att befintliga fjärrekreativområden bör konsolideras, att utbudet bör kompletteras och vidareutvecklas samt att den fortsatta verksamheten måste bygga på lönsamhet och marknadsmedvetenhet i turistnäringen.

Av regionalpolitiska och rekreativpolitiska skäl bör dock samtliga områden som bygger sin verksamhet på fjärrekreativ prioriteras, alltså även de två nordligaste fjällområdena.

Svenska kommunförbundet: Från rekreativpolitiska synpunkter kan en gynnsammare behandling av de prioriterade områdena vara motiverad, men styrelsen vill starkt ifrågasätta om stöd på regionalpolitiska grunder vare sig av praktiska eller principiella skäl kan utformas med sådana hänsynstaganden.

Avgörande för om regionalpolitiskt stöd till turistföretag skall utgå bör vara den samhällsekonomiska effekten, dvs. att stödet leder till en långvarig sysselsättning i ett lönsamt företag, som förutsätter ett stöd i inledningskedet för att komma igång. Om dessa kriterier uppfylls erhålles också den rekreativpolitiska effekten, dvs. möjligheterna att tillgodose efterfrågan till rimliga priser.

I praktiken är den av beredningen åsyftade prioriteringen av vissa områden svår att genomföra. För det första måste det finnas aktuella projekt inom områdena, dvs. en huvudman som anser att det finns ekonomiska förutsättningar att driva den aktuella anläggningen. Därutöver måste de

grundläggande förutsättningarna för regionalpolitiskt stöd finnas. Utvecklingen hittills sedan 1975 års rekreativpolitiska beslut visar att det i stor utsträckning skett en utbyggnad av turist- och rekreativanläggningar utanför de 25 primära rekreativområdena.

Beredningen har nu valt att bland de 25 primära rekreativområdena utpeka 8 som prioriterade. Det har lett till den märkliga konsekvensen att t. ex. inget område i Norrbotten, Västerbotten eller Västernorrland från rekreativpolitiska utgångspunkter skulle ifrågakomma. Ett sammanhängande område som omfattar mera än 4/10 av landets yta skulle alltså undantas.

Landstingsförbundet: Mot bakgrund av vad som tidigare sagts är förbundsstyrelsen också tveksam till beredningens förslag till statlig prioritering av vissa primära rekreativområden. Om inga ytterligare statliga medel är att vänta inom turism- och rekreativområdet blir det i praktiken mycket svårt att genomföra åsyftade prioriteringar. En utbyggnad av turismen, där kommuner och landsting, turistnäring och organisationer har huvudansvaret vilar naturligtvis på de insatser som görs ute i landet och de är, vilket beredningen också konstaterar, inte knutna enbart till vissa primära rekreativområden. Förbundsstyrelsen vill i detta sammanhang vidare betona att problemet inom svensk turism och rekreation i dag inte handlar om att det finns för få anläggningar utan tvärtom att kapacitetsutnyttjande av befintliga anläggningar är för lågt. Statligt engagemang för nybyggnationer bör därför ske efter noggrann prövning och i första hand gälla konsolidering och komplettering av befintliga anläggningar. Insatserna framöver måste överhuvudtaget i större utsträckning inriktas på ett bättre utnyttjande av befintliga resurser. En sådan utveckling pågår också i dag i stora delar av landet, både i och utanför de primära rekreativområdena, men behöver intensifieras framför allt när det gäller produktutveckling, målgruppsanpassad information, marknadsföring m.m.

Tjänstemännens centralorganisation: TCO instämmer i beredningens bedömning att de statliga turistpolitiska insatserna för att få effekt bör koncentreras till vissa av de sk primära rekreativområdena.

Det förefaller då naturligt att, som beredningen föreslår, rikta det största intresset mot en fortsatt utveckling av de områden dit de flesta reser. Men det är samtidigt nödvändigt att se till att det över hela landet erbjuds goda möjligheter till turism och friluftsliv.

Kooperativa förbundet/RESO: KF och RESO instämmer i Rekreativberedningens överväganden om att statens ekonomiska medverkan bör bedömas med hänsyn till primärområdenas betydelse som rekreativområden för breda befolkningsgrupper och turismen såsom näring. Tillgängligheten till en väl utbyggd närrekreativ särskilt inom tätbefolkade områden kan ha stor betydelse för turistnäringen i övrigt.

Sveriges campingvärdars riksförbund (SCR): Vi ansluter oss till beredningens förslag om prioritering av de i förslaget nämnda 8 primära rekreativområdena.

Beträffande campingens uppbyggnad inom dessa områden har vi vissa betänkligheter. Främst då inom de områden som avser att fördubbla kapaciteten. Någon tidsangivelse på uppbyggnadstakten har vi ej observerat.

Gotlands turistförening: Vi stödjer sålunda utredarnas förslag att följande åtta primära rekreatiomsområden prioriteras: Gotland, Öland, Norra Bohuslän, Fryksdalen, Siljan, Dalafjällen, Härjedalsfjällen och Åre. Att dessa områden redan har en stor attraktionskraft bekräftas av det förhållandet att 70% av antalet gästnätter i primära rekreatiomsområden tillbringades i de nämnda åtta områdena 1982.

Jämtfjäll: Jämtfjäll anser att det är riktigt att en vidareutveckling och konsolidering sker av de nu etablerade områdena för turism och rekreation och instämmer i beredningens förslag om prioritering av åtta områden i Sverige.

Kalmar läns turistnämnd: De av beredningen prioriterade områdena har redan en etablerad turism. De projekt som har tillkommit och kommer att tillkomma i dessa områden bör i allmänhet vara kommersiellt lönsamma, varför ett statligt stöd inte alltid är nödvändigt. Statliga insatser bör i första hand göras i värdefulla turistområden där det finns ett uppbyggnadsbehov.

6.4 Turisttransporter

Flera instanser föreslår upprustning av järnvägslinjer, bl. a. inlandsbanan.

Länsstyrelserna i Uppsala och Kronobergs län: Länsstyrelserna menar att kollektiv trafik regionalt och lokalt behöver effektiviseras och ev. subventioneras för rekreatiomsresor, t. ex. genom turistkort.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen påpekar att vägnätet, bl. a. vägar till kustorter, behöver förbättras samt att rastplatser behövs bl. a. för att motverka tilltagande nedskräpning. Även i fjällregionerna beklagar man att vägarna utanför europavägnätet är dåliga, ibland ej framkomliga. Flera instanser påpekar problem med skyltning och information utmed vägarna.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: En upprustning av Västerdalsbanan är av strategisk betydelse för hela Västerdalarnas framtid. Länsstyrelsen anser att det – bla utifrån rekreatiomspolitiska utgångspunkter – är en riksangelägenhet att Västerdalsbanan rustas upp och får ingå i riksnätet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen påminner om det förslag till konsumentstöd som väcktes redan år 1978 och som finns redovisat i utvecklingsprogrammen för de primära rekreatiomsområdena i Västerbottens län. Ett sådant stöd kunde i princip få en utformning motsvarande det regionalpolitiska transportstödet och bli en direkt subvention av totalpriset för resa och logi.

Statens vägverk: Prioriteringen av vägobjekten i planerna sker bla med hänsyn till samhällsnyttan. Vägverket följer kontinuerligt trafikens utveck-

ling genom trafikmätningar på det allmänna vägnätet. Normalt utgör turisttrafiken en mindre andel av den totala trafiken. I vissa fall måste speciell hänsyn tas till turisttrafikens behov. Länsstyrelserna och kommunerna har som framgår ovan stort inflytande över vägplaneringen. Länsstyrelsen har redan idag en samordnande planeringsroll. Vägverket anser därför att nuvarande ordning tar tillräcklig hänsyn till turisttrafikens behov. De i utvecklingsprogrammen önskade åtgärderna på det allmänna vägnätet kommer att prioriteras i konkurrens med övriga angelägna åtgärder.

Luftfartsverket: Verket anför att nya flygplatser för inrikesflyg skall tillfredsställa behov hos främst näringslivet, offentlig förvaltning och andra organisationer. Möjligen kan befintliga flygplatser göras tillgängliga för turisttransporter (Gunnarn och Röros). Lfv har redan i uppdrag att uppmärksamma turismens behov och dess möjlighet att bidra till en förbättrad flygekonomi. Rabatter för skilda kategorier är företagsekonomiskt betingade och man kan därför i huvudsak endast rabattera "tomma stolar". Flygets plats i planeringen av rekreationsområden bör bestå i att områdena prioriteras med hänsyn till acceptabelt avstånd från befintliga flygplatser samt organisation av marktransporter mellan flygplats och turistmål.

Transportrådet (TPR): TPR ser det som väsentligt att transportfrågorna behandlas i samband med regionala planer och åtgärdsprogram inom turistnäringens område.

När det gäller den interregionala trafiken är ansvaret mer uppsplittrat. TPR kan instämma i bedömningen om att samordningen av trafik och taxor kan ge fördelar både för producenterna och konsumenterna av transporttjänster.

— — —

I utvecklingsprogrammen för de primära rekreationsområdena förordas fortsatt trafik på och upprustning av banorna Borlänge-Malung, Kil-Torsby och Mellerud-Arvika. Samtliga dessa banor är sk ersättningsbanor utanför riksnätet. TPR vill i detta sammanhang erinra om att berörda läns huvudmän har att ta ställning till om trafiken ska vara kvar på järnväg eller överflyttas till landsväg. I de fall huvudmännen väljer att bibehålla järnvägstrafiken kommer staten att svara för de investeringar och det underhåll som står i rimlig proportion till trafikens omfattning.

— — —

För närvarande är ambitionsnivån att inlandsbanan ska vara framkomlig i hela sin längd. Därutöver koncentreras upprustningen i första hand till bandelen Östersund-Storuman samt till sträckor där betydande godsmängder transporteras. Då det kan konstateras att utnyttjandet av inlandsbanan är mycket lågt bedömer TPR att turisttransporterna knappast kan bli av den omfattningen att de ensamma kan motivera en upprustning.

— — —

Vad beträffar förslaget om en direktlinje mellan Stockholm och Visby menar TPR att en sådan skulle innebära betydande merkostnader i och

med att en färja enbart skulle hinna med *en* dubbeltur per dag i stället för nuvarande två. Det är inte sannolikt att resenärerna vill bära denna merkostnad då en båtresor Stockholm-Gotland dessutom skulle ta mycket längre tid.

Sveriges turistråd: Turistresandet bör enligt Turistrådet ges ökad prioritet vid framtida transportplanering. Detta gäller såväl buss, tåg som flyg. Tidtabeller och taxor bör särskilt uppmärksammas så att kollektiva transportmedel verkligen blir ett konkurrenskraftigt alternativ till bilresandet. Turistrådet är berett att initiera åtgärder för att påskynda en samordning mellan olika trafikbolag och att delta i marknadsföring av dessa transportalternativ.

Landstingsförbundet: Förbundsstyrelsen vill för sin del särskilt peka på betydelsen av kollektiva trafiklösningar för att öka tillgängligheten till rekreationsområdet och turistorter.

Handikappförbundens centralkommitté (HCK): Problemet med resor uppmärksammas i de båda betänkandena. Handikappades möjligheter att resa har dock inte alls berörts trots att det är ett mycket stort problem. Det största problemet är att den kommunala färdtjänsten är otillräcklig i de flesta kommuner. Resorna är begränsade i flera avseenden bl.a. när det gäller antalet resor. Det innebär att de som inte kan utnyttja kollektiva färdmedel eller inte har tillgång till egen bil har mycket små möjligheter att ta sig till en friluftsanläggning.

Friluftsförbundet: Friluftsförbundet vill vad beträffar transporter vidare framhålla vikten av att befintliga anläggningar kan nås med kollektiva kommunikationsmedel på för friluftslivet och fritiden passande tider. Vidare måste möjligheter skapas att medföra utrustning (cykel, skidor osv) på kollektiva färdmedel till och från anläggningarna.

SAS/LIN: Enligt SAS mening är det angeläget, att avdela resurser för utveckling av turistnäringen i områden, som har stora potentiella förutsättningar men behöver stöd för att kunna utnyttja dessa. I ett sådant perspektiv ter sig Norrland med sina unika möjligheter till turism och friluftsliv som ett självfall primärområde för den statliga satsningen – inte minst som man därigenom också på ett verksamt sätt bidrager till en förbättrad sysselsättning och samhällsekonomi för denna drabbade landsända.

Uppsala läns landsting: TUREK föreslår att Sveriges Turistråd skapar förutsättningar för "Sverigekortet" eller ett "Norrlandskort". Förslaget är avsett att underlätta för låglönegruppers semesterresande. Dagens "kort" har dock en annan inriktning. Korten ska fungera som ett viktigt motiv för ett besök till ett område. Ett utvidgat system med transporttjänster inom tex hela Sverige skulle ge en prisnivå som troligen skulle vara omöjlig att realisera. Däremot skulle regionsvisa "turistkort" med upplevelsemöjligheter troligen ge ett ökat utnyttjande. På transportsidan skulle istället en vidareutveckling av rabatter med ett familjepris ge bättre effekt med ett ökat resande för barnfamiljer. Förslagsvis skulle kanske ett fritt Sverige- eller Norrlandskort för barn vara ett lämpligt första försök.

6.5 Finansiering m. m.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Efter två regeringsbeslut har beredskapsmedel utgått med 100 procent till iordningställande av dels en större kanotled och dels en större cykelled i länet. Därefter skall berörda kommuner svara för drift och underhåll. Det innebär att kommunerna i ett längre tidsperspektiv ändå tar på sig större delen av kostnaderna. Länsstyrelsen anser det välmotiverat att staten påtar sig kostnaderna för iordningställande av kanot-, vandrings- och cykelleder eftersom enbart skötseln blir relativt kostnadskrävande för kommunerna.

Sveriges campingvärdars riksförbund (SCR): När det gäller den ekonomiska situationen behandlad i de båda betänkandena så vill vi liksom tidigare förorda gynnsamma lånemöjligheter med låg ränta. Speciellt bör lånen vara så konstruerade att amorteringarna hålles låga i initialskedet. Flera exempel visar att detta är en gynnsam metod för att få turistföretag bärkraftiga.

Blekinge Turistråd: Det bör enligt vår mening slås fast att det övergripande ansvaret för att förverkliga rekreationspolitiken måste ligga på staten. Kommunerna satsar visserligen betydande resurser för utveckling av fritid, rekreation och turism inom sina resp områden. Detta görs dels för att kommunerna har ansvar för den egna befolkningen dels för att man av sysselsättningspolitiska skäl vill förbättra turismens förutsättningar inom sina områden. Att därutöver åta sig ansvar för att bereda rekreation för andra än den egna befolkningen är givetvis inte något som kan åvila kommunerna.

— — —

Det är som tidigare framhållits viktigt att turismen i Sverige ges goda möjligheter att utvecklas. Detta kräver resurser för att rusta upp och förstärka turistanläggningar, för marknadsföring, information o s v. I det nuvarande ekonomiska läget kan man knappast inte påräkna några nämnda höjningar av de medel som ställs till förfogande via statsbudgeten. Ett sätt att få ytterligare resurser för nämnda uppgifter skulle kunna vara ökad finansiell medverkan från de företag som gynnas av en ökad turism i Sverige. En avgift relaterad till omsättningen skulle kunna vara ett sätt att få fram dessa resurser. Olika former av semesterskatt och dylikt förekommer som bekant på andra håll i världen.

7 Organisation

7.1 Central nivå

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen har inget att erinra mot inrättandet av en särskild beredning för turism och rekreation inom regeringskansliet trots att samordning i sådana frågor redan i dag äger rum

inom regeringskansliet. Länsstyrelsen avstyrker däremot förslaget att skapa en ny organisation vid sidan av redan existerande centrala myndigheter, i all synnerhet som riksdagen nyligen avvisat ett sådant förslag. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om den omorganisation som skett inom statens naturvårdsverk varvid en särskild enhet bildats för frågor kring rekreation och fysiska riksplaneringen i syfte att bli bättre tillvarata och utveckla detta sektorsintresse.

Statskontoret: Statskontoret vill angående det senare förslaget hänvisa till vårt yttrande över TUREK:s förslag (SOU 1981:28) vari framfördes att ett kommande ställningstagande rörande det centrala myndighetsansvaret bör vara mer förutsättningslöst än att innefatta enbart modifiering av och val mellan utredningens båda alternativ. Statskontoret anser att ansvaret för den ökade sektorssamverkan som utredningen föreslår bör knytas till det centrala myndighetsansvaret. I avvaktan på ett ställningstagande kan utredningens förslag om en departemental beredningsgrupp genomföras.

Högskolan i Östersund: Beträffande de förslag som framförs om förändringar av de statliga insatserna vill högskolan understryka behovet av samordning mellan de statliga instanser som handhar frågor av betydelse för turism och rekreation. Det gäller på kunskapsområdet och i fråga om planer och åtgärder från sektorsorganens sida. Kunskaperna om de generella förutsättningarna för turism i Sverige och speciella förhållanden i olika geografiska områden och branscher har ökat betydligt under senare år. Linjen för Turism och Rekreation vid högskolan i Östersund har arbetat med dessa frågor sedan 1978. I det arbetet ingår utveckling av kunskap och metoder för att göra bedömningar av marknadsförhållanden, produkter, planeringsbehov, ekonomiska förutsättningar och konsekvenser etc i turistföretag och turistområden. På motsvarande sätt har man arbetat vid övriga turistutbildningar. Det behövs nu en vilja att systematiskt utnyttja de samlade kunskaperna, att ställa dem till förfogande bli för utrednings- och planeringsändamål. Behovet av utvecklade samverkansformer känns här särskilt akut.

Svenska kommunförbundet: Både TUREK och rekreationsberedningen anser att det måste skapas en klarare organisation på den statliga myndighetsnivån. Styrelsen delar denna uppfattning. De statliga insatserna på central nivå måste samordnas och bli mer effektiva än hittills. Detta är ett starkt krav från landets kommuner.

— — —

Det är också angeläget att det finns ett organ som ansvarar för genomförandet av den av regering och riksdagen fastställda rekreations- och turistpolitiken. Med nuvarande organisation arbetar naturvårdsverket och rekreationsberedningen på myndighetsnivå med rekreationsfrågor och Sveriges turistråd med uppgift att förverkliga samhällets mål inom turismen. Denna splittring samt frånvaron av klart formulerade konkreta mål leder till dåligt utnyttjade resurser på central nivå, men får också till följd

osäkerhet på regional och lokal nivå, som försvårar förverkligandet av 1975 års rekreativpolitiska beslut.

Det är förbundsstyrelsens principiella uppfattning att de statliga insatserna för turism och rekreation bör koncentreras till Sveriges turistråd. Där finns redan på många områden kompetens och resurser. För att turistrådet skall kunna fullgöra uppgiften som ensamt ansvarigt organ bör dock organisationen ses över.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): LRF delar utredningens synpunkter på en bättre sektorssamverkan inom alla frågor som rör turism, rekreation och friluftsliv. Däremot är det tveksamt om en sådan sektorssamverkan skall samordnas av en beredning inom regeringskansliet. Visserligen anges att de formella besluten skall fattas av respektive organ men det finns en uppenbar risk för att organen därvid uppfattar beredningens synpunkter som styrande.

Svenska turistföreningen (STF): Beredningen anför att regeringen för närvarande överväger förändringar som syftar till en förenklad organisation inom centrala verk och myndigheter som handlägger frågor som gäller turism och rekreation.

STF stödjer en sådan utveckling, men vill samtidigt framhålla att det, mot bakgrund av turismens växande betydelse ur näringspolitisk utgångspunkt, krävs vissa resurser inom regeringskansliet med ansvar för turism och rekreation. Folkrörelser och ideella organisationer bör ges en starkt roll. Detta gäller särskilt organisationer med rikstäckande verksamhet.

Sveriges riksidrottsförbund: — — — att det måste skapas en klarare organisation på den statliga myndighetsnivån, bl a med anledning av sektorns betydelse i samhällsekonomin. RF kan dela den uppfattningen om den innebär att någon ytterligare myndighet ej tillskapas inom denna sektor, utan i stället att en omorganisation bygger på samverkan.

Friluftsrådet: Främjandet anser, i likhet med utredningen, att en klarare organisation på den statliga myndighetsnivån måste skapas. Enligt Friluftsrådets mening finns en tydlig gräns mellan friluftsliv och naturvård. Skydd och vård av natur för friluftslivet bör självfallet ligga under naturvårdsverkets ansvar. Främjandet har vidare länge och i olika sammanhang hävdat att en klar gräns finns mellan idrott och friluftsliv. Enligt Främjandets erfarenhet är meningen densamma hos en bred allmänhet. Det är därför otillfredsställande att Riksidrottsstyrelsen utövar myndighetsfunktion gentemot Friluftsrådet och några övriga organisationer med friluftsinriktning. Systemet är ett resultat av 1965 års idrottsutredning och dess olyckliga definition av begreppet idrott. Utredningen finner att man inte självklart kan sätta likhetstecken mellan idrott och friluftsliv. Främjandet finner formuleringen vag och vill hävda att idrott är ett område med klara syften, friluftsliv är ett annat med andra, lika klara syften. Främjandet finner det synnerligen angeläget att frågan om det centrala statliga myndighetsansvaret löses på ett sådant sätt att en objektiv behandling av hithörande frågor rörande friluftslivet säkerställs.

Sjösportens samarbetsdelegation och Svenska båtunionen: Förutom de två organisationsalternativen har utredningen gjort vissa ställningstaganden. SBU yttrar sig här nedan över de ställningstaganden, som direkt eller indirekt berör båtlivet och Svenska Båtunionen.

- 1 Svenska Båtunionen (SBU) instämmer i utredningens förslag att sjöfartsverket, när det gäller sjötrafik, får det fackmässiga, verkställande ansvaret för fritidsbåtfrågor, men att främjandeverksamheten åvilar den nya myndigheten.
- 2 Unionen delar utredningens förslag att sjösäkerhetsrådet i nuvarande läge inte bör avvecklas som egen myndighet.
- 3 Under förutsättning att andra finansieringsformer eller bidragsmöjligheter för fritidsbåtverksamheten möjliggöres, har Unionen ingen erinran mot att nuvarande delegationen för anläggningsstöd vid statens naturvårdsverk avskaffas.
- 4 SBU vill betona och helt stödja utredningens förslag att främjandeorganisationer utanför Riksidrottsförbundet (RF) i fortsättningen skall erhålla statsbidrag från den nya myndigheten. Samtidigt vill Unionen framhålla, att denna åtgärd borde kunna verkställas omedelbart, oavsett vad som sker med övriga delar av utredningens förslag. SBU anser, att nuvarande situation med ett statsbidrag, som skall såväl äskas som bedömas av landets högsta idrottsorganisation, i längden är ohållbar – för både främjandeorganisationerna och för RF. Den myndighet, som ansvarar för friluftsliv och rekreation, skall enligt Unionens mening också bedöma och fördela statsbidraget till främjandeorganisationerna.

Sveriges hotell- och restaurangförbund: Det bör nu vara dags att inom ramen för statens 60 miljonerssatsning på Turistrådet göra en klar uppdelning av resursanvändningen för å ena sidan samhällspolitiska mål och å andra sidan kommersiellt inriktat arbete.

7.2 Regional nivå

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen delar beredningens uppfattning att det behövs ökat statligt engagemang för initiering och samordning av insatserna i infrastrukturen. Det är angeläget att ta tillvara den kompetens och organisation som byggts upp regionalt i samband med arbetet med utvecklingsprogrammen för de primära rekreationsområdena. Länsstyrelserna bör även fortsättningsvis fungera som samordnare. Utvecklingsprogrammen är viktiga utgångspunkter för de praktiska åtgärderna.

Länsstyrelsen i Värmlands län: På regional nivå har länsstyrelsen samordningsansvaret. Möjligheterna att leva upp till detta har förbättrats genom det planeringsarbete som skett genom den fysiska riksplaneringen, naturvårdsplaneringen och den regionalpolitiska planeringen. Samordningen inom länsstyrelsen och med övriga myndigheter bör också enligt läns-

styrelsens mening kunna ske relativt informellt. Erfarenheterna från andra arbetsområden talar för detta.

Sveriges campingvärdars riksförbund (SCR): Beträffande samordning både av utredningar, förslag och etableringar bör dessa samordningseffekter ner på det regionala och lokala planet. Inom vissa områden förekommer idag allt för många organ som sysslar med turism till förfång för både producenten och konsumenten.

8 Övrigt

I fråga om eventuell ändring av beskattningsregler vid uthyrning av privata fritidshus stöder de flesta remissinstanserna förslaget om att höja den skattefria gränsen till 8 000 kr. Flera vill ha beloppet indexreglerat eller knutet till basbeloppssystemet. De flesta instanserna stöder även förslaget om översyn av beskattning av hyresförmåner från arbetsgivare eller facklig organisation.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Beredningen tillstyrker fritidsboendekommitténs förslag att det skattefria beloppet för uthyrning av fritidshus höjs från 4 000 till 8 000 kronor/år. Länsstyrelsen har redan tidigare ställt sig bakom detta förslag. Beredningen föreslår att även andra skatteregler som kan verka hämmande på uthyrningen av fritidshus bör ses över.

Länsstyrelsen vill också erinra om de problem som uppkommit i skärgårdsområdet till följd av nya regler vid fastighetstaxeringen. Risk finns att uthyrningsanläggningar delas och säljs om inte åtgärder vidtas som underlättar för ägarna att driva rörelsen vidare. Länsstyrelsens skärgårdsråd har gjort en framställning till regeringen i ärendet. Länsstyrelsen delar sålunda utredningens bedömning.

Landsorganisationen i Sverige (LO): Rekreationsberedningen anför det positiva i att outnyttjade privata fritidshus hyrs ut och att ägaren ska stimuleras genom att det skattefria beloppet höjs till 8.000 kronor per år. LO har i tidigare remissvar tillkännagett synpunkter på ett sådant förfarande och vidhåller detta. (Betänkandet "Fritidsboende – SOU 1982:23).

LO ser positivt på att regeringen bör se över utformningen av skattereglerna för personer som får hyra fritidshus/lägenhet av arbetsgivare eller facklig organisation.

Kooperativa förbundet/RESO: F n gäller gränsen 4 000 kr/år för skattefria intäkter från uthyrning av eget fritidshus. Flera röster har höjts för en höjning, bl a Fritidsboendekommittén i sitt betänkande SOU 1982:23. Rekreationsberedningen ansluter sig till detta förslag och vi menar också att en sådan åtgärd har betydelse för ett effektivare resursutnyttjande. En försöksverksamhet, på exempelvis Gotland, kan ge värdefulla upplysningar om den roll som skattetalet spelar i resurstillgång.

Sveriges campingvärdars riksförbund: SCR motsätter sig skattesubventionering därför att det medför snedvriden konkurrens.

Jämtfjäll: Jämtfjäll ansluter sig till beredningens förslag gällande höjningen av det skattefria beloppet vid uthyrning av privata fritidshus.

Osäkerhet råder fn. vad gäller beskattning av personalstiftelser i samband med köp av fritidshus. Då denna osäkerhet hämmar möjligheterna att sälja och hyra ut fritidsboende måste klarhet snarast bringas i denna fråga.

Gotlands turistförening: Vi stödjer planerna på ett system med semestercheckar med syfte att göra det ekonomiskt lättare för svenskarna att åka på semester i Sverige. Detta kan möjliggöras genom att semestercheckar säljes till arbetsgivarna eller motsvarande, som säljer dem till de anställda eller motsvarande till ett reducerat pris. Ett sådant system förutsätter att den subventionerade delen av semesterchecken är en skattefri förmån för utnyttjaren och en avdragsgill kostnad för arbetsgivaren. Det högsta värdet av checksemesteren har för 1984 angetts vara 6.000 kr och av detta belopp ska arbetsgivaren svara för högst hälften och den anställde för lägst hälften. Systemet med semestercheckar som gäller till det öppna semesterlivet torde kunna utvecklas till ett mycket värdefullt komplement till systemet med slutna semesteranläggningar som drivs av enskilda personalstiftelser.

Förslag till

Lag om beslutanderätt för Sveriges turistråd

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Regeringen får överlämna till Sveriges turistråd eller en under Turistrådet lydande särskild delegation att besluta i frågor om bidrag eller annat stöd inom Turistrådets verksamhetsområde.

2 § Den som hos Sveriges turistråd eller delegation som avses i 1 § har tagit befattning med en fråga som avses i 1 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon därvid har erfarit om affärs- eller driftsförhållanden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

